

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
Sector Demografie

Gheorghe PALADI, Olga GAGAUZ, Olga PENINA

**ÎMBĂTRÎNIREA POPULAȚIEI
ÎN REPUBLICA MOLDOVA:
CONSECINȚE ECONOMICE
ȘI SOCIALE**

Redactor responsabil acad. Gh.PALADI

CHIȘINĂU - 2009

Recomandată pentru publicare de Consiliul științific al
Institutului Integrare Europeană și Științe Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

Recenzent: profesor de demografie
Vasile GHEȚĂU (România)

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII
Paladi, Gheorghe

Îmbătrânirea populației în Republica Moldova: consecințe
economice și sociale / Gheorghe Paladi, Olga Gagauz,
Olga Penina; red.resp.: Gheorghe Paladi; Acad. de Științe a
Moldovei, Inst. Integrare Europeană și Științe Politice. Sec-
tor Demografie. – Ch.: Inst.Integrare Europeană și Științe
Politice, 2009 (Policolor SRL). – 222 p.

300 ex.

ISBN 978-9975-9742-2-6

314.47 (478)

P 14

Copyright © - Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
al A.Ș.M, Sector Demografie, 2009

Prezenta lucrare se bazează pe date statistice și empirice și propune, într-o formă succintă și accesibilă, descrierea evoluției structurii populației Republicii Moldova, situației actuale în ceea ce privește îmbătrânirea populației, inclusiv în profil administrativ-teritorial. Sunt analizați factorii ce influențează schimbările în structura populației. În baza proiectărilor demografice realizate pentru prima jumătate a secolului XXI se examinează evoluțiile posibile a efectivului și structurii pe vârste a populației Republicii Moldova, consecințele economice și sociale ale acestora. Sunt propuse unele recomandări ce țin de elaborarea politicilor demografice.

Lucrarea se adresează specialiștilor organelor de resort, cercetătorilor științifici, studenților și tuturor celor preocupați de problemele socio-demografice.

Autorii adresează sincere mulțumiri UNFPA (Fondul ONU pentru Populație) în Republica Moldova pentru susținere în elaborarea acestei monografii, precum și Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova pentru datele statistice oferite.

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE..... 7

PREFAȚĂ..... 12

Capitolul I. ÎMBĂTRÎNIREA POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLODVA ÎN CONTEXT MONDIAL ȘI EUROPEAN

§1. Aspecte teoretice ale cercetării procesului de îmbătrânire demografică..... 15

§2. Îmbătrânire demografică: o tranziție demografică unică..... 26

Capitolul II. EVOLUȚIA ȘI FACTORII DETERMINANȚI AI PROCESULUI DE ÎMBĂTRÎNIRE DEMOGRAFICĂ A POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

§1. Modificări în structura populației, constatarea procesului de îmbătrânire demografică..... 46

§2. Scăderea natalității – factorul principal al procesului de îmbătrânire a populației..... 60

§3. Mortalitatea și speranța de viață la naștere..... 70

Capitolul III. PARTICULARITĂȚILE PROCESULUI DE ÎMBĂTRÎNIRE A POPULAȚIEI ÎN PROFIL ADMINISTRATIV-TERRITORIAL

§1. Structura populației în profil administrativ-teritorial.... 76

§2. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial 92

**Capitolul IV. CAUZELE PROCESULUI DE ÎMBĂTRÎNIRE
DEMOGRFICĂ A POPULAȚIEI. ANALIZA LA NIVEL
ADMINISTRAIV- TERITORIAL**

<i>§1. Particularități regionale ale natalității</i>	102
<i>§2. Speranța de viață la naștere: diferențieri regionale</i>	108
<i>§3. Influența migrației asupra procesului de îmbătrânire demografică. Factori indirecti (nedemografici)</i>	118

**Capitolul V. ÎMBĂTRÎNIREA DEMOGRAFICĂ:
CONSECINȚE ECONOMICE ȘI SOCIALE**

<i>§1. Prognoza evoluției populației Republicii Moldova pentru prima jumătate a secolului XXI</i>	122
<i>§2. Consecințe economice și sociale ale îmbătrânirii populației</i>	140
<i>§3. Concluzii și recomandări</i>	148
Bibliografie	154
Anexe	165
Rezumat (în limba rusă)	192
Rezumat (în limba engleză)	199

Motto:

„Problema îmbătrînirii nu este o problemă,
ci o privire pesimistă asupra
marelui triumf al omenirii”

Frank W. Notestein

CUVÎNT ÎNAINTE

Situația demografică a Republicii Moldova a cunoscut o deteriorare profundă și constantă începând cu prima jumătate a anilor 1990, pe fondul schimbărilor politice, economice și sociale pe care le-a cunoscut și le cunoaște țara în contextul tranziției economice și sociale. Deteriorarea nu este specifică numai Republicii Moldova, aproape toate țările central și est europene ex-comuniste cunoscând schimbări demografice considerabile și predominant negative. Pe de altă parte, și țările europene dezvoltate se confruntă cu anumite dezvoltări demografice preocupante.

La nivelul Uniunii Europene, complexe probleme ale îmbătrânirii demografice sunt apreciate a constitui astăzi și – mai ales - în viitor, cea mai mare provocare a societăților europene dezvoltate.

Țările din Europa centrală și de est aveau la începutul anilor 1990 un grad de îmbătrânire demografică mai redus în raport cu țările occidentale. Explicația poate fi găsită, în mod esențial, în nivelul mai ridicat al natalității, determinat de politicile familiale generoase ale vechilor regimuri. Pe de altă parte, cel de-al doilea tip de îmbătrânire demografică, prin vârful piramidei, provenit din reducerea mai accentuată a mortalității la vârstele avansate (și creșterea speranței de viață la aceste vârste), încă nu apăruse în aceste țări.

Suntem astăzi la aproape 20 de ani de la începutul schimbărilor politice, economice și sociale care au modificat radical peisajul economic și social al țărilor central și est europene. Iar aceste schimbări și-au pus cu forță amprenta pe evoluțiile demografice. Două dintre schimbări au contribuit la accelerarea rapidă a îmbătrânirii demografice în aceste țări – veritabila cădere a natalității și masi-

va migrație externă. Drept consecință, țările central și est europene se află astăzi nu departe de nivelul îmbătrânirii demografice din țările occidentale dezvoltate. Există însă o diferență care nu poate fi neglijată: desfășurarea continuă dar lentă a îmbătrânirii în aceste din urmă țări a facilitat adaptarea vieții economice și sociale la noile realități demografice și a favorizat identificarea resurselor financiare necesare acoperirii necesităților crescânde impuse de îmbătrânire; țările în tranziție economică și socială au cunoscut încă din prima parte a anilor 1990 un proces mai rapid de îmbătrânire demografică, în condițiile în care deteriorarea situației economice și sociale a diminuat considerabil capacitatea de constituire a resurselor financiare reclamate de implicațiile îmbătrânirii.

Această succintă prezentare a stării actuale a îmbătrânirii demografice în spațiul european nu se dorește a fi altceva decât un argument pentru sublinierea actualității și importanței subiectului tratat de autorii lucrării de care ne ocupăm. La fel de importante sunt problemele scăderii natalității, ale migrației externe ori ale mortalității populației în Republica Moldova dar vom face observația că, de fapt, prin alegerea tematicii îmbătrânirii demografice autorii tratează de fapt toate cele trei aspecte, pentru că ele se regăsesc – ca și cauzalitate și/ori implicații - în această schimbare majoră din structura pe vârste a populației care este îmbătrânirea demografică.

“Îmbătrânirea populației în Republica Moldova: consecințele economice și sociale” este o lucrare care și-a propus prin însăși structura ei abordarea complexului proces al îmbătrânirii demografice din perspective multiple: factori și mecanisme cauzale; evoluții la nivel național; particularități pe sexe; evoluții pe medii sociale și în profil teritorial; plasarea țării în context european; abordare pro-

spectivă; implicații și consecințe. Este un obiectiv extrem de ambițios, prin vastitatea ariei, multitudinea și prezentarea datelor folosite, instrumentele și tehnicile de analiză utilizate. Se poate afirma cu temei că obiectivul pe care și l-au propus autorii a fost realizat.

Partea lucrării destinată prezentării teoretice a procesului de îmbătrânire demografică (Capitolul I) este bine articulată, factorii și mecanismele cauzale ale procesului sunt prezentate cu claritate și competență, făcându-se referiri și trimiteri la lucrări de autoritate din literatura internațională. În același prim capitol avem o semnificativă plasare a procesului de îmbătrânire demografică în Republica Moldova în context internațional, cu evidențierea particularităților naționale. Dar, abordarea detaliată a evoluției îmbătrânirii demografice în Moldova este detaliat analizată în cel de-al II-lea capitol al lucrării și aici cititorul găsește prezentarea mecanismelor specifice contextului național. În mod argumentat se menționează rolul major pe care l-a avut scăderea natalității în accelerarea procesului după anul 1990, contribuția de accentuare a intensității îmbătrânirii demografice jucată de migrația internațională și rolul nesemnificativ al evoluției mortalității populației. Ceea ce reține atenția este nu numai prezentarea detaliată a îmbătrânirii demografice la nivel național, ci și utilizarea unei palete largi de indicatori ai schimbării structurii pe vârste a populației, a rapoartelor de dependență, instrumente care aduc elemente explicative suplimentare și chiar prefigurează aria implicațiilor economice ale îmbătrânirii demografice, tratată pe larg în capitolul ultim al lucrării.

Capitolele III și IV sunt practic dedicate aceleiași mari problematici – particularitățile teritoriale ale îmbătrânirii demografice în Moldova, dar privite din două perspective: schimbările structurale (pe medii, sexe), inclusiv dimensi-

unea și structura populației apte de muncă (Cap. III) și măsura în care diferențele teritoriale își găsesc corespondent în particularitățile natalității și ale mortalității (Cap. IV).

Capitolul V al lucrării este, dintr-o anumită perspectivă, o sinteză a capitolelor precedente dar efectuată la nivelul implicațiilor economice și sociale ale procesului de îmbătrânire demografică în Moldova. De fapt, aici se situează întreaga complexitate și gravitate a îmbătrânirii demografice. Unghiurile din care se abordează implicațiile și consecințele sunt variate și bine alese, și privilegiază afirmația făcută de autori chiar în încheierea primului capitol: ***"Majoritatea implicațiilor economice și sociale ale îmbătrânirii sunt universale, însă posibilitățile și perioadele de acomodare la un nou profil al structurii populației sunt diverse."*** Dimensiunea populației vârstnice și a raportului acesteia cu populația în vârstă de muncă, creșterea cheltuielilor destinate asigurărilor sociale și medicale. Nu sunt omise nici implicațiile demografice. Un element de noutate adus de autori este examinarea procesului de îmbătrânire demografică în perspectivă, la orizontul mijlocului acestui secol. Trei scenarii prospective, fundamentate pe trei ipoteze diferite asupra fertilității, conturează un tablou extrem de preocupant al viitorului populației țării și consecințele economice și sociale care se asociază acestor scenarii. Exercițiul prospectiv este original și își propune evidențierea rolului pe care îl va juca fertilitatea în evoluția populației țării în deceniile următoare. Nu dorim să ne pronunțăm asupra ipotezelor construcției prospective, știut fiind faptul că opțiunea autorilor trebuie respectată, reprezentând o anumită viziune și filozofie.

Lucrarea elaborată de Gheorghe PALADI, Olga GAGAUZ și Olga PENINA (sub competența coordonare a acad. Gheorghe PALADI) abordează o tematică de ac-

tualitate imediată și cu perspective grave, este bine structurată și elaborată cu competență și autoritate științifică. Publicarea ei va aduce o contribuție valoroasă la cunoașterea unor dezvoltări demografice extrem de complexe și care reclamă programe și strategii adecvate de limitare a numeroaselor implicații economice și sociale negative ale îmbătrânirii demografice. Lucrarea va îmbogăți literatura demografică din Moldova, constituind o sursă de informații extrem de utilă cercetătorilor, studenților și opiniei publice, și un instrument de referință indispensabil factorilor de decizie în politicile demografice, economice și sociale.

București, aprilie 2009

Vasile GHEȚĂU

Profesor de Demografie, Facultatea de Sociologie și

Asistență Socială,

Universitatea București

Director, Centrul de Cercetări Demografice

„Vladimir Trebici” al Academiei Române

PREFAȚĂ

În secolul XXI-lea una din cele mai actuale probleme ale omenirii va fi cea de îmbătrânire demografică a populației, avînd implicații importante asupra dezvoltării socio-economice a diferitelor regiuni ale Terrei. Atît în țările economic dezvoltate, cît și în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare ponderea persoanelor vîrstnice în structura populației crește cu ritmuri rapide, impunînd necesitatea elaborării unor politici specifice în acest domeniu. Îmbătrînirea populației este un rezultat important al progresului social obținut în diferite domenii: medicină, calitatea vieții, protecția socială, și se datorează reducerii mortalității, în special, la persoanele vîrstnice, creșterii duratei medii a vieții. În același timp, modificarea structurii populației este determinată de scăderea semnificativă a natalității.

Creșterea ponderii persoanelor vîrstnice în structura populației, modificarea, păstrarea și valorificarea capacităților lor funcționale deschid noi posibilități pentru acest grup al populației în aspect de activitate economică, socială, culturală și spirituală. Se știe însă că îmbătrînirea populației implică și un șir de dificultăți, legate, în primul rînd, de asigurarea stabilității financiare a sistemelor de asigurare cu pensii, de creșterea cheltuielilor pentru asistența medicală, precum și de crearea condițiilor pentru valorificarea potențialului persoanelor vîrstnice. În acest context fenomenul îmbătrînirii populației tot mai mult atrage atenția societății și a guvernelor. O problemă importantă este necesitatea racordării strategiilor de dezvoltare socio-economică la situația demografică și modificările intervenite în structura populației. Planul internațional de acțiuni privind îmbătrînirea populației (Madrid, 12 aprilie 2002) include puncte-cheie ce țin de elaborarea strategi-

ilor respective și crearea societății pentru toate grupele de vîrstă.

În anul 2005 Comisia Comunităților Europene a difuzat statelor membre un document extrem de important privind situația demografică în UE: Cartea Verde „Confruntarea cu schimbările demografice: o nouă solidaritate între generații” (Confronting demographic change: a new solidarity between the generations). Scopul acestui document era de a sonda opinia guvernelor referitor la necesitatea elaborării unor politici demografice la nivel european și care ar trebui să fie obiectivele acestora. În urma discuțiilor largi majoritatea guvernelor europene s-au pronunțat că nu este nevoie de o politică demografică comună la nivel european, dat fiind faptul că realitățile demografice ale țărilor membre sunt diferite, inclusiv, situația socio-economică și politică, astfel încît se impune adoptarea unor politici naționale, menite să diminueze consecințele negative ale schimbărilor demografice și îmbătrînirii populației.

În Republica Moldova fenomenul îmbătrînirii populației a căpătat amploare, în special, în ultimele două decenii, fiind condiționat, în primul rînd, de scăderea drastică a natalității, care s-a stabilit la valori reduse, neasigurînd reproducerea simplă a populației. Alt fenomen care afectează grav structura populației este refluxul migrațional ale cărui efecte încă nu sunt bine studiate și conștientizate.

Evident că procesul de îmbătrînire a populației în Republica Moldova și în alte țări europene are factori cauzali și mecanisme comune, însă, cu certitudine, există și factori specifici numai țării noastre. Declinul demografic care durează deja mai mult de 17 ani are o cauzalitate extrem de complexă și nu ar fi corect să interpretăm schimbările intervenite ca fiind doar rezultatul crizei socio-economice. Actuala situație în sfera demografică a Republicii Moldova

se află sub influența a doi factori majori: modernizarea demografică, care se caracterizează prin modificarea comportamentului demografic al populației (amânarea nașterii copiilor pentru vârste mai mature, diversificarea modelelor familiale, răspîndirea celibatului definitiv, planificarea riguroasă a nașterilor etc.) și criza economică de lungă durată. O manifestare a crizei economice este migrația în masă a populației care duce la depopularea țării. Această problemă este actuală nu numai pentru Republica Moldova, ci și pentru țările vecine – România, Ucraina, care, conform prognozelor Diviziei pentru Populație a ONU, către anul 2050 vor pierde pînă la o pătrime din populația actuală.

În Republica Moldova menținerea sporului natural și migrațional în valori negative amplifică deteriorarea situației demografice a țării, ceea ce influențează dezvoltarea economică, competitivitatea, stabilitatea țării, precum și bunăstarea cetățenilor ei. În această situație este necesar de a reacționa pozitiv la provocările schimbărilor demografice prin abordări complexe și multisectoriale menite să corecteze actualele evoluții demografice nefavorabile. Există studii diferite care descriu situația demografică în Republica Moldova, însă mai puțin este cunoscută și evaluată profunzimea deteriorării structurii pe vârste a populației, implicațiile ei sociale și economice, precum și posibilitățile de redresare a situației. Evaluarea realistă și responsabilă necesită o analiză riguroasă a procesului de îmbătrînire demografică, inclusiv, la nivel de unități administrativ-teritoriale. Studiul prezent propune anume o astfel de abordare a fenomenului de îmbătrînire, bazată pe o viziune de termen lung cu înaintarea propunerilor și recomandărilor privind politicile demografice.

Capitolul I

Îmbătrânirea demografică în Republica Moldova în context mondial și european

§1. Aspecte teoretice ale cercetării procesului de îmbătrânire demografică

Structura de vîrstă a populației reprezintă o caracteristică importantă a fiecărei țări. Îmbătrânirea populației este o manifestare a modificărilor structurii de vîrstă a populației survenite în procesul tranziției demografice sau revoluției demografice (Vișnevskii A., 2006). Tranziția demografică care semnifică trecerea de la tipul tradițional (extensiv) de reproducere a populației la cel contemporan se derulează pe parcursul a două sute de ani sub influența modificărilor esențiale în economie, medicină, cultură, sfera socială etc.

Populația se consideră „tînără” atunci când persoanele în vîrsta de 60 ani și peste constituie mai puțin de 8%. Dacă ele constituie 8-12% - este „perioada de preîmbătrînire”, dacă 12% și mai mult – de îmbătrînire demografică. Nivelul de îmbătrînire al populației unei anumite țări se determină în felul următor: 12-14% - nivel mediu, 16-18% - nivel înalt, 18% și mai mult nivel foarte înalt. Specialiștii ONU în analiza proceselor demografice și clasificarea țărilor în funcție de gradul de îmbătrînire folosesc următoarele criterii: populație tînără este aceea care în structura sa posedă 4% de persoane în vîrstă de 65 ani și peste; populație matură –contingentul în cauză variază în limitele de 4-7%. Dacă ponderea persoanelor de 65 ani și peste este mai mare de 7%, populația se consideră îmbătrînită.

În Republica Moldova la populația aptă de muncă se referă bărbații în vîrsta de 16-61 ani și femeile în vîrstă

de 16-56 ani. Persoanele care depășesc vârsta limită de pensionare sunt considerate persoane vîrstnice. În analiza socio-demografică se utilizează următoarea clasificare: copii 0-14 ani, populația în vîrstă aptă de muncă 15-59 ani și populația vîrstnică – 60 ani și peste. În prezenta lucrare, la analiza fenomenului îmbătrînirii populației au fost utilizate două clasificări ale populației vîrstnice (60 și 65 ani) în funcție de disponibilitatea datelor statistice respective.

Ce reprezintă îmbătrînirea demografică? Prin îmbătrînire demografică înțelegem creșterea relativă a numărului populației cu vîrsta de 60 (65) de ani și peste în totalul unei populații date, ca un proces constant și de lungă durată, în paralel cu micșorarea greutății specifice a numărului populației cu vîrsta de 0-14 (0-19) ani, în timp ce ponderea persoanelor cu vîrsta de 15-59 (20-64) de ani înregistrează modificări nesemnificative. În opinia lui V. Trebici și altor autori, îmbătrînirea demografică a populației constituie, în esență, „un joc de ponderi” în ceea ce privește compoziția unei populații pe cele trei mari grupe de vîrstă: „tînără”, „adultă” și „vîrstnică”. Creșterea numărului absolut al persoanelor vîrstnice, oricît de mare ar fi aceasta, dacă este urmată de creșteri similare și ale numărului persoanelor tinere și adulte, nu constituie un proces de îmbătrînire demografică (Balaci M., 1998).

Cum se produce îmbătrînirea populației? În prima etapă a „tranziției demografice” are loc întinerirea structurii de vîrstă a populației ca rezultat al creșterii ponderii copiilor în urma reducerii esențiale a mortalității în rîndurile acestora. Majoritatea specialiștilor în materie sunt unanimi în ceea ce privește rolul și influența primei etape a tranziției demografice asupra bunăstării sociale și personale, consecințele ei fără precedent în domeniul creșterii populației, posibilităților de îmbătrînire.

Etapa a doua începe după o perioadă de lungă durată de scădere a natalității și mortalității. Drept rezultat, greutatea specifică a copiilor în numărul total al populației începe să scadă, iar ponderea populației în vârstă aptă de muncă să crească. Deși natalitatea se reduce continuu, nivelul ei rămâne destul de înalt, ceea ce provoacă majorarea vertiginoasă a numărului populației.

Etapa a treia a tranziției demografice se caracterizează prin îmbătrânirea rapidă a populației și reducerea contingentului populației în vârstă aptă de muncă, ceea ce are implicații importante în plan politic, economic și cultural.

V. Ghețău, cunoscutul savant demograf, director al Centrului de Cercetări Demografice „Vladimir Trebici” din România, împărtășește opinia că în prezent „nu scăderea în sine a numărului populației este evoluția cea mai îngrijorătoare, ci faptul că acestei evoluții i se asociază o degradare continuă a structurii pe vârste. Apare pericolul dezechilibrului demografic grav al țării, care determină dezechilibre economice și sociale grave” (Ghețău V., 2007).

Îmbătrânirea populației reprezintă un fenomen global ireversibil, legat în mod direct de aspectele cotidiene ale vieții umane și vizează problemele de care depinde prosperitatea economică, investițiile și cheltuielile, piața forței de muncă, sistemele de sănătate, învățământ, impozitarea și transferul proprietății altei generații. Acest proces influențează și asupra structurii morbidității, a ratei mortalității populației, componenței familiilor, condițiilor de viață etc.

Procesele socio-demografice și economice caracteristice ultimei perioade se vor accentua în deceniile următoare, fapt ce transformă problema protecției sociale a persoanelor vârstnice în provocare fundamentală atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele aflate în tranziție.

Studierea problemei îmbătrînirii demografice a populației devine o preocupare a specialiștilor din tot mai multe domenii: demografie, sociologie, medicină, psihologie, asistență socială etc. Instituțiile de cercetare, numeroase organisme internaționale, asociații și fundații aduc contribuții esențiale în cercetarea, mediatizarea, precum și sensibilizarea opiniei publice privind îmbătrînirea demografică a populației și creșterea numărului absolut și celui relativ al persoanelor vîrstnice.

Primele cercetări demografice ale tendinței de îmbătrînire a populației au fost efectuate în țările economic dezvoltate, unde acest fenomen s-a atestat mai de timpuriu. Franța este una dintre țările cele mai îmbătrînite încă din secolul al XIX-lea. O contribuție considerabilă în elucidarea problemelor îmbătrînirii populației au adus lucrările renumitului savant francez A.Sauvy, care a explicat din punct de vedere științific factorii determinanți ai îmbătrînirii populației. El a arătat că îmbătrînirea demografică este o problemă de natalitate. Încă la începutul anilor '60 ai sec. XX el afirma că reducerea mortalității influențează îmbătrînirea populației într-o manieră indirectă, favorizînd scăderea natalității. Consecințele economice și sociale ale îmbătrînirii populației A. Sauvy le examinează prin prisma raportului între populația aptă de muncă și cea inaptă, demonstrînd apariția dezechilibrului în acest aspect ca rezultat al îmbătrînirii populației.

A.Sauvy menționează că numai creșterea natalității poate într-o anumită măsură să stopeze ritmurile de îmbătrînire ale populației, totodată, atenționează demograful, este necesar de a avea în vedere recuperarea capacității restante de muncă a persoanelor în vîrstă.

În ceea ce privește metodele de analiză a fenomenului în cauză, vom menționa că proiectările demografice dețin un loc predilect în lucrările lui A.Sauvy [105].

Procesul de îmbătrânire demografică și consecințele sale au făcut obiectul unor studii și analize în literatura românească, în special, în ultimele decenii. Printre cele mai cunoscute lucrări putem evidenția cercetările lui V.Trebici, V.Ghețău, M.Balaci, C.Popescu ș.a. [3, 18, 19, 20, 21, 32, 33, 47].

O contribuție importantă în descrierea fenomenului, dinamicii și tendințelor de evoluție ale acestuia cu relevarea și a consecințelor sale negative, a adus M.Balaci. Monografia sa „Demografia vârstei a treia” (1998) include o amplă prezentare a tehnicilor și metodelor de descriere și analiză a procesului de îmbătrânire a populației. Autorul analizează fenomenul dat în context global și european, o parte însemnată a lucrării fiind consacrată particularităților îmbătrânirii populației în România și tendințelor de evoluție a acesteia în viitor (în baza proiectărilor demografice).

Recent a apărut un studiu impunător prin rezultatele sale, realizat de profesorul V.Ghețău, privind evoluția populației României în secolul XXI, ținând cont de noile tendințe care s-au conturat după anul 1989. În baza unei analize aprofundate a proceselor demografice (natalitatea, mortalitatea și migrația) în perspectivă de lungă durată, cu utilizarea unor instrumente de cercetare demografică moderne, se face o evaluare responsabilă a situației demografice în România și tendințelor de dezvoltare ale acesteia, accentuarea procesului de îmbătrânire a populației fiind menționată ca una din cele mai importante probleme ale secolului actual [18].

Un aport esențial în cunoașterea procesului de îmbătrânire a populației și a consecințelor sale revine cercetătorilor ruși, în special V.Urlanis, E.Rosset, A.Vișnevski, G.Safarova, S.Vasin, E.Scerbakova, care au analizat legitățile modificării structurii pe vârste a populației, indicatorii de contribuție a acesteia în reproducerea populației

la etapa a doua a tranziției demografice, au realizat studii comparative privind evoluția procesului de îmbătrânire demografică în context global și regional [61, 62, 63, 64, 67, 99, 102, 108, 109, 110, 112]

O atenție deosebită merită cercetările lui S.Pirojkov, renumit savant din Ucraina, care a studiat conexiunea dintre procesele demografice și structura de vîrstă a populației, a examinat influența natalității, mortalității și migrației asupra profilului structurii de vîrstă, precum și consecințele sociale și economice ale modificării componenței populației [92, 93, 94].

Problema îmbătrînirii populației și-a găsit reflectarea amplă în literatura engleză. Nu ne vom referi la retrospectivă, deși există o bibliografie solidă în acest domeniu, vom menționa doar cele mai recente elaborări, în care s-a ținut cont de tendințele noi în ceea ce privește evoluția proceselor demografice. Cel mai mare interes științific în acest context îl prezintă conceptul de vîrstă perspectivă (potențială) propus de W.Sanderson și S.Scerbov de la Institutul de Demografice din Vienna. Vîrsta perspectivă completează conceptul de vîrstă retrospectivă, de regulă folosit în analiza proceselor demografice. Dacă vîrsta retrospectivă arată numărul de ani pe care omul i-a trăit din momentul nașterii, atunci vîrsta perspectivă, potențială, reflectă viitorul prin evaluarea numărului de ani care i-au mai rămas să trăiască. În conformitate cu acest concept indicele obișnuit al vîrstei mediane (retrospective) se completează cu indicele vîrstei mediane potențiale. Necesitatea acestei inovații, după părerea autorilor, este determinată de faptul că problemele ce țin de sănătate, pensionare, moștenire, consum, acumulări ale capitalului uman și patrimonial depind nu numai de vîrsta individului, dar și de timpul care i-a rămas să mai trăiască, de aceea cunoașterea profundă a

procesului de îmbătrânire demografică impune necesitatea de a lua în calcul acești doi factori [41].

Cercetarea procesului de îmbătrânire demografică în literatura de specialitate în Republica Moldova s-a dezvoltat în special în ultimele două decenii. Problemele vizate au devenit obiect de studiu în cadrul Centrului Cercetări Medicale și Socio-Demografice ale Familiei al AȘM, transformat ulterior în Secția Cercetări Socio-Demografice ale Familiei a Institutului de Filozofie, Sociologie și Științe Politice al AȘM, în prezent Sector Demografie al Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. Rezultatele cercetărilor au fost expuse în diferite lucrări științifice semnate de Gh.Paladi, O.Gagauz, B.Gilca, O.Penina ș.a. [12, 14, 15, 22, 26, 27, 28, 29, 30].

Importante studii și analize vizând fenomenul îmbătrânirii demografice au întreprins diferite organisme internaționale, printre care publicațiilor ONU le revine un rol considerabil.

Secția populație a Departamentului probleme economice și sociale al ONU are drept preocupare permanentă problematica îmbătrânirii populației, analizând cauzele și consecințele creșterii relative a cotei vîrstnicilor în numărul total al populației în baza calculelor retrospective și de perspectivă privind numărul și structura populației vîrstnice. Începînd cu raportul despre îmbătrînirea populației apărut în anul 1956, consacrat, în special, amplitudinii acestui fenomen în țările industrial dezvoltate, [44] și pînă la momentul actual prin publicarea datelor statistice „Îmbătrînirea populației globului în anul 2006”, și „Îmbătrînirea populației globului în anul 2007”, specialiștii ONU în mod permanent și consecvent atrag atenția guvernelor și comunității internaționale asupra problemei îmbătrînirii demografice [48, 49].

Problematika îmbătrînirii populației și aspectele socio-economice ale calității vieții persoanelor în etate s-au discutat la cele mai importante foruri științifice internaționale pe problemele populației organizate de ONU în ultimele decenii. În cadrul Conferinței internaționale în domeniul populației și dezvoltării de la Cairo (1994) s-a menționat faptul că consecințele socio-economice ale îmbătrînirii demografice deschid pentru toate țările posibilități noi, totodată, înaintînd provocări și obiective noi. Acordul de la Cairo prevede sporirea investițiilor în dezvoltarea umană și lărgirea șanselor oamenilor prin asigurarea drepturilor individuale pentru femei și bărbați, tineri și vîrstnici, acestea constituind măsuri prioritare față de reducerea creșterii populației. În „Direcțiile principale ale activității privind realizarea Programului de acțiuni ale Conferinței Internaționale în domeniul populației și dezvoltării” aprobat la Asamblaea generală, sesiunea specială a XXI-a din 2 iulie 1999 s-a menționat încă o dată că în următoarele decenii toate țările vor trebui să ia în considerare consecințele importante ale îmbătrînirii populației [34].

În cadrul celei de-a doua Asambliei Mondiale privind îmbătrînirea populației (Madrid, 2002) au fost analizate rezultatele obținute ce țin de realizarea deciziilor primei Asambliei pe problemele îmbătrînirii populației (1982) și s-a aprobat strategia de acțiuni la nivel global, care a devenit un moment de cotitură pentru comunitatea internațională în ceea ce privește necesitatea creării unei societăți favorabile pentru toate vîrstele. În acest context au fost elaborate următoarele direcții prioritare:

- oameni în etate și dezvoltarea societății;
- fortificarea sănătății și bunăstării vîrstnicilor;
- crearea mediului confortabil și favorabil pentru viață.

Pentru prima dată elaborarea planului de acțiuni s-a bazat pe o abordare complexă, activitatea în domeniul îmbătrînirii populației fiind corelată cu alte direcții ale dezvoltării socio-economice și drepturile umane, aprobate în cadrul conferințelor și reuniunilor ONU de cel mai înalt nivel din anii `90 ai secolului trecut. Comisia ONU, o dată la cinci ani, examinează și evaluează progresele obținute în realizarea scopurilor și obiectivelor Planului de la Madrid.

În raportul „Îmbătrînirea populației globului, 2007”, în baza datelor statistice și a prognozei populației pînă în anul 2050, se analizează procesul de îmbătrînire a populației la nivel mondial, pe regiuni economico-geografice și țări aparte în perioada anilor 1950-2050. Specialiștii ONU fac următoarele concluzii:

- Procesul de îmbătrînire a populației a atins proporții fără precedent, ceea ce se constată pentru prima dată în istoria omenirii. Îmbătrînirea populației se caracterizează prin creșterea ponderii persoanelor vîrstnice (60 ani și peste) și reducerea ponderii copiilor sub 15 ani și a populației în vîrsta aptă de muncă (15-59 ani). Conform prognozelor, în anul 2047 numărul persoanelor vîrstnice pe glob va depăși numărul copiilor. În cele mai dezvoltate regiuni, în care îmbătrînirea demografică s-a început mai timpuriu, acest lucru s-a constatat deja în anul 1998.

- Îmbătrînirea populației este un fenomen global, care se derulează în toate țările lumii și se răsfrînge asupra tuturor grupurilor populației. Una din cele mai importante cauze ale îmbătrînirii populației este reducerea globală a natalității și scăderea ritmurilor de creștere a numărului de copii, ceea ce pe fundalul sporirii constante a numărului vîrstnicilor duce la schimbarea esenței principiilor fundamentale ale societății - echitate și solidaritate, atît dintre reprezentanții unei generații, cît și dintre reprezentanții generațiilor diferite.

- Îmbătrânirea populației este un fenomen profund, cu implicații importante în toate sferele vieții. În economie îmbătrânirea populației are consecințe negative asupra creșterii economice, acumulărilor bănești, investițiilor și consumului, pieței forței de muncă, pensiilor, impunerilor fiscale și transferurilor între generații. În sfera socială îmbătrânirea populației influențează componența familiei și condițiile de viață, necesitățile în spațiu locativ, tendințele migraționale, situația epidemiologică și structura serviciilor medicale. În sfera politică îmbătrânirea populației poate determina rezultatele alegerilor și sistemul de reprezentanță politică.

- Îmbătrânirea populației are un caracter de lungă durată. În secolul al XX-lea ponderea persoanelor vârstnice în structura generală a populației a fost în creștere constantă. Această tendință se va păstra și în secolul nostru. Dacă în anul 1950 ponderea vârstnicilor în lume constituia 8%, atunci către anul 2050, conform prognozelor, aceasta va constitui 22%. Este puțin probabil că nivelul natalității va crește pînă la valorile anterioare, de aici rezultă că procesul de îmbătrânire a populației este un proces ireversibil și ponderea tinerilor, care anterior constituia o bună parte din populație, în secolul XXI, mai degrabă, va descrește.

- La nivel global, ritmurile de creștere a numărului populației vârstnice constituie 2,6% anual, depășind considerabil ritmurile de creștere a populației în total. Se prognozează că pînă în anul 2050, în comparație cu alte grupuri de vîrstă, numărul populației vârstnice se va majora cu mult mai rapid. Toate acestea impun necesitatea realizării unor reforme socio-economice profunde în majoritatea țărilor.

În anul 2008 a ieșit de sub tipar raportul Băncii Mondiale „De la roșu la gri. „A treia tranziție” a populațiilor în curs de îmbătrânire din Europa de Est și fosta URSS” [6], în care s-a încercat de a determina posibilul impact al acestui pro-

ces. Raportul sugerează două mesaje centrale, care sunt analizate prin suprapunere peste diversele modalități de îmbătrânire din regiune:

- De la roșu la verde: îmbătrânire nu înseamnă neapărat și încetinire. Îmbătrânirea nu e un semn de stopare a dezvoltării – dacă țările pun în aplicare politici care să stimuleze productivitatea și participarea la forța de muncă.

- De la deficit financiar la echilibru: implementarea unor politici înțelepte poate diminua impactul cheltuielilor legate de îmbătrânire. Se cunosc foarte bine politicile de care este nevoie pentru a face față saltului preconizat în cheltuielile publice – în special impactului asupra sistemului de pensii și de sănătate. Ele doar trebuie adoptate și implementate.

§2. Îmbătrânirea populației: o tranziție demografică unică

Dezvoltarea economică a lumii contemporane pe parcursul sec. XX și începutul sec. XXI se caracterizează prin internaționalizarea și integrarea economiei mondiale, creșterea fluxurilor migraționale și informaționale, dezvoltarea noilor tehnologii care, la rîndul lor, au provocat modificări esențiale în modul de viață al populației, orientările valorice, inclusiv, comportamentul reproductiv al populației. Toate acestea au dus la transformări profunde în evoluția demografică a statelor lumii, manifestîndu-se, în primul rînd, prin scăderea considerabilă a natalității și fertilității, stabilirea tendinței clare de îmbătrînire demografică.

Problema principală în domeniul populației, provocată de globalizare este legată de dezvoltarea demografică extrem de neuniformă. Populația țărilor dezvoltate (așanumitul miliard de aur) a finalizat tranziția demografică, iar populația țărilor în curs de dezvoltare (3/4 din populația Terrei) sunt la etapa inițială a tranziției demografice. Factorii care anterior limitau creșterea populației în aceste țări (nivelul înalt al mortalității infantile și epidemii de proporții) au încetat să influențeze, iar implementarea noilor realizări în domeniul reproducerii populației (ca în țări dezvoltate) deocamdată nu este finisată.

Creșterea rapidă a numărului populației Terrei în ultimele două secole se datorează reducerii considerabile a mortalității și creșterii speranței de viață la naștere de la 30 la 62 ani în medie în toate țările, valoarea maximă fiind de 85 ani. Drept urmare a acestor schimbări în cohorta tinerelor a crescut numărul de femei de vîrstă reproductivă în fiecare generație, iar rata mortalității a devenit inferioară ratei natalității. Însă chiar și în perioada de explozie

demografică numărul mediu de copii per femeie (nivelul natalității) a fost într-o scădere continuă. Numai în perioada anilor 1990-2008 rata natalității s-a micșorat de la 26‰ la 21‰, sau cu 19,2%. Rata fertilității în aceeași perioadă de timp, a scăzut în limitele de la 3,3 la 2,6 copii per femeie, iar rata mortalității s-a înregistrat în anul 2008 în valoare de 8‰.

Deși ritmul de creștere al populației Terrei se micșorează anual cu 1,5%, numărul populației crește anual cu 75-80 milioane de locuitori, astfel încît la mijlocul anului 2008 acest indicator a atins valoarea de 6,7 miliarde de locuitori, cu ponderi diferite pe continente, țări și regiuni: Asia cu 60,5% din totalul mondial, Africa – 14,5%, Europa – 11%, America Latină – 8,5%, America de Nord – 5%, Oceania, Australia – 0,5%.

Începînd cu anul 1990, cînd a fost obținut un maximum absolut de creștere anuală a numărului populației egal cu 87,4 mil. de oameni, creșterea absolută a populației lumii de la un an la altul se reduce, iar ritmurile anuale de creștere rămîn la un nivel înalt din contul potențialului demografic acumulat în perioada precedentă (numărul relativ mare al femeilor de vîrstă reproductivă drept consecință a nivelului înalt al natalității în trecutul apropiat).

Evoluția demografică în diferite regiuni ale lumii se caracterizează prin anumite particularități. Astfel, rata creșterii anuale a populației în țările dezvoltate se reduce continuu pe parcursul a mai multor decenii, apropiindu-se de nivelul zero. Același parametru în țările în curs de dezvoltare a crescut pînă în anul 1970, apoi a început să scadă. În prezent diferențele între țările economic dezvoltate și cele în curs de dezvoltare treptat se atenuează, deși rămîn destul de semnificative. Conform prognozelor ONU, în prima jumătate a secolului XXI populația Terrei se va mări

cu 39%, cea mai mare creștere fiind înregistrată în Africa și în țările în curs de dezvoltare (fig.1).

Europa prezintă singurul continent care va cunoaște o reducere drastică a numărului populației în acest secol cu 7%, inclusiv în Europa de Est cu 22%. În acest context menționăm că Europa ca regiune mare a Terrei, se caracterizează prin particularități deosebite în evoluția demografică. Ea prima a cunoscut implicațiile migrației, sporului natural negativ, îmbătrânirea populației și alte fenomene demografice. Cea mai pronunțată tendință de descreștere a numărului populației se înregistrează în Europa, rata de creștere anuală micșorându-se de la 1,1% în anii 1950-1960 pînă la zero în 2008, inclusiv în Europa Centrală – 0,3%, Europa Occidentală și de Sud – 0,1%, totodată în Europa de Est fiind înregistrate valori negative (-0,3%).

Natalitatea în Europa a început să scadă încă în secolul al XIX-lea, iar în secolul al XX-lea acest proces a devenit un fenomen general. Diminuarea ratei brute de natalitate continuă pînă în prezent, fiind cea mai mică din toate continentele lumii (11‰ în anul 2008). Cauza principală a acestui fenomen este trecerea de la regimul tradițional de reproducere a populației cu rate înalte de natalitate, la regimul contemporan cu rate scăzute atît a natalității, cît și a mortalității. În prezent pe continentul european se înregistrează cea mai scăzută rată de fertilitate - 1,5 copii per femeie de vîrstă fertilă, ceea ce nu asigură reproducerea la nivelul de înlocuire a generațiilor (fig.2).

Declinul fertilității și creșterea speranței de viață la naștere au modificat considerabil structura de vîrstă a populației cu conturarea tendinței spre structuri demografice dominate de persoanele vîrstnice și nu de tineri.

Majoritatea specialiștilor în materie sunt unanimi în opinia că una dintre problemele cele mai dificile cu care

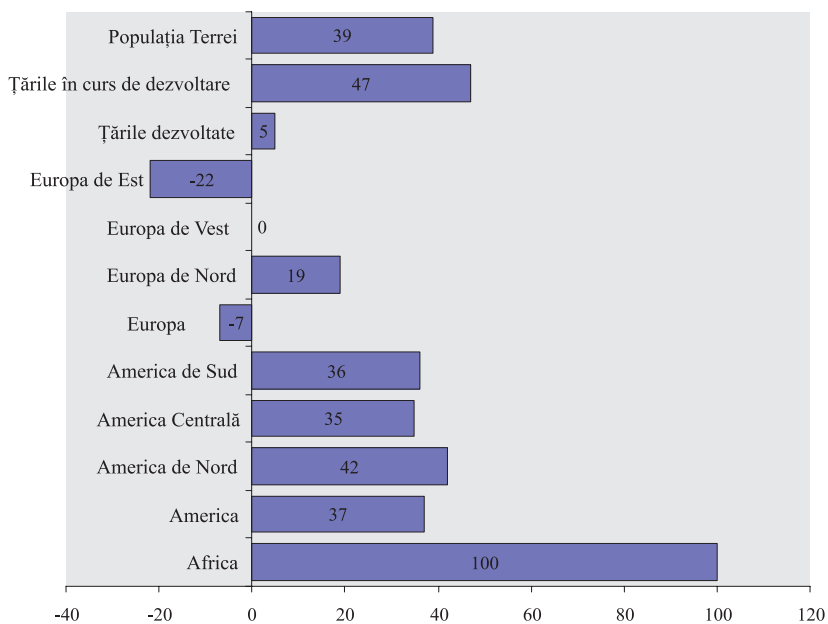

Fig. 1. Creșterea populației în anii 2008-2050 (proгноza, în %)

Sursa: demoscope weekly

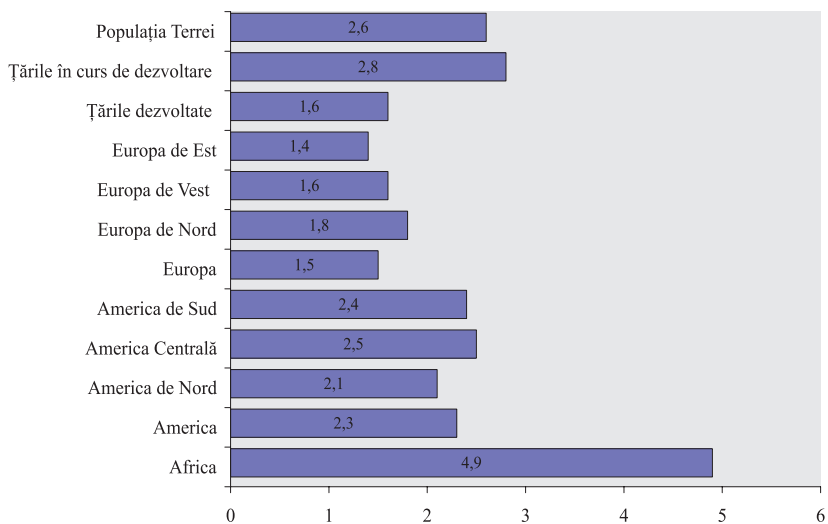

Fig.2. Rata totală de fertilitate pe continente și regiuni, 2008

Sursa: demoscope weekly

se va confrunta societatea în acest secol va fi cea a bătrînilor. Cifrele care arată creșterea ponderii populației vîrstnice sînt impresionante. Potrivit datelor statistice ale ONU, numărul absolut al populației de vîrsta a treia de pe Terra este de peste 600 mln., comparativ cu 200 mln. în 1950 și mai puțin de 100 mln. înainte de cea de-a doua conflagrație mondială. După aceeași sursă, în anul 2025 numărul persoanelor vîrstnice pe glob va fi de 1,2 mld., ceea ce va constitui 15% din totalul populației mondiale. Această creștere va avea loc atît în țările industrial dezvoltate, unde valorile indicilor de îmbătrînire demografică vor evolua în perioada 2005-2025 de la 20,2% la 27,5%, cît și în țările în curs de dezvoltare, unde, în aceeași perioadă, ponderea persoanelor vîrstnice în totalul populației va spori de la 8,2% la 12,8%.

Procesul de îmbătrînire demografică are particularități specifice de la o țară la alta și de la o regiune la alta. La nivel global procesul de îmbătrînire demografică s-a produs deja, însă, conform prognozelor demografice, se așteaptă că îmbătrînirea va continua în țările care au de zeci de ani rate ale fertilității sub nivelele de înlocuire a generațiilor, precum Japonia și țările europene (fig.3, și 4).

Numărul persoanelor cu vîrste peste 60 de ani, în anul 2006 a fost de 668 milioane de locuitori și se estimează o creștere pînă la 2 miliarde către anul 2050, moment în care numărul persoanelor vîrstnice pentru prima dată în istoria omenirii va prevala asupra numărului copiilor (0-15 ani). După numărul de vîrstnici în lume primul loc îl ocupă Asia cu 54%, în timp ce Europa deține locul doi cu 22%.

Astăzi fiecare a 9-a persoană are o vîrstă de 60 de ani și peste. După datele proiectate de Națiunile Unite, către anul 2050 se prevede că fiecare a cincea persoană din

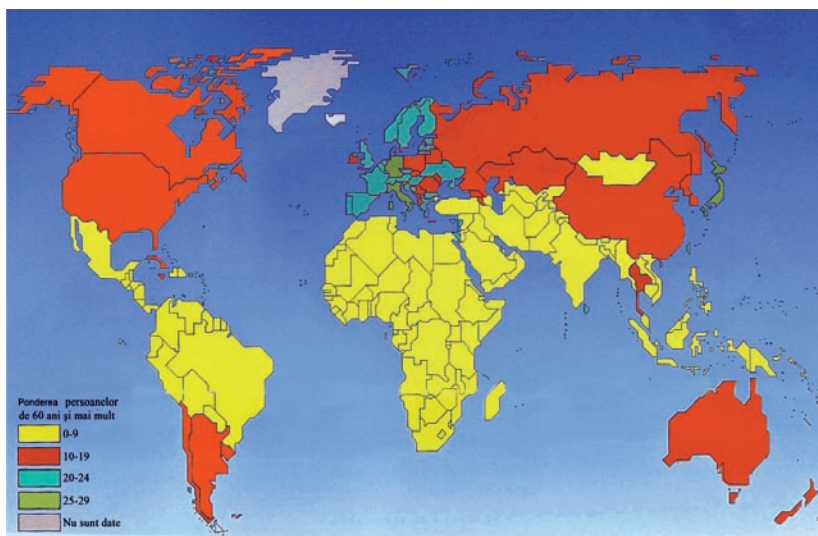

Fig. 3. Ponderea persoanelor vîrstnice pe regiunile Terrei, anul 2006 (în %)

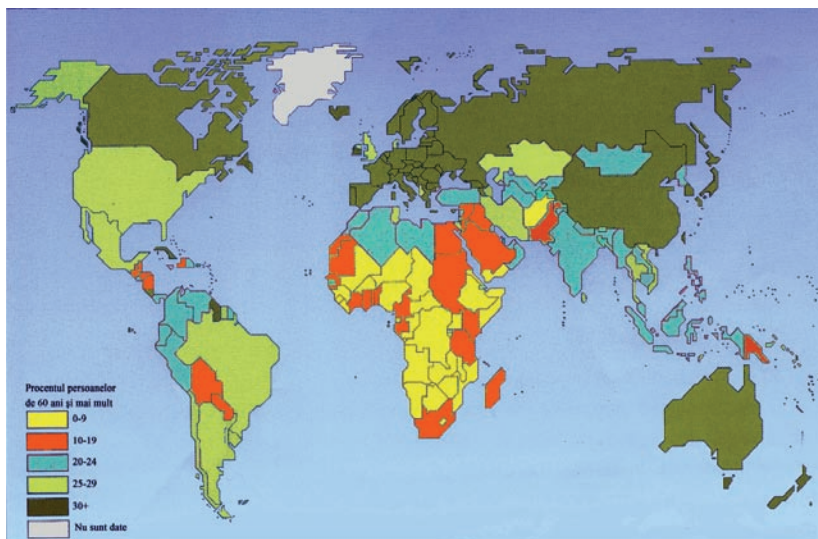

Fig. 4. Ponderea persoanelor vîrstnice pe regiunile Terrei, prognoza, anul 2050 (în %)

Sursa: ONU, Departamentul Afacerilor Socio-economice

toată populația lumii va depăși vârsta de 60 de ani, iar către anul 2150 – fiecare a treia.

Cei mai scăzuți indici de îmbătrânire a populației (pondera persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste) se înregistrează în Africa – 5%, America Latină – 9%, Asia – 9% (2006). Cele mai înalte nivele ale procesului de îmbătrânire demografică se atestă în Europa, unde indicii de îmbătrânire a populației au crescut de la 12,9% în anul 1950, până la 21% în anul 2006 și, conform prognozelor, acest indice va constitui 34% către anul 2050. Apoi urmează America de Nord – 17% cu creșterea acestor indici de la 12,1% în 1950 la 17% în anul 2006, și 27% către anul 2050; Rusia – 17% în 2006, 31% către 2050; Asia de la 9% în 2006 la 24% în 2050. Cea mai îmbătrânită populație se înregistrează în Japonia - 7,7% în anul 1950, 16,7% în 1990, 27% în anul 2006 și va atinge 42% în anul 2050.

Aceste diferențieri pe continente pot fi explicate în primul rând prin nivelele diferite ale ratelor de natalitate și fertilitate, dar nu în ultimul rând și prin procesele migraționale și nivelele duratei medii de viață, a ratei mortalității generale, îndeosebi infantile.

Conform datelor statistice în prezent țările economic dezvoltate sunt cu mult mai îmbătrânite decât țările în curs de dezvoltare. Țările cu economia în tranziție, inclusiv Republica Moldova, posedă o populație mai tânără decât în țările economic dezvoltate și mai îmbătrânită decât în țările în curs de dezvoltare. În perspectivă se prognozează că vârsta medie a populației din Europa va crește de la 38 ani la 49 în anul 2050. Cele mai îmbătrânite țări din lume vor fi Spania, unde jumătate din populație va avea peste 55 de ani în 2050, urmate de Austria și Italia.

Este diferită și viteza cu care se derulează procesul de modificare a structurii populației. De exemplu, în Fran-

ța „tranziția demografică” s-a întins pe o perioadă de mai mult de 100 de ani. Ea a avut nevoie de 80 ani pentru a majora ponderea persoanelor peste 60 ani, de la 8% la 12%; în timp ce Belgia de 70 de ani, iar Suedia doar de 50 ani.

În țările în curs de dezvoltare și cele în etapa de tranziție acest proces se va desfășura cu mult mai rapid, drept urmare și perioada de adaptare la schimbările respective va fi cu mult mai scurtă. Cele mai mari ritmuri de îmbătrânire în prima jumătate a secolului nostru se vor stabili în țările din Europa de Est și fosta Uniune Sovietică, ca rezultat al declinului fără precedent al fertilității, totodată se va înregistra o scădere considerabilă a numărului populației din acest spațiu. Impactul declinului demografic în aceste țări va fi foarte mare, majoritatea din ele, vor pierde o parte semnificativă din populațiile lor. În prezent în multe țări europene, în special în țările ex-sovietice rata mortalității depășește rata natalității, sporul natural stabilindu-se în valori negative (tab. 1).

Creșterea ponderii oamenilor vârstnici este însoțită de micșorarea ponderii persoanelor tinere, în special a copiilor în vârstă de pînă la 15 ani. Cea mai mare pondere a copiilor în totalul populației se înregistrează în țările africane (41%), iar cea mai scăzută în Europa (16%) (fig. 5).

Trebuie remarcat faptul că pe plan mondial se constată o creștere majoră a speranței de viață la naștere. Din anul 1950 acest indice a crescut cu aproape 20 de ani, constituind în prezent 66 ani. Europa se înscrie printre țările lumii cu o speranță de viață la naștere destul de mare (72 de ani bărbații și 79 de ani femeile), care crește continuu deja pe parcursul a cîtorva decenii (fig.6).

Speranța de viață la naștere crește practic în toate țările europene, însă viteza cu care se desfășoară acest

Tabelul 1. Gradul de îmbătrânire demografică și unii indicatori demografici pe regiuni, continente și țări (2008-2050)

	Rata natalității (‰)	Rata mortalității (‰)	Speranța de viață la naștere (ani)	Ponderea persoanelor în vîrstă de 65 ani și peste (%)	
	2008	2008	2008	2008	2050
Populația Terrei	21	8	68	7	22
Regiunile economic dezvoltate	12	10	77	16	32
Regiunile economic moderat dezvoltate	23	8	67	6	20
Regiunile în curs de dezvoltate	36	13	55	3	10
Europa	11	11	75	16	34
Belorus	11	14	70	15	35
Federația Rusă	12	15	67	14	31
Ucraina	10	16	68	16	39
România	10	12	71	15	38
Republica Moldova	11	12	69	10	35
Ungaria	10	13	73	16	36
Polonia	10	10	75	14	38
Grecia	10	9	79	19	37
Italia	9	10	81	20	41
Spania	11	9	80	17	40
Portugalia	10	10	79	17	36
Germania	8	10	79	19	35
Franța	13	8	81	17	33
Marea Britanie	13	9	79	16	29
Suedia	12	10	81	18	31
Norvegia	12	9	80	15	30
Finlanda	11	9	79	17	33
Danemarca	12	10	78	16	28
Lituania	10	14	72	17	38
Letonia	10	14	71	16	38
Estonia	12	13	73	17	34
Asia	19	7	54	7	24
Japonia	9	9	82	22	42
America de Nord	14	8	78	13	27
America de Sud	20	6	73	6	24
Africa	37	14	54	3	10
Australia și Oceania	18	7	76	10	25

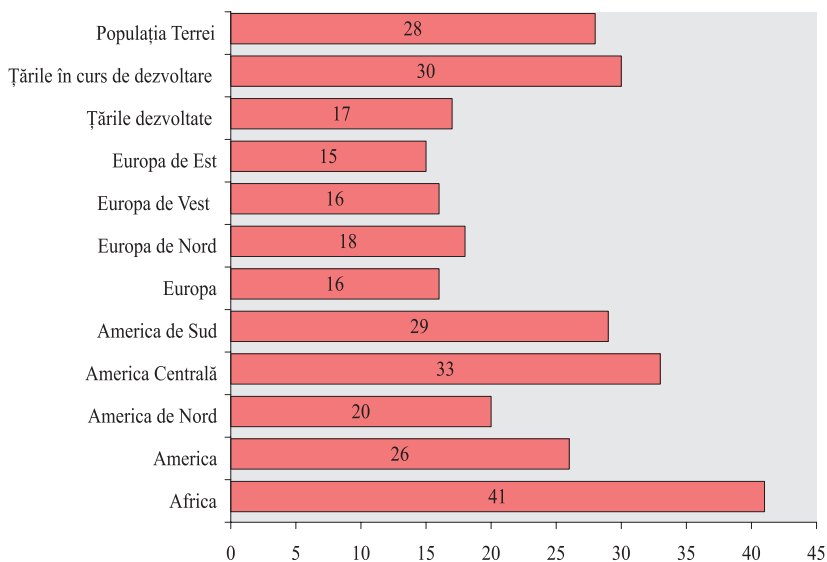

Fig.5. Pondere a copiilor în totalul populației pe continente și regiuni, anul 2008 (în %)

Sursa: demoscope weekly

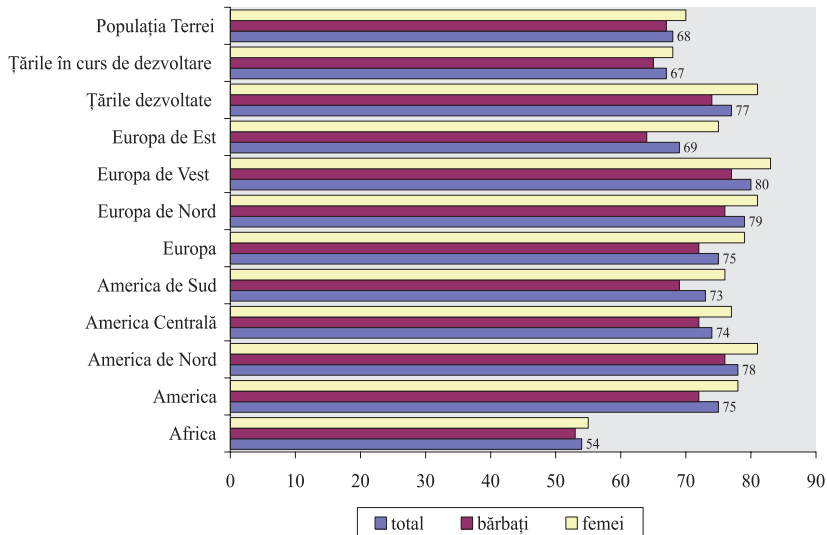

Fig.6. Speranța de viață la naștere pe continente și regiuni, anul 2008

Sursa: demoscope weekly

proces este diferită. De exemplu, în UE valoarea acestui indicator pentru populație în total (bărbați și femei) a crescut în ultimii 45 de ani, mai mult de 9 ani. Pentru majoritatea țărilor europene, în special UE, este caracteristică tendința de atenuare a diferențelor privind acest indicator. Însă la nivel de continent european, după cum ne demonstrează datele prezentate mai sus, se constată diferențieri regionale semnificative în ceea ce privește speranța de viață la naștere. Cea mai înaltă valoare a acestui indicator se înregistrează în Europa de Vest (80 de ani) și cea mai scăzută în Europa de Est (69 de ani), în special în țările ex-sovietice: Rusia (67 de ani), Ucraina (68 de ani), Moldova (69 de ani).

Cu o viteză relativ mare în Europa a crescut speranța de viață la vârstele mature. Datorită creșterii calității vieții, ameliorării serviciilor sociale și asistenței medicale în ultimii 40 de ani speranța de viață la bărbații în vârstă de 65 ani a crescut cu mai mult de 20%, în țările europene economic dezvoltate depășind valoarea de 15 ani. Cu totul altă situație se observă în țările din Europa de Est. În timp ce în majoritatea țărilor economic dezvoltate deja mai mult de trei decenii populația îmbătrânește „de sus”, din cauza deplasării mortalității spre vârstele cele mai înaintate, în țările CSI, inclusiv Republica Moldova, populația îmbătrânește numai „de jos” (din cauza reducerii natalității). Analiza comparativă a speranței de viață la vârsta de 60 de ani demonstrează existența unui decalaj mare între țările economic dezvoltate și cele în tranziție. Astfel, în Ucraina, Rusia, Belarus, Republica Moldova acest indicator la bărbați constituie 14-15 ani, în timp ce în țările din Europa Occidentală, 19-20 de ani, iar la femei 18-19 ani și respectiv 22-26 de ani (fig.7).

Un aspect foarte important este că a crescut și speranța de viață sănătoasă (HLY – healthy life years; DFLE

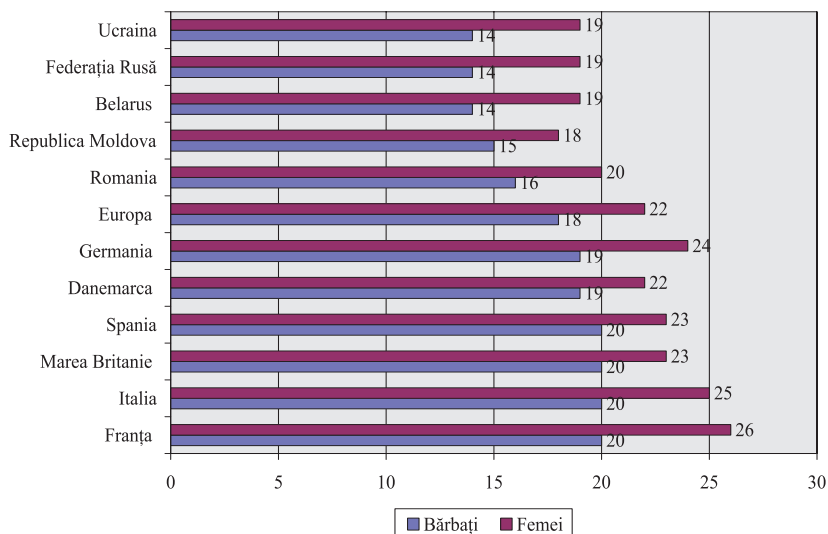

Fig.7. *Speranța de viață la vârsta de 60 de ani în Republica Moldova și unele țări europene, anul 2008.*

Sursa: demoscope weekly

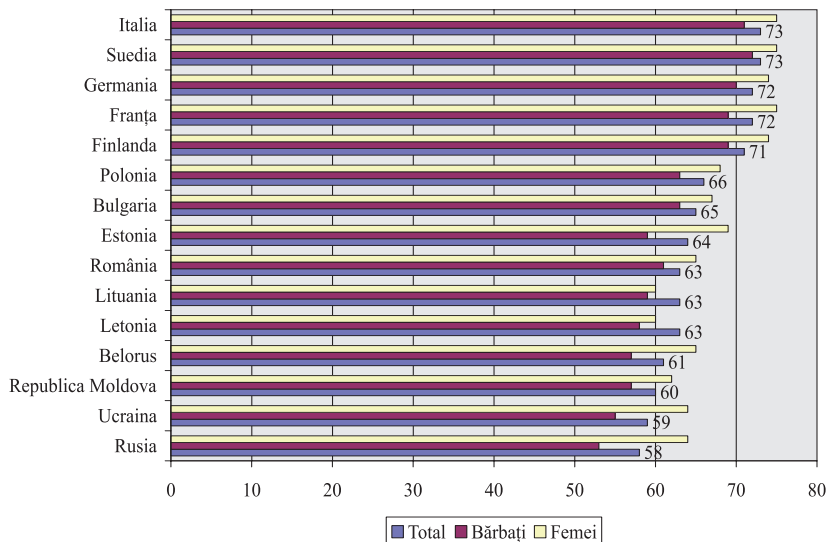

Fig.8. *Speranța de viață sănătoasă în Republica Moldova și unele țări europene, 2003.*

Sursa: World Health Organization, Statistical Information System

– disability-free life expectancy). Acest indicator structural relativ nou permite a evalua câți ani la o vîrstă anumită (de regulă, la naștere sau la vîrsta de 65 ani) are de trăit o persoană într-o stare sănătoasă, deci fără de a avea probleme de sănătate serioase care limitează viața cotidiană. În țările europene economic dezvoltate valoarea acestui indicator depășește 70 de ani, în schimb în țările europene în tranziție el variază în limitele de la 58 pînă la 66, cea mai scăzută valoare fiind înregistrată în țările CSI: Belarus, Ucraina, Rusia și Republica Moldova (fig.8).

Conform evaluărilor specialiștilor, speranța de viață sănătoasă la naștere, precum și în vîrsta de 65 ani în țările europene economic dezvoltate a crescut mai repede, decît speranța de viață generală. Ca rezultat europenii trăiesc mai mult, precum și crește durata medie a vieții trăite fără maladii și incapacități. Acest fapt este în concordanță cu progresul obținut în domeniul ocrotirii sănătății și propagarea modului de viață sănătos.

În spațiul CSI tranziția economică de lungă durată, reformarea sistemelor de sănătate, scăderea nivelului de trai al populației rămîn în continuare factori determinanți care împiedică creșterea speranței de viață la naștere, și a duratei medii de viață sănătoasă.

La nivel mondial și european deplasarea mortalității spre vîrstele înaintate și creșterea duratei medii de viață s-au soldat cu majorarea ponderii persoanelor bătrîne în ansamblul populației. Conform clasificării Organizației Mondiale a Sănătății, persoanele cu vîrsta cuprinsă între 60 și 70 de ani se consideră vîrstnice; cele de 75 de ani și peste – oameni bătrîni, iar persoanele cu vîrsta de peste 90 de ani – longevivi. Aceeași organizație, în anul 1982, a recomandat vîrsta de 65 de ani ca un indicator a persoanei

vîrstnice, cu includerea în această grupă și a persoanelor foarte bătrîne – de 80 ani și peste.

În prezent, o particularitate importantă a îmbătrînirii populației lumii este intensificarea creșterii populației cu vîrsta de peste 75 de ani. Acest segment de populație crează și va crea probleme suplimentare pentru serviciile de deservire și asigurare socială.

Conform datelor Departamentului de Probleme Economice și Sociale ale SUA, persoanele cu vîrsta de 80 ani și peste constituie 13% din populația de peste 60 de ani. Valoarea acestui indicator pînă în anul 2050 va crește în țările industrial dezvoltate de la 19% la 29%, în țările în curs de dezvoltare - de la 10% la 18%. Cel mai înalt indicator al persoanelor de 80 ani și peste se va înregistra în Japonia - de la 19% la 37% .

Numărul centenarilor (cu vîrsta de 100 ani și peste) se estimează să crească de 13 ori, de la aproximativ 287000 în 2006 la 3,7 milioane către 2050.

O altă problemă importantă a procesului global de îmbătrînire a populației este ponderea femeilor în ansamblul populației vîrstnice și bătrîne, adică așa-numitul fenomen de „feminizare a bătrîneții”. Dacă la începutul sec. XX numărul și ponderea persoanelor vîrstnice pe cele două sexe erau aproximativ egale (în anul 1930 bărbații peste 60 de ani constituiau 5,3% din numărul total al populației masculine, femeile – 4,8%), începînd cu a doua jumătate a sec. XX se remarcă diferențieri semnificative în numărul persoanelor îmbătrînite pe cele două sexe, cu o diferență de creștere permanentă a sexului feminin.

Astăzi, în plan mondial, raportul dintre femei și bărbați vîrstnici este de 82 bărbați la 100 femei; pe segmentul vîrstnici de 80 ani și peste acest raport arată că la 100 de femei se înregistrează 55 de bărbați. Raportul dintre sexul

masculin și cel feminin între persoanele vîrstnice este mai mare în țările industrial dezvoltate (72 bărbați la 100 femei) comparativ cu cele în curs de dezvoltare (88 bărbați la 100 femei), fapt ce se explică prin diferența speranței de viață dintre sexe.

Din cele expuse rezultă că femeile vîrstnice, îndeosebi de 75 de ani și peste, sunt supuse unui grad înalt de singurătate, fenomen confirmat și de datele Departamentului stării civile, conform cărora nivelul văduviei este mai înalt la femei decît la bărbați.

Astfel de modificări ale structurii pe vîrste a populației au implicații majore pentru modul de funcționare a societății în ansamblul ei. O primă consecință rezidă în faptul că efectivul populației în vîrstă inaptă de muncă va fi în creștere continuă, în special, pe contul vîrstnicilor, ceea ce poate provoca în viitor incapacitatea societății de a mai asigura venituri pentru cei inactivi.

Scăderea impunătoare a natalității în a doua jumătate a secolului XX și începutul secolului actual a condus la reducerea sarcinii demografice prin copii, deci a raportului între populația în vîrstă de 0-14 ani și cea de 15-64 ani, tendință, care conform prognozelor populației, se va păstra pînă la mijlocul secolului actual, dacă nu se va reuși de a obține creșterea natalității. Sarcina demografică prin copii se va stabili în limitele de 23-28 copii la 100 de persoane în vîrsta de 15-64 ani, Republica Moldova nu va marca o deosebire vădită în aceste aspect printre alte țări europene (fig. 9).

În aceeași perioadă s-a constatat majorarea treptată a sarcinii demografice prin persoanele vîrstnice, a cărei creștere vertiginoasă se prognozează după anul 2015, atingînd către anul 2050 valori extrem de mari, în special în țările europene economic dezvoltate, astfel ca Spania,

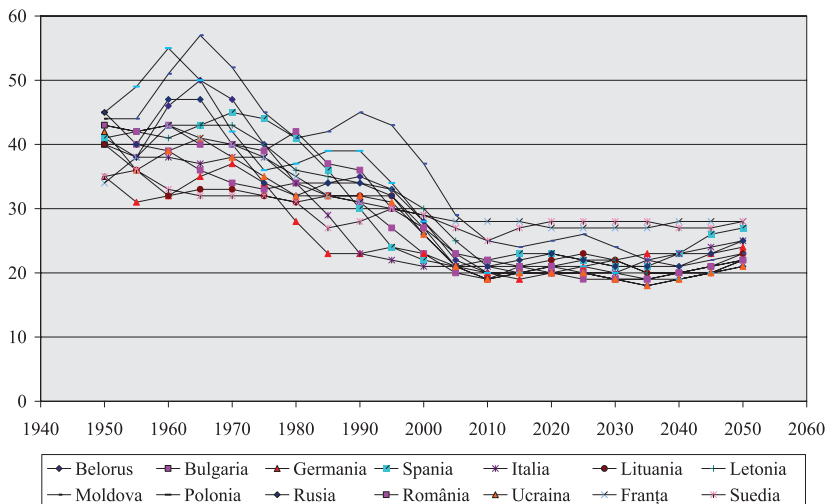

Fig. 9. Sarcina demografică în Republica Moldova și unele țări europene, anii 1950-2050 (copii 0-14 ani la 100 de persoane în vîrstă de 15-64 ani).

Sursa: demoscope weekly

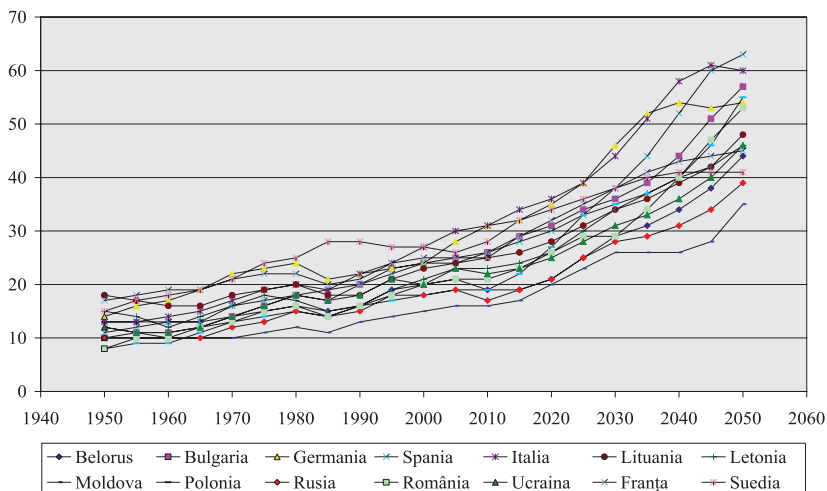

Fig. 10. Sarcina demografică în Republica Moldova și unele țări europene, anii 1950-2050 (vîrstnici 65 ani și mai mult la 100 de persoane în vîrstă de 15-64 ani).

Sursa: demoscope weekly

Italia, Franța (respectiv 63, 60, 45 de persoane în vîrstă de 65 de ani și peste la 100 de persoane în vîrsta de 15-64 ani). În Republica Moldova sarcina demografică pe contul vîrstnicilor către anul 2050 va atinge valoare de 35 de persoane în vîrstă de 65 de ani și peste la 100 de persoane în vîrsta de 15-64 ani, fiind una din cele mai scăzute pe regiune europeană (fig. 10).

Coeficientul sumar al sarcinii demografice va crește pretutindeni în Europa, obținînd proporții considerabile, în primul rînd, în Spania, Portugalia, Bulgaria, Germania (respectiv 91, 82, 79, 78 de persoane în vîrstă inaptă de muncă la 100 de persoane în vîrsta aptă de muncă). În comparație cu alte țări Țările din Europa de Est, inclusiv Republica Moldova, vor înregistra valorile sarcinii demografice relativ mai scăzute (fig.11).

În acest context, primele vizate de un potențial colaps sunt sistemele de pensii și cele de asistență medicală, ambele înalt consumatoare de resurse și dependente de venituri realizate de populația activă. În plus, este de așteptat ca dezvoltarea economică și socială să crească durata medie de viață, ce va agrava procesul de îmbătrînire a populației.

Dincolo de procesul „universal” de îmbătrînire demografică, țările în tranziție socio-economică se confruntă în ultimele decenii cu o puternică migrațiune externă, ceea ce pe lîngă scăderea drastică a natalității are implicații importante în ceea ce privește modificarea structurii de vîrstă a populației și îmbătrînirea demografică, dat fiind faptul că mobilitatea migrațională este mai mult specifică pentru populația tînă în vîrstă aptă de muncă.

Migrația internațională a luat niște proporții extrem de mari, în special în a două jumătate a sec. XX începutul secolului XXI, influențînd formarea populației în diferite

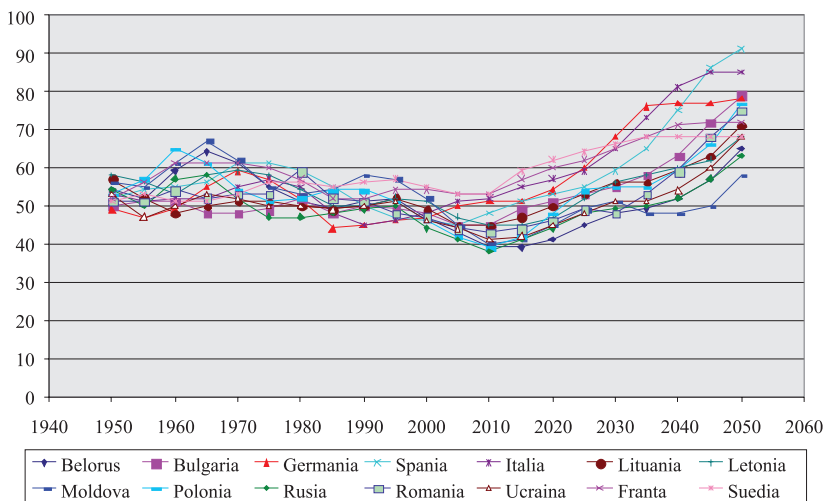

Fig. 11. Sarcina demografică în Republica Moldova și unele țări europene, anii 1950-2050 (copii și vîrstnici la 100 de persoane în vîrstă de 15-64 ani).

Sursa: demoscope weekly

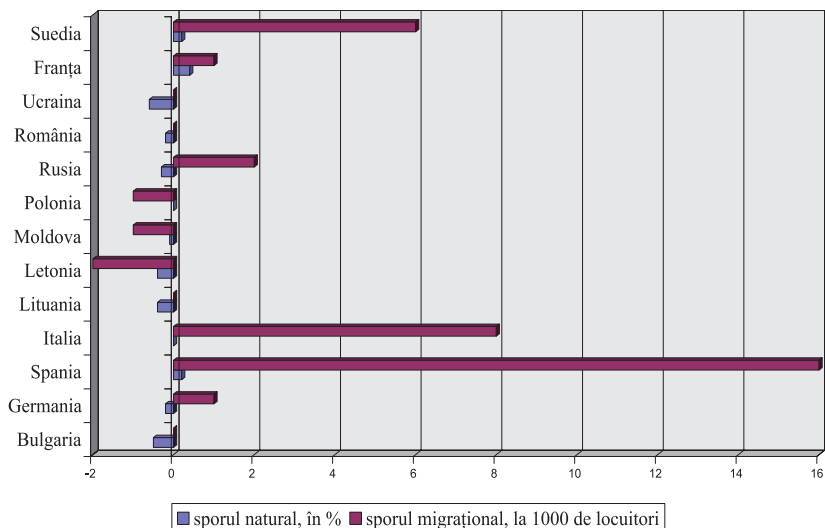

Fig.12. Sporul natural și migrațional în Republica Moldova și unele țări europene, anul 2008.

Sursa: demoscope weekly

regiuni ale lumii. Numai în rezultatul destrămării Uniunii sovietice numărul migranților internaționali a crescut cca cu 27 mln de oameni. Conform aprecierilor Organizației Mondiale a Muncii ritmurile de majorare a numărului migranților internaționali sunt în continuă creștere și depășesc 3% anual.

Pînă nu demult creșterea numărului populației a fost determinată de două procese majore: natalitatea și mortalitatea, migrația fiind examinată ca un proces complementar în formarea populației. Astăzi situația s-a schimbat definitiv și în acest context unii demografi înaintează concepția privind a treia tranziție demografică, atribuind migrației unul din rolurile principale în formarea populației europene [73].

Menținerea unui decalaj important între standardul de viață din țările în tranziție și țările economic dezvoltate determină vectorul fluxurilor migraționale, valori pozitive ale sporului migrațional fiind înregistrate în țările europene dezvoltate, iar negative cu precădere în țările din spațiul CSI, cu excepția Rusiei (fig.12).

Țările europene dezvoltate nu au cunoscut pînă acum o scădere a numărului populației. Pentru prima dată în anul 2006 în Italia și Germania s-a înregistrat o scădere a numărului populației, nivelul mortalității fiind cu puțin mai mare decît cel al natalității. După prognozele Diviziei de Populație a Națiunilor Unite în anii următori și alte țări dezvoltate vor cunoaște o scădere naturală. Este de așteptat că politicile de imigrare ale acestor țări vor fi ajustate la condițiile respective, vor fi majorate cotele de imigrație în vederea compensării consecințelor negative ale reducerii numărului de populație și asigurării sau menținerii creșterii economice. Evident că sursa principală a migrației vor fi țările din Europa centrală și de est, la care face parte și

Republica Moldova. Țările europene dezvoltate acum și în viitor vor avea nevoie de brațe de muncă și deja în prezent se conturează o tendință de a atrage imigranții din Europa centrală și de Est, dat fiind faptul că populația acestei regiuni este mai instruită, decât cea din alte regiuni, are modele culturale și religioase asemănătoare, ceea ce le asigură adaptare și aculturație mai ușoară.

La finele acestui capitol menționăm că deși procesul de îmbătrânire a populației este un fenomen universal, acesta avansează într-un ritm fără precedent în țările cu statut socio-economic foarte diferit. Majoritatea implicațiilor economice și sociale ale îmbătrânirii sunt universale, însă posibilitățile și perioadele de acomodare la un nou profil al structurii populației sunt diverse.

Capitolul II

Evoluția și factorii determinanți ai procesului de îmbătrânire demografică a populației în Republica Moldova

§1. Modificări în structura populației, constatarea procesului de îmbătrânire demografică

În acest capitol, în baza datelor recensămintelor din anii 1959-2004, sunt prezentate evoluția, nivelul și caracteristicile procesului de îmbătrânire demografică a populației Republicii Moldova și factorii care au determinat și continuă să influențeze acest proces.

Conform datelor recensămintelor populației, în anul 2004 față de anul 1959, ponderea persoanelor cu vârsta de 60 de ani și peste a sporit de la 7,7% la 14,4% și a diminuat considerabil proporția persoanelor tinere de 0-14 ani, de la 33,4% la 19,2%. În aceeași perioadă greutatea specifică a populației adulte de 15-59 de ani a evoluat de la 58,9% la 66,3% (*fig. 1*). Din punct de vedere numeric, efectivele persoanelor vârstnice au sporit de 3,3 ori, de la 222,5 mii de persoane în anul 1959 la 484,9 mii în anul 2004. La începutul anului 2008 numărul absolut al persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste față de anul 2004 s-a micșorat nesemnificativ atingând 488,4 mii, ceea ce a constituit 13,7% din totalul populației.

Principalii indicatori cu valoare medie utilizați în analiza procesului de îmbătrânire demografică sunt *vârsta medie și vârsta mediană*. În timp ce vârsta medie a populației în perioada 1959-2008 a crescut de la 27,6 de ani la 35,8 ani, vârsta mediană s-a majorat de la 24,7 ani la 33,5 ani. Evoluția și proporția procesului de îmbătrânire demogra-

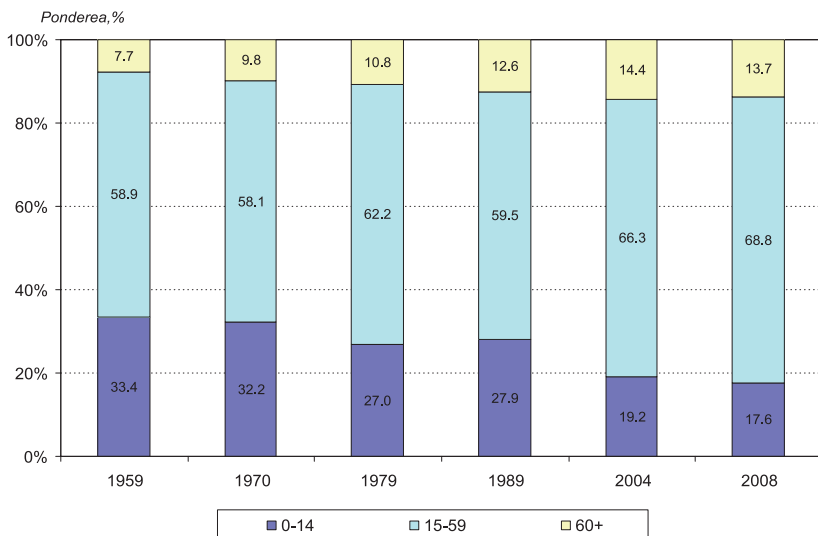

Fig 1. Structura populației pe grupe de vîrstă (în %) în Republica Moldova, anii 1959-2008

Sursa: Calcule pe baza datelor recensămintelor și a numărului populației la începutul anului 2008

Notă: Anii 2004, 2008 sunt prezentate fără teritoriul din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender.

fică în intervalul 1959-2008 arată, de asemenea, și creșterea semnificativă a raportului „bătrîni - tineri” (numărul de bătrîni care revine la 100 de persoane tinere). În anul 1959 la 100 de tineri cu vîrsta de 0-14 ani reveneau 23 persoane în vîrstă de 60 de ani și peste, iar în anul 2008 acest indicator este de 78. Se consideră că dacă valoarea acestui raport este mai mare de 25% populațiile sunt îmbătrînite demografic. Scăderea semnificativă a natalității la sfîrșitul anilor '80 ai secolului trecut a avut ca efect creșterea raportului bătrîni/tineri care s-a accelerat drastic după anul 1989. Astfel, dacă valorile acestui raport în anul 1970 față de anul 1959 au sporit cu 31,7%, în 1979 cu 73,9%, atunci către anul 2004 această creștere a atins valoarea de 227,8% (tab.1).

Tabelul 1. Evoluția unor valori medii și a valorilor raportului „bătrâni/tineri” în Republica Moldova, anii 1959-2008

Indicatorii	Anii						
	1959	1970	1979	1989	1996	2004	2008
Vîrsta medie	27,6	29,5	31,2	31,8	32,7	35,4	35,8
Vîrsta mediană	24,7	26,4	27,4	29,4	30,9	33,3	33,5
Raportul „bătrâni/ tineri”	23,0	30,3	40,0	45,1	50,5	75,4	77,8

În ceea ce privește diferențierea raportului bătrâni/tineri în funcție de medii și sex, ținem să remarcăm că valorile indicatorului în cauză sunt mai înalte la femeile din mediul urban, dat fiind faptul că durata medie a vieții la femei este mai mare, decît la bărbați. Totodată acest indicator este determinat de nivelul natalității, care în mediul rural înregistrează valori mai înalte decît în mediul urban. Astfel, în anul 2008 ponderile tinerilor și vîrstnicilor în structura populației au fost aproximativ egale și au constituit, respectiv, 16,5% și 16,0% (cîte 13,5% în mediul urban; 18,7% și 17,8% în mediul rural). Supramortalitatea masculină condiționează valorile mai scăzute ale raportului bătrâni/tineri la bărbați (61,4% în mediul urban și 58,7% în mediul rural în anul 2008).

Pentru evidențierea ritmului de dezvoltare a procesului de îmbătrînire demografică se folosesc *indicele sporului mediu anual* și *cel al ritmului mediu anual de creștere* a numărului populației vîrstnice. Perioada anilor 1959-1970 se caracterizează prin cea mai intensă creștere a populației vîrstnice, înregistrînd sporul mediu anual de 11 279 vîrstnici și un ritm mediu anual de 4,03%. În anii 2000-2004 se înregistrează valori negative ale indicilor respectivi, sporul mediu anual fiind de -11 407 de persoane și ritmul mediu anual -0,33% (tabelul 2). Scăderea numărului populației vîrstnice și respectiv înregistrarea valorilor negative ale sporului mediu anual și ritmului mediu anual este temporară și se explică prin faptul că începînd cu anul 2000 în

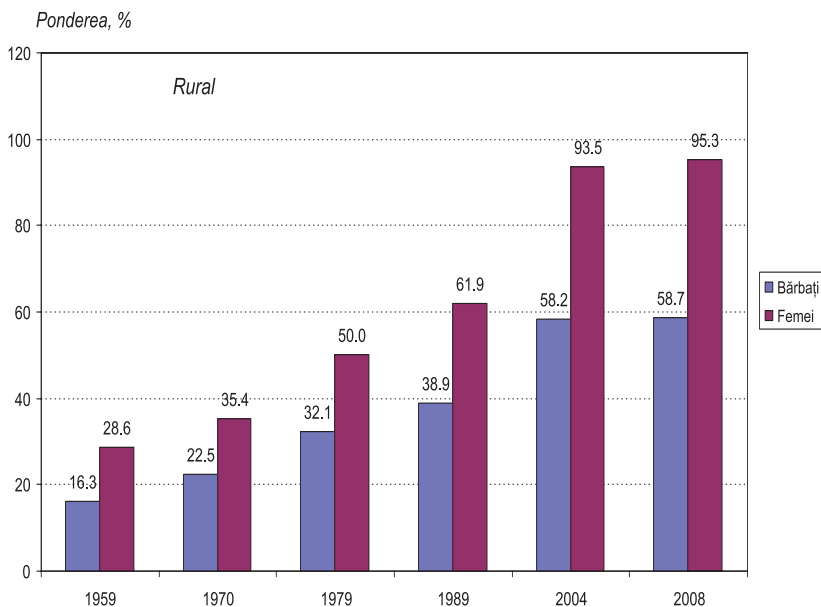
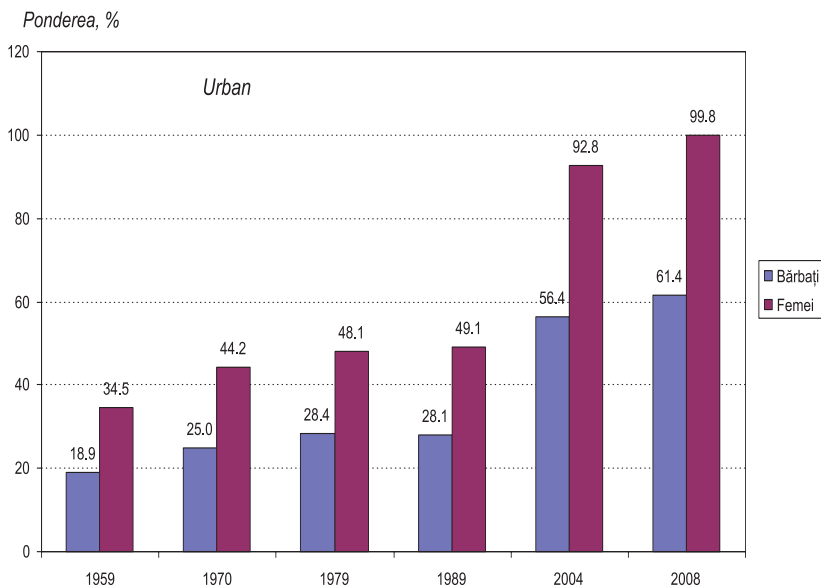

Fig. 2. Evoluția raportului bătrâni/tineri în funcție de medii și sexe în Republica Moldova, anii 1959-2008

vârsta a treia au intrat generațiile puțin numeroase care s-au născut în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada postbelică.

Tabelul 2. Evoluția sporului mediu anual și a ritmului mediu anual de creștere a populației vîrstnice în Basarabia și în Republica Moldova, anii 1930-1989; 1997-2008

Anii	Populația vîrstnică, mii pers.	Perioada	Sporul absolut	Sporul mediu anual de creștere, mii pers.	Ritmul mediu anual de creștere, %
1930	145544	-	-	-	-
1959	222520	1959-1930	76976	2654	1,46
1970	346591	1970-1959	124071	11279	4,03
1979	426424	1979-1970	79833	8870	2,30
1989	546608	1989-1979	120184	12018	2,48
1998	491077	-	-	-	-
2000	496301	2000-1998	5224	2612	0,53
2004	484894	2004-2000	-11407	-1630	-0,33
2008	488437	2008-2004	3543	886	0,18

Vom menționa faptul că ritmul procesului de îmbătrînire demografică în țara noastră este mult mai înalt în comparație cu cel din țările dezvoltate. În Republica Moldova ponderea persoanelor vîrstnice a sporit de la 7,7% (1959) la 12,6 % (1989) în mai puțin de 30 de ani.

Se constată creșterea numărului și a proporției persoanelor foarte vîrstnice (de 75 de ani și peste) în totalul populației în vîrstă de 60 de ani și peste. Această tendință este o formă specială a procesului de îmbătrînire demografică ce ar putea fi denumită „îmbătrînire a bătrînilor”. În Republica Moldova, în afară de intensificarea procesului de îmbătrînire demografică a populației, se conturează o tendință de îmbătrînire a populației vîrstnice prin creșterea relativă a numărului persoanelor de vîrsta a patra (75 de

ani și peste). Astfel, față de anul 1959, în anul 2008 ponderea persoanelor cu vârsta de 75 de ani și peste a sporit de la 1,4% la 4,0%. La analiza procesului de îmbătrânire demografică a populației, se utilizează, îndeosebi de gerontologi, *indicele de longevitate*, care exprimă proporția populației longevive în vârstă de 85 de ani și peste într-o populație vîrstnică de 60 de ani și peste. Menționăm pentru comparație că în Republica Moldova la 100 de persoane în vîrstă de 60 de ani și peste actualmente (anul 2008) revin 4,5 persoane longevive, de 85 de ani și peste, în Franța valorile acestui indicator constituie 10,3, în Italia 8,9, în Rusia 5,1, în România 4,3.

Urmărind graficele piramidelor de vîrstă construite pentru anii 1959 și 2004 (*fig.3 și 4*), observăm că față de anul 1959, în anul 2004 baza piramidei corespunzătoare vîrstelor tinere se îngustează, iar vârful acesteia, unde sunt prezentate efectivele populației vîrstnice, se îngroașă, adică între anii 1959-2004 populația Republicii Moldova a evoluat de la un tip de populație cu o structură tînă și relativ echilibrată pe vîrste spre un tip caracteristic populațiilor cu simptome de îmbătrînire demografică. Îngustarea bazei piramidei vîrstelor și îngroșarea vârfului acesteia, în cazul modelului care vizează populația din anul 2004 față de modelul corespunzător numărului populației din anul 1930, se explică în primul caz prin deficitul de populație tînă, iar în cel de-al doilea caz, prin acumularea la vîrstele avansate a unui număr sporit de persoane care trăiesc tot mai mulți ani. Observăm că „intrîndurile” (classes creuses) specifice celor două categorii de populații (tineri și vîrstnici) sunt mult mai numeroase în cazul populației din anul 2004, comparativ cu populația din anul 1959. Dacă piramida vîrstelor pentru anul 1959 demonstrează două deficite de nașteri cauzate de primul și cel de-al doilea

război mondial, populația din anul 2004 prezintă nu mai puțin de patru, dintre care două reprezintă deficitele de nașteri și pierderile de vieți omenești cauzate de cele două războaie mondiale, una – „ecoul” celui de-al doilea război mondial și ultima, fiind efectul scăderii natalității la sfârșitul anilor `80 ai secolului XX.

O manifestare importantă a procesului de îmbătrânire demografică a populației este fenomenul *feminizării* procesului de îmbătrânire, cu alte cuvinte, majorarea numărului femeilor în populația de vîrsta a treia. Din datele prezentate în *tab 3* se observă că pe parcursul perioadei analizate atît numărul, cît și ponderea persoanelor vîrstnice sunt mai semnificative la femei.

Tabelul 3. Numărul și ponderea populației cu vîrsta de 60 de ani și peste, pe sexe, în Republica Moldova, anii 1959-2008

Anii	Date absolute (mii persoane)		Date relative (%)	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
1959	81,8	140,7	6,1	9,1
1970	134,9	211,7	8,2	11,2
1979	166,3	260,1	8,9	12,5
1989	210,4	336,2	10,2	14,8
2004	190,3	294,6	11,8	16,9
2008	191,8	296,6	11,2	16,0

Evoluția fenomenului de îmbătrânire-feminizare în intervalul 1959-2008 este demonstrată, de asemenea, și de analiza *raportului de masculinitate* (arată cîte persoane vîrstnice de sex masculin revin la 100 de persoane vîrstnice de sex feminin). Rapoartele de masculinitate reflectă direct evoluția ratelor de mortalitate la vîrstnici. În prezent (anul 2008) acest indicator constituie 65,5% în mediul urban și 64,2% în mediul rural la persoanele în vîrstă de 60 de ani și peste, ceea ce demonstrează faptul că femeile vîrstnice trăiesc mai mult decît bărbații vîrstnici. La vîrstele

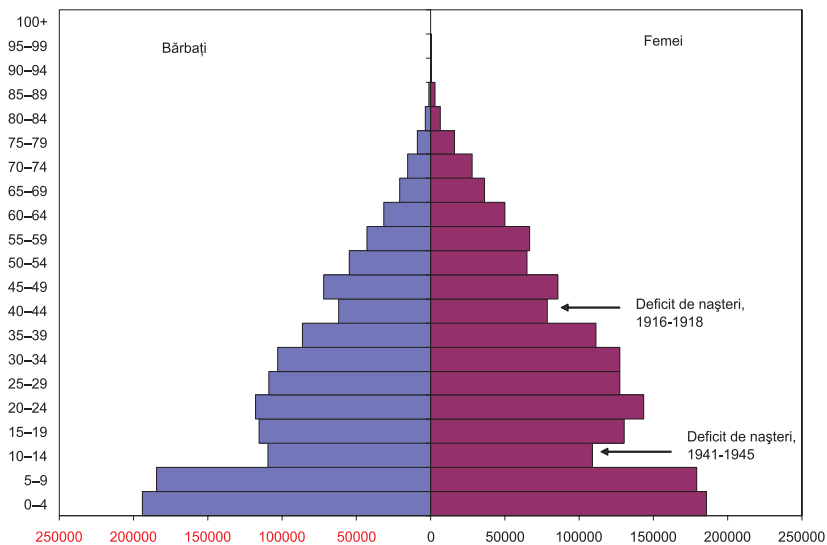

Fig.3. Populația Republicii Moldova pe grupe de vîrstă și sexe (1959)

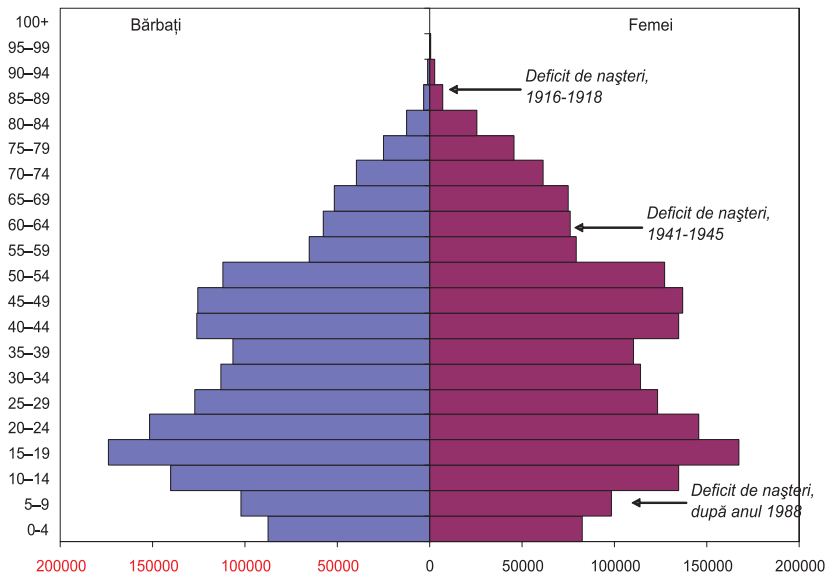

Fig.4. Populația Republicii Moldova pe grupe de vîrstă și sexe (2004)

după 75 de ani, la o sută de femei revin doar 52 de bărbați (48 în mediul urban și 54 în mediul rural). Rapoartele de masculinitate pe parcursul anilor 1959-2008 au evoluat fără schimbări semnificative atât la persoanele în vârstă de 60 de ani și peste cât și la vîrstnicii peste 75 de ani. Numai pe parcursul anilor 1959-1970 s-a înregistrat o creștere a acestui indicator la persoanele în vârstă de 60 de ani și peste, îndeosebi, în mediul rural (de la 58,6% în anul 1959 la 65,5% în anul 1970 în mediul rural și de la 56,3% la 59,3% în mediul urban), ceea ce prezintă rezultatul scăderii ratelor de mortalitate la persoanele vîrstnice în prima jumătate a anilor '60 ai sec. XX. Datele recensămintelor din anii 1970-2004 nu evidențiază o creștere semnificativă a raportului de masculinitate ceea ce se explică prin menținerea nivelului înalt al mortalității la bărbați, îndeosebi, în mediul rural. Dacă în anul 1970, la 100 de persoane vîrstnice de sex feminin de 60 de ani și peste reveneau 64 de bătrîni de sex masculin, în anul 2008 acest indicator a constituit 65%. Totodată trebuie remarcat faptul că după anul 1989 se observă o atenuare treptată a asimetriei gender la vîrstele de 60 de ani și peste în mediul urban. Dacă în anul 1989 la o sută de femei în vîrstă de 60 de ani și peste în mediul urban reveneau 59 de bărbați, în anul 2008, deja 65. Pentru prima dată pe parcursul perioadei analizate în anul 2008 valorile raportului de masculinitate la vîrstele de 60 de ani și peste sunt mai înalte în mediul urban decît în mediul rural (fig. 5).

Efectuînd o analiză transversală, pe parcursul unui an, s-a înregistrat o diminuare a raportului de masculinitate odată cu înaintarea în vîrstă (*tab. 4*). La vîrstele peste 85 de ani numărul bărbaților este chiar mai mic de 50 la 100 de femei de aceeași vîrstă. Rezultă de aici un grad înalt de singurătate la persoanele vîrstnice de sex femi-

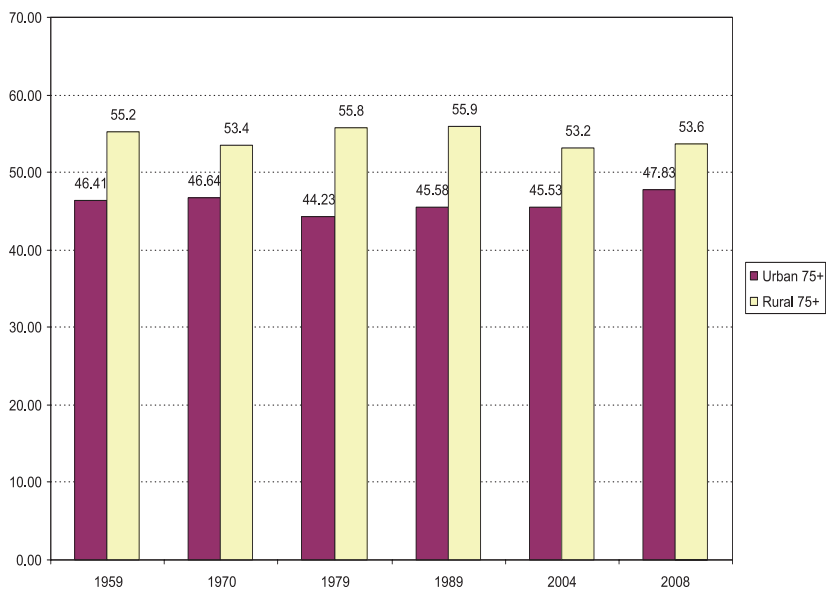
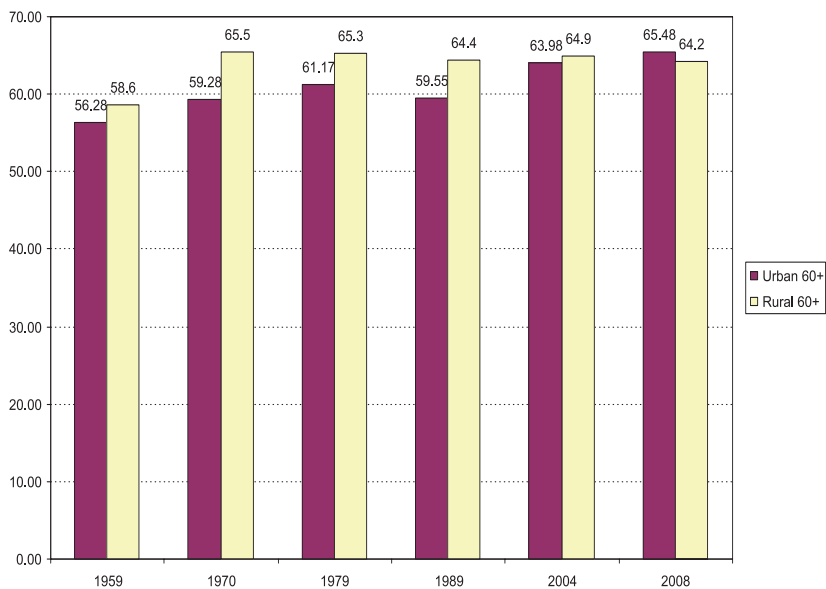

Fig. 5. Evoluția raportului de masculinitate la persoanele în vîrstă de 60 și 75, în funcție de medii (%), în R. Moldova, anii 1959-2008

nin, îndeosebi la grupele cu vârste foarte mari, fenomen confirmat și de datele statisticii stării civile, potrivit cărora nivelul văduviei la persoanele vîrstnice și bătrîne este mai înalt la femei decît la bărbați. În timp ce 71% din populația masculină vîrstnică are statutul de persoană căsătorită, la populația feminină acest procent a scăzut pînă la 36% (anul 2004). În prezent, femeile vîrstnice singuratice (necăsătorite, văduve, divorțate și despărțite) reprezintă în ansamblu pe țară mai mult de jumătate (62%). În localitățile urbane, această pondere este de 64% față de 61% în localitățile rurale.

Tabelul 4. Raportul de masculinitate al populației vîrstnice, pe grupe de vîrstă, anii 1959-2008

Grupa de vîrstă, ani	1959	1970	1979	1989	1995	2000	2004	2008
60-64	63,7	73,8	69,0	70,2	75,8	75,2	74,3	78,8
65-69	56,4	64,3	69,1	64,9	67,1	69,4	68,3	69,2
70-74	54,8	58,9	63,0	59,0	58,2	61,0	62,0	63,6
75-79	56,9	56,0	56,0	57,2	54,0	54,6	54,8	57,8
80-84	52,7	48,9	50,9	50,4	48,9	49,0	48,4	46,2
85 de ani și peste	40,6	43,6	41,1	38,9	37,1	37,8	37,8	43,0
60 de ani și peste	58,1	63,7	64,0	62,7	63,9	64,7	63,5	64,7

Procesul de îmbătrînire demografică prezintă diferențieri semnificative, în sensul că acesta este mai avansat în cadrul mediului rural și la persoanele de sex feminin, comparativ cu mediul urban și cu persoanele de sex masculin. Astfel, la începutul anului 2008, valorile indicilor de îmbătrînire demografică erau de 11,9% în localitățile urbane și de 15% în localitățile rurale, iar pe sexe acestea alcătuiau 10,0% la sexul masculin și 13,5% la cel feminin în mediul urban, comparativ cu nivelurile mai înalte de 12,0% la sexul masculin și de 17,8% la cel feminin, în mediul rural (fig.6).

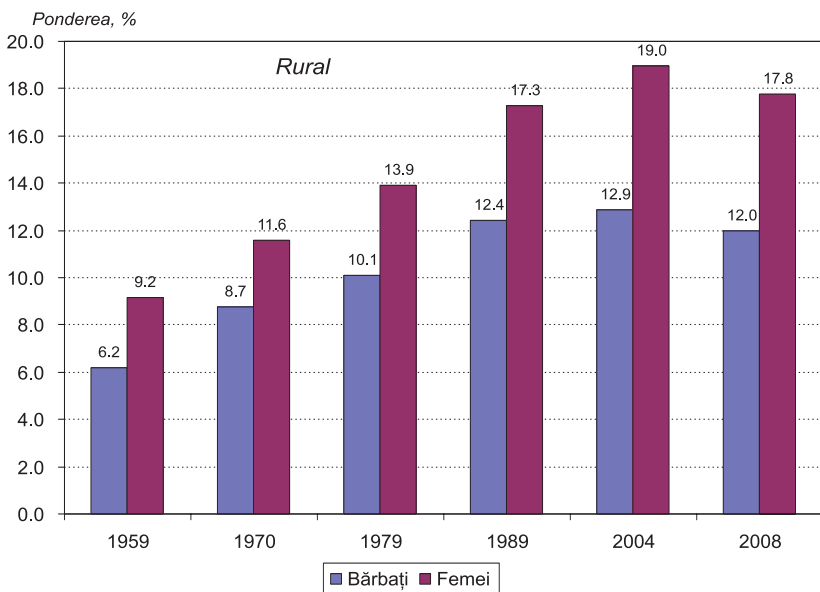
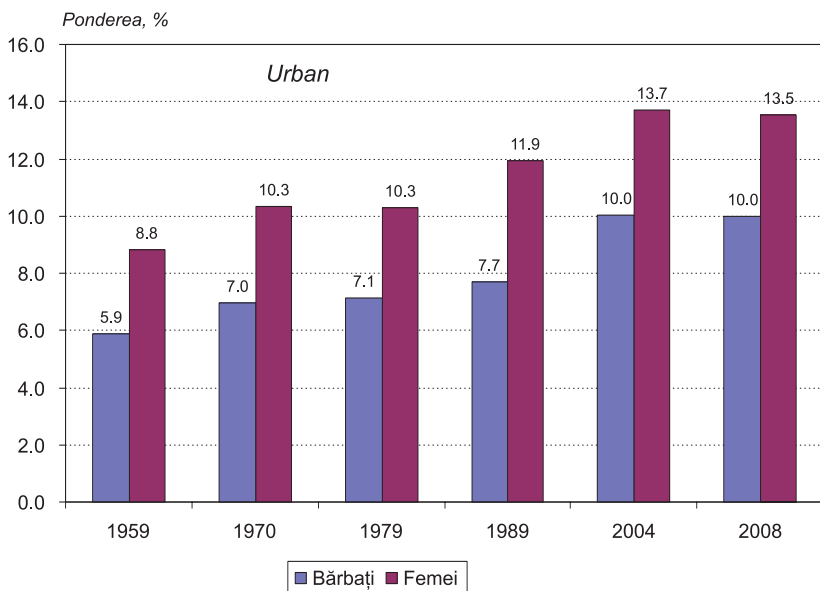

Fig.6. Ponderea populației cu vârsta de 60 de ani și peste în Republica Moldova pe medii și pe sexe, anii 1959-2008, (%)

Tabelul 5. Numărul și ponderea populației pe grupe de vîrstă și medii, anii 1959-2008

Anii	Date absolute (mii persoane)						Date relative (%)					
	0-14		15-59		60+		0-14		15-59		60+	
	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural
1959	180,5	781,4	413,7	1286,0	47,9	174,6	28,1	34,9	64,4	57,4	7,5	7,8
1970	285,6	859,8	744,2	1325,7	98,2	248,4	25,3	35,3	65,9	54,4	8,7	10,3
1979	358,7	706,7	105,57	1401,6	136,7	289,7	23,1	29,5	68,0	58,4	8,8	12,1
1989	521,0	689,6	1299,2	1279,0	199,9	346,6	25,8	29,8	64,3	55,2	9,9	15,0
2004*	206,8	439,3	935,3	1305,4	153,2	331,6	16,1	21,2	71,9	62,9	12,0	16,0
2008*	218,6	409,2	1082,5	1373,9	174,9	313,5	14,8	19,5	73,3	65,5	11,9	15,0

*Anii 2004, 2008 sunt prezentate fără teritoriul din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender.

Tabelul 6. Numărul și ponderea populației pe grupe de vîrstă și sexe în mediul urban, anii 1959-2008

Anii	Date absolute (mii persoane)						Date relative (%)					
	0-14		15-59		60+		0-14		15-59		60+	
	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
1959	91,5	89,0	184,9	228,8	17,2	30,7	31,1	25,5	63,0	65,7	5,9	8,8
1970	146,1	139,5	345,7	398,5	36,5	61,6	27,7	23,3	65,4	66,4	7,0	10,3
1979	182,5	176,3	493,6	561,7	51,9	84,8	25,1	21,4	67,8	68,3	7,1	10,3
1989	265,7	255,2	628,5	670,7	74,6	125,3	27,4	24,3	64,9	63,8	7,7	11,9
2004*	106,1	100,7	441,0	494,4	59,8	93,4	17,6	14,8	72,3	71,5	10,0	13,7
2008*	112,7	105,9	511,8	570,6	69,2	105,7	16,2	13,5	73,8	72,9	10,0	13,5

*Anii 2004, 2008 sunt prezentate fără teritoriul din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender.

Tabelul 7. Numărul și ponderea populației pe grupe de vîrstă și sexe în mediul rural, anii 1959-2008

Anii	Date absolute (mii persoane)						Date relative (%)					
	0-14		15-59		60+		0-14		15-59		60+	
	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
1959	396,5	384,9	578,9	707,1	64,5	110,0	38,1	32,0	55,7	58,8	6,2	9,2
1970	436,0	423,8	596,3	729,3	98,3	150,1	38,6	32,5	52,7	55,9	8,7	11,6
1979	356,0	350,7	666,0	735,6	114,4	175,3	31,3	27,8	58,6	58,3	10,1	13,9
1989	348,8	340,8	609,8	669,2	135,8	210,8	31,9	27,9	55,7	54,8	12,4	17,3
2004*	224,2	215,1	660,6	644,8	130,5	201,1	22,1	20,3	65,0	60,8	12,9	19,0
2008*	209,0	200,2	692,1	681,8	122,6	190,8	20,4	18,7	67,6	63,5	12,0	17,8

*Anii 2004, 2008 sunt prezentate fără datele privind teritoriul din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender.

Analiza evoluției procesului de îmbătrânire demografică pe cele două medii sociale arată că după 1959 se observă o creștere continuă a indicilor de îmbătrânire demografică atât în mediul urban, cât și în mediul rural, ritmul mai accentuat fiind înregistrat în sate. Dacă în anul 1959 ponderea persoanelor trecute de 60 de ani era mai mare în mediul rural față de cel urban cu doar 0,3 puncte procentuale, în anul 2008 diferența a constituit 3,1%. Pe parcursul anilor 1959-2008 ponderea persoanelor vârstnice a sporit de 1,6 ori în mediul urban contra 1,9 ori în mediul rural. Valorile cele mai înalte ale ritmului mediu anual de creștere au fost înregistrate în perioada anilor 1959-1970 și au constituit în mediul rural 6,5%, în mediul urban 3,21%. În perioada anilor 2004-2008 numărul absolut al persoanelor vârstnice s-a micșorat în mediul rural cu 18 206 persoane, sau, în medie, cu 4 552 de persoane anual, ritmul mediu anual fiind de -1,4%. În mediul urban în această perioadă sporul mediu anual de creștere a populației vârstnice a constituit 5 437 de persoane, iar ritmul mediu anual 3,32% (tab. 5, 6, 7).

§2. Scăderea natalității – factorul principal al procesului de îmbătrânire a populației

Mulți autori opinează că procesele de îmbătrânire demografică au o cauzalitate complexă, fiind determinate de factori cu acțiune directă (demografică) și de alți factori cu acțiune indirectă (nedemografică). Cauzele directe care condiționează aprofundarea fenomenului de îmbătrânire a populației sunt scăderea natalității și a mortalității și influența fluxurilor migraționale. De menționat faptul că evoluția procesului de îmbătrânire demografică a fost influențată și de factori nedemografici de ordin economic, social, politic, cultural, medico-sanitar etc. (Balaci M., 1998, p. 158-159).

În țările economic dezvoltate procesul de îmbătrânire a populației se dezvoltă atât din cauza reducerii natalității, cât și ca urmare a deplasării mortalității spre vârstele înaintate și creșterii duratei medii a vieții. În Republica Moldova rolul principal în acest proces revine reducerii natalității, care a afectat grav baza piramidei de vârste, scăderea mortalității sau creșterea duratei medii de viață avînd un rol secundar. Efectul migrației este resimțit, în special, în ultimele două decenii, deși pînă în prezent nu sunt conștientizate și apreciate obiectiv consecințele acesteia, în mare măsură acest fapt fiind determinat de lipsa informației veridice privind fluxurile migraționale interne și externe.

În Republica Moldova scăderea natalității în a doua jumătate a secolului XX și în primele decenii ale secolului XXI a înregistrat dimensiuni extrem de mari. În anul 1930 nivelul natalității era foarte înalt, alcătuiind 40‰, care apoi a început să scadă lent, dar continuu, înregistrînd la începutul anilor 1960 valori de 30‰, după anul 1965 de 20‰, în 1990 de 17,7‰, reducîndu-se brusc pînă la 10,6‰ în 2007 (9,3‰ în mediul urban și 11,6‰ în mediul rural).

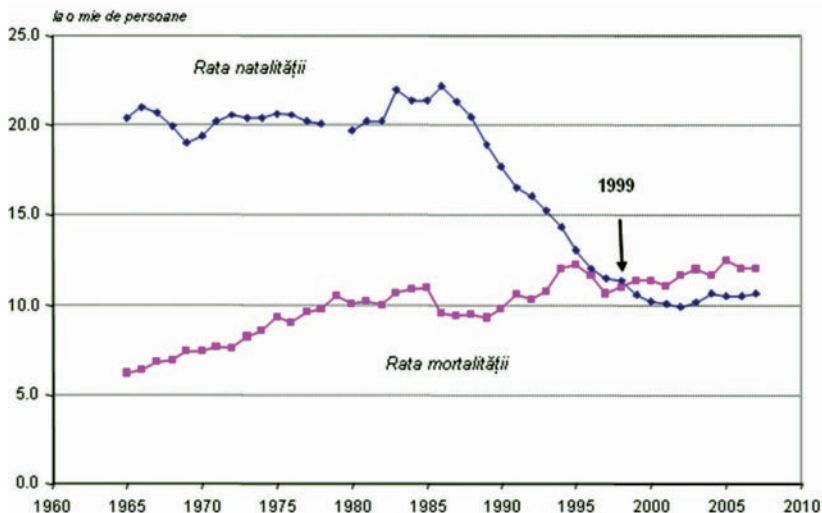

Fig.1. Evoluția ratelor natalității și a mortalității în Republica Moldova, anii 1965-2007

Începînd cu anul 1999, nivelul natalității este mai scăzut decît cel al mortalității, situație ce a determinat un spor natural negativ de -0,7 în 1999 și de -1,4 în 2007 (fig. 1).

Tabelul 1. include principalii indicatori demografici pentru Republica Moldova în anii 1990-2007. Aceștia ne demonstrează că începînd cu anul 1999 sporul natural al populației înregistrează valori negative, iar rata totală a fertilității în ultimii 10 ani s-a menținut în limite sub 1,5 copii per femeie de vîrstă fertilă. Evident anume scăderea natalității a determinat îmbătrînirea demografică a populației țării.

Analizînd perioada cincantenară (1960-2008), trebuie menționat că în anii 1960-1990 valorile ratei totale a fertilității depășeau nivelul reproducerii simple a populației și numai începînd cu anul 1990 se atestă scăderea catastrofală a acestora. În anii '90 ai secolului XX numărul născuților vii în Republica Moldova a fost cu mult mai mic, decît în anii '80 și '70; în anul 1995 numărul copiilor născuți vii a

Tabelul 1. Evoluția principalilor indicatori demografici în Republica Moldova la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI

Anii	Numărul născuților vii	Numărul decedaților	Sporul natural	Numărul decedaților/ Numărul născuților vii	Rata totală a fertilității	Speranța de viață la naștere
1990	77085	42427	34658	0.55	2.39	68.0
1991	72020	45852	26168	0.64	2.26	67.7
1992	69654	44635	25019	0.64	2.21	68.0
1993	66179	46688	19491	0.71	2.10	67.5
1994	62085	52122	9963	0.84	1.95	66.1
1995	56411	52872	3539	0.94	1.76	65.8
1996	51865	50059	1806	0.97	1.60	66.7
1997	45583	42241	3342	0.93	1.70	66.6
1998	41332	39922	1410	0.97	1.49	67.8
1999	38501	41314	-2813	1.07	1.37	67.4
2000	36939	41224	-4285	1.12	1.29	67.6
2001	36448	40076	-3628	1.10	1.25	68.2
2002	35705	41853	-6148	1.17	1.21	68.1
2003	36471	43079	-6608	1.18	1.22	68.1
2004	38272	41668	-3396	1.09	1.26	68.4
2005	37695	44689	-6994	1.19	1.22	67.9
2006	37587	43137	-5550	1.15	1.23	68.4
2007	37973	43050	-5077	1.13	1.26	68.9*
2008	39018	41948	-2930	1.08	1.27	69.3

Sursa: BNS

fost cu 34042 de persoane mai mic, decât în anul 1985 și cu 22758 mai mic, decât în anul 1975 (tab.2.). Anii '80 se evidențiază prin coronamentul valului în ceea ce privește natalitatea, care s-a format în timp de pace. Acest fenomen se datorează măsurilor care au fost aprobate în anul 1981: creșterea duratei concediului de maternitate și a indemnizațiilor la naștere și pentru îngrijirea copilului. Toate

Tabelul 2. Numărul născuților vii și rata fertilității totale în Republica Moldova în perioada anilor 1960-2008 (anul 1975=100%)

Anii	Numărul născuților vii		Rata fertilității totale	
	Mii pers.	%	Numărul de copii per femeie de vîrstă fertilă	%
1960	87 910	111,0	3,46	137,3
1965	67 996	85,9	2,69	106,7
1970	69 778	88,1	2,56	101,6
1975	79 169	100,0	2,52	100,0
1980	79 580	100,5	2,41	95,6
1985	90 453	114,3	2,75	109,1
1990	77 085	97,4	2,39	94,8
1995	56 411	71,3	1,76	69,8
2000*	36 939	46,7	1,29	51,2
2005	37 695	47,6	1,22	48,4
2007	37 973	48,0	1,26	50,0
2008	39 018		1,27	50,4

* Începînd cu anul 2000 – datele sunt prezentate fără teritoriul din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender.

aceste măsuri au dus la creșterea numărului de copii născuți și respectiv la majorarea ratei totale a fertilității.

Particularitatea esențială a perioadei mijlocului anilor '90 ai secolului trecut este faptul că creșterea treptată a numărului și ponderii femeilor de vîrstă reproductivă (15-49 ani) este însoțită de reducerea drastică a coeficienților specifici ai fertilității la aceste vîrste și, respectiv a valorii ratei totale a fertilității care spre deosebire de indicele ratei natalității, nu este condiționată de structura de vîrstă a populației (fig.2). După opinia unor cercetători (de exemplu, Baranov A., 2000), factorul principal al scăderii natalității în anii '90 ai secolului XX a fost depresiunea socio-psihologică, neîncrederea în ziua de mîine, îngrijorarea și frica de neputința și nepriceperea de adaptare la condițiile socio-economice noi. În același timp, un șir de cercetători menți-

onează că scăderea bruscă a natalității în anii 1990 a fost determinată nu atât de influența crizei economice, cât de încetarea acțiunii măsurilor de stimulare a natalității din anii 1980. Înlesnirile oferite la naștere și pentru îngrijirea copiilor au contribuit la faptul că multe familii „s-au grăbit” să aducă pe lume copiii mai înainte decât ar fi făcut-o în mod obișnuit. Însă, deoarece intențiile soților privind numărul de copii în familie nu s-au schimbat, numărul părinților potențiali către începutul anilor '90 a fost practic epuizat. Anume acest fapt a provocat reducerea semnificativă a numărului de copii născuți în anii ulterioari (Zakharov S., 2007).

Procesul de reducere a ratei totale a fertilității în perioada anilor 1990-2007 a fost mai accentuat în mediul rural (de la 3,07 în anul 1990 pînă la 1,53 în 2007), decît în mediul urban (1,91 în anul 1990 pînă la 0,98 în 2007) (fig.3). În perioada menționată rata fertilității s-a redus cu 1,13 puncte (de la 2,39 în anul 1990 pînă la 1,26 în 2007). La fel observăm atenuarea disproporțiilor între sat și oraș: dacă în anul 1990 diferența între valoarea ratei totale a fertilității între mediile sociale constituia 1,2 puncte în favoarea populației rurale, atunci către anul 2007 acest decalaj s-a redus pînă la 0,5 puncte.(fig. 3).

Reieșind din cele expuse mai sus putem concluziona că evoluția natalității în Republica Moldova corespunde caracteristicilor „tipului contemporan al natalității” prin stabilizarea acesteia la nivelul care nu asigură nici reproducerea simplă a generațiilor.

Analizînd fenomenul scăderii natalității, majoritatea cercetătorilor pun următoarea întrebare: „Aceasta este cantitatea (numărul)” sau „timpul”? Întrebarea apare datorită faptului că nivelurile și tendințele indicatorilor fertilității, astfel ca RTF, pot fi determinate prin două mecanisme: schimbarea numărului de copii și schimbarea alegerii în ceea ce priveș-

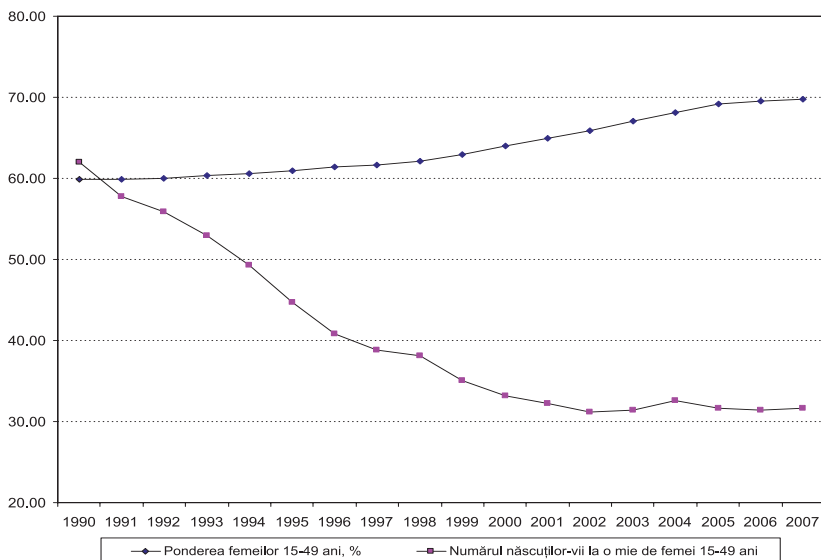

Fig.2. Evoluția ponderii femeilor în vîrstă de 15-49 ani și a numărului născuților vii la 1000 de femei în vîrstă de 15-49 ani

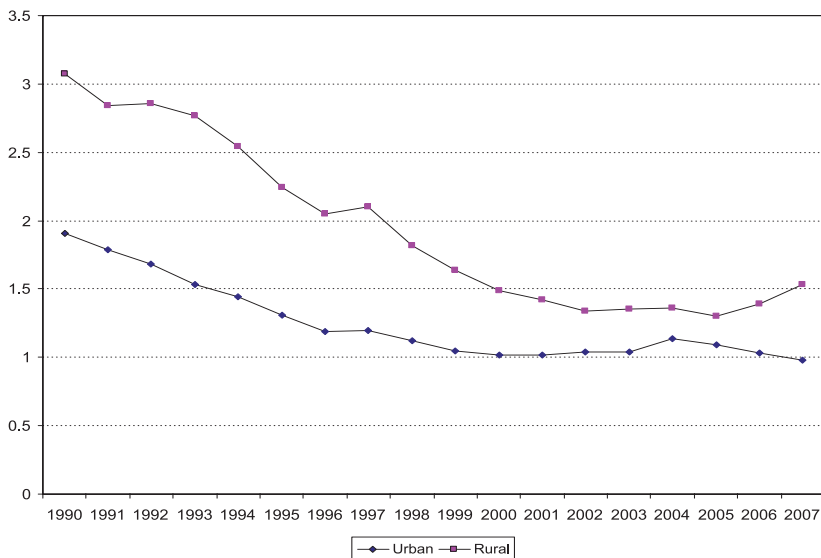

Fig. 3. Evoluția ratei totale de fertilitate în funcție de mediu în Republica Moldova, anii 1990-2007

te timpul nașterilor. Adică o reducere ireversibilă a nivelului fertilității poate fi rezultat al impactului unui mare număr de factori economici, sociali, culturali, medicali și de altă natură, specifici procesului de modernizare a societății, sau ca rezultat al tendinței de amânare a nașterii copilului (începînd cu primul și transmisă apoi, în mod automat, la rangurile superioare). Amînarea duce la creșterea generală a vârstei medii a mamei la nașterea copiilor sau poate provoca renunțarea de a mai avea copil (primul sau cel care ar urma). Ultima prezintă o altă componentă a declinului fertilității. Felul în care s-a produs scăderea fertilității în Republica Moldova în ultimele două decenii ne orientează să luăm în calcul fenomenul amînării nașterilor în aprecierea nivelului actual al fertilității și evoluția viitoare a fenomenului.

Tabelul 3. Dinamica fertilității pe grupe de vîrstă (născuți-vii la 1000 de femei de vîrstă respectivă), anii 2001-2008

Vîrsta mamei	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Mediul urban								
15-19	21,5	19,8	18,9	18,7	18,6	16,9	14,4	14,2
20-24	84,1	79,7	76,9	82,2	75,3	61,1	51,2	50,0
25-29	57,6	60,9	62,6	72,3	71,8	68,8	65,3	69,1
30-34	29,2	33,4	34,4	37,3	36,2	40,0	43,5	47,0
35-39	9,7	11,2	12,2	14,0	14,4	16,1	17,7	19,8
40-44	2,0	2,0	2,2	2,3	2,2	2,2	2,5	3,23
45-49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,1
Mediul rural								
15-19	41,0	36,7	35,5	35,8	35,4	36,8	33,6	33,6
20-24	107,3	99,0	97,8	96,8	94,6	107,7	131,3	125,3
25-29	75,4	70,3	71,3	71,0	70,0	73,8	81,7	85,6
30-34	42,7	43,8	47,1	45,2	40,0	40,0	42,8	42,2
35-39	14,1	14,6	15,2	16,1	17,3	16,0	16,4	16,7
40-44	3,2	2,9	3,1	3,3	2,7	3,1	2,9	3
45-49	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,16

Analiza dinamicii fertilității pe grupe de vîrstă (tab.3) din ultimii ani demonstrează existența schimbărilor structurale ale fertilității, care s-au început la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut și după cum ne arată experiența țărilor economic dezvoltate, poate dura mai multe decenii.

Datele prezentate în tabelul de mai sus constată modificarea fertilității feminine pe grupe de vîrstă, deplasarea nașterilor spre vîrstele mai mature, în special în mediul urban. Se observă reducerea fertilității la vîrstele de 15-19 și 20-24 de ani și creșterea acesteia la vîrstele de 25-29, 30-34 și 35-39 de ani. Aceeși tendință se înregistrează și în mediul rural, care se derulează cu ritmuri mai lente, cea mai pronunțată schimbare fiind cea de reducere a fertilității în grupa de vîrstă de 15-19 ani și majorarea ei în vîrstă de 20-24 de ani.

Cauzele amînării nașterilor deseori reprezintă o reacție a tinerilor la situația de astăzi, care se caracterizează cu nivelul înalt de neîncredere în ziua de mîine, nivelul înalt al șomajului, perspectivele limitate pe piața muncii, schimbările socioeconomice rapide. În aceste condiții tinerii optează pentru obținerea studiilor și experienței pe piața muncii, însă astfel de reacții raționale nu dau o explicație deplină în ceea ce privește modificarea comportamentului reproductiv al familiilor. Mai mult de atît, intrarea în acțiune a mecanismelor sociale apărute ca o consecință a modificării normelor sociale în ceea ce privește timpul apariției primului copil, repartizarea în timp a nașterilor, comportamentul premarital și vîrsta de formare a familiei agravează situația, contribuind la deplasarea nașterilor spre vîrstele mai mature. La factorii numiți se asociază problema nivelului scăzut al protecției sociale a familiilor cu copii, dezvoltarea insuficientă a serviciilor de creștere și educație a copiilor, ceea ce favorizează scăderea ratei totale de

fertilitate, precum și indicatorii fertilității epuizate (adjusted TFR), care cauzal este legată cu amânarea timpului nașterilor.

Prin amânarea nașterilor rata fertilității totale este subestimată, iar această distorsiune, denumită „efectul tempo”, poate avea dimensiuni diferite și în unele cazuri destul de mari. Conform calculelor Institutului de Demografie din Viena, valoarea ratei totale de fertilitate ajustată cu efectul tempo (adjusted TFR) pentru anii 2003-2005 în Republica Moldova a constituit 1,36 copii per femeie, ceva puțin mai mult decât rata totală de fertilitate înregistrată pentru anul 2006 – 1,22 [48].

Specialiștii în demografie consideră că dacă rata totală de fertilitate este mai mică decât 1,5, astfel de situație este una de nivel critic, care provoacă reprimarea natalității și în viitor obținerea unei creșteri a natalității va fi foarte dificilă. Pentru determinarea acestei situații, demograful renumit W. Lutz a introdus noțiunea „capcana natalității reduse” [25, p.670].

În afară de aceasta, se consideră că dacă nivelul ratei totale de fertilitate se stabilește în limitele de 1,3-1,5, este vorba de „natalitatea extrem de redusă” [59, p.45; 74,p.12]. Evident că Republica Moldova, ca și alte țări europene, a nimerit în „capcana natalității reduse”, mai mult decât atât, rata totală de fertilitate înregistrată în ultimii ani (1,2-1,26) nici nu se încadrează în valorile „natalității extrem de reduse”. Menținerea constantă a ratei totale de fertilitate la nivelul mai jos de 1,3 provoacă reducerea drastică a numărului populației în timp de 50 de ani circa în jumătate. Totodată, dacă nivelul natalității se menține la un nivel mai jos decât nivelul de înlocuire a generațiilor (2,1) aceasta provoacă inerția demografică negativă, dat fiind faptul că se micșorează numărul potențial al părinților ca rezultat al

natalității reduse în perioada precedentă. Păstrarea acestei tendințe în perspectivă poate urgenta îmbătrânirea populației, scăderea efectivului populației, va limita eficiența măsurilor de stimulare a natalității.

§3. Mortalitatea și speranța de viață la naștere

Scăderea mortalității și ca rezultat creșterea duratei medii de viață a avut un rol secundar în constituirea procesului de îmbătrânire demografică a populației Republicii Moldova. Pe parcursul anilor 1950-2007 se constată existența a două perioade distincte în evoluția ratei generale a mortalității: 1950-1965, când rata mortalității scade de la valori foarte înalte, de la 11,2‰ în anul 1950 pînă la 6,2‰ în anul 1965, și după anul 1965, când se înregistrează o creștere continuă a nivelului acestor indici (12,0‰ în anul 2007), cu excepția perioadei 1986-1990, când valorile ratei mortalității generale au fost sub nivelul de 10‰. Îmbunătățirea sănătății populației în această perioadă mulți autori o explică prin rezultatele campaniei antialcoolice inițiate de Mihail Gorbaciov (1985-1987), fenomen caracteristic și pentru celelalte republici ale fostei URSS.

Creșterea nivelului mortalității generale în perioada anilor 1950-2007 este și o consecință a procesului de îmbătrânire demografică, dar și a unei *supramortalități masculine* (raportul între probabilitatea de deces la bărbați și femei) înregistrată la populația activă. În anii tranziției la economia de piață mortalitatea a crescut, îndeosebi la populația activă (15-59 de ani), cea mai vulnerabilă la rigorile și durițările tranziției. Astfel, în comparație cu anul 1985, în anul 1995, supramortalitatea bărbaților în vîrstă de 25-29 de ani s-a majorat de la 2,75 la 3,52 puncte (fig. 2.4). Concomitent, nu s-a atestat o creștere esențială a supramortalității masculine la vîrstele avansate și la copii (la grupele de vîrstă 60-84 ani s-a înregistrat chiar o micșorare a acestor valori, tendință care se păstrează și în ultimii ani). Pe parcursul anilor 1995-2007 vîrful supramortalității masculine s-a deplasat spre dreapta, adică spre vîrstele mai

înaintate. Dacă la mijlocul anilor '90 ai secolului XX punctul maxim al curbei revenea grupei de vîrstă de 25-29 de ani, în prezent cele mai înalte valori ale supramortalității masculine se înregistrează în grupa de vîrstă de 40-44 de ani. Cu alte cuvinte, în ultimii zece ani se atestă o diminuare a nivelului supramortalității populației masculine active tinere (20-34 de ani) și a celei senescente (peste 70 de ani), totodată, continuă să se majoreze mortalitatea masculină la vîrstele presenescente de 40-64 de ani (de la 1,6 puncte în anul 1985 la 3,1 puncte în anul 2007 în grupa de 40-44 de ani) (fig. 4).

În valorile speranței de viață la naștere, nivelul mortalității din anii 1990 a evoluat de la 63,9 de ani la bărbați și 71,9 de ani la femei în anul 1990 pînă la 64,6 ani și 72,2 ani respectiv în anul 2006 (tab. 3).

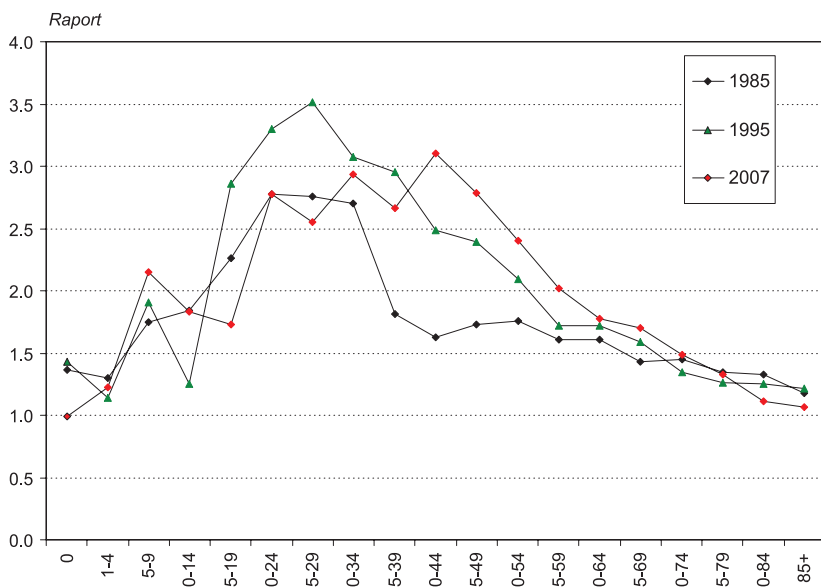

Fig. 4. Evoluția supramortalității masculine în Republica Moldova, anii 1985-2007

Tabelul 3. Evoluția speranței de viață la naștere în funcție de sex și mediu în Republica Moldova, anii 1990-2008

Anul	Total			Urban			Rural		
	Ambele sexe	Masc.	Fem.	Ambele sexe	Masc.	Fem.	Ambele sexe	Masc.	Fem.
1990	68,0	63,9	71,9	70,2	66,6	73,5	66,9	63,4	70,3
1991	67,7	64,3	71,0	69,6	66,1	72,8	66,2	62,5	69,7
1992	68,0	63,9	71,9	69,7	65,4	73,8	66,6	62,3	70,6
1993	67,5	63,9	70,9	69,7	65,4	73,8	66,6	62,3	70,6
1994	66,1	62,3	69,8	67,5	63,4	71,5	64,9	61,1	68,5
1995	65,8	61,8	69,7	67,3	63,3	71,3	64,6	60,7	68,5
1996	66,7	62,9	70,4	67,3	63,3	71,3	64,6	60,7	68,5
1997	66,6	62,9	70,3	67,6	63,6	71,6	65,9	62,2	69,6
1998	67,8	64,0	71,4	68,4	64,5	72,3	67,3	63,5	70,9
1999	67,4	63,7	71,0	68,4	64,6	72,2	66,8	63,1	70,3
2000	67,6	63,9	71,2	68,8	65,0	72,6	66,8	63,1	70,4
2001	68,2	64,5	71,8	69,6	65,7	73,6	67,3	63,6	70,9
2002	68,1	64,4	71,7	69,7	65,9	73,7	67,1	63,4	70,7
2003	68,1	64,5	71,6	69,8	66,3	73,4	67,1	63,3	70,8
2004	68,4	64,5	72,2	70,4	66,6	74,2	67,4	63,4	71,4
2005	67,9	63,8	71,7	70,0	66,1	74,0	66,5	62,4	70,6
2006	68,4	64,6	72,2	70,4	66,5	74,1	67,2	63,3	71,1
2007	68,9	65,1	72,6	70,4	66,4	74,3	67,8	64,2	71,5
2008	69,4	65,6	73,2	71,2	67,1	75,1	68,2	64,6	72,0

Sursa: anii 1990-2006: BNSRM

Creșterea/scăderea speranței de viață la naștere pe parcursul anilor 1990-2007 a constituit în total pe republică +0,7 ani pentru bărbați și +0,3 ani pentru femei. Prima jumătate a anilor '90 ai secolului XX, perioada de tranziție la relațiile de piață, a fost marcată de cele mai semnificative fluctuații ale speranței de viață. Pe parcursul anilor 1990-1995, valorile indicatorului respectiv s-au micșorat cu mai mult de 2 ani atât la bărbați, cât și la femei. În anii ulterioari, pînă în anul 1998, s-a observat o scădere a nivelului mortalității la ambele sexe (+2,2 ani la bărbați și +1,7 ani la

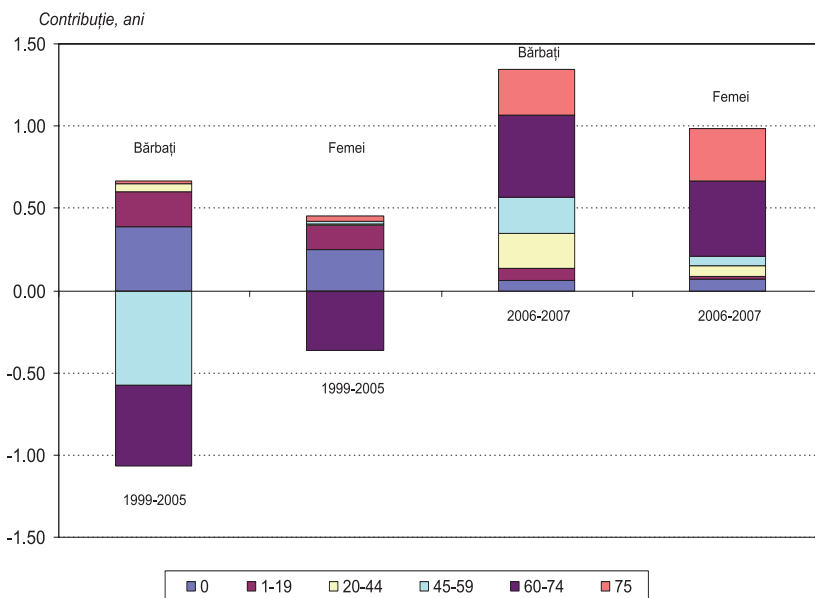
femei). Din anul 1998 pînă în anul 2005 atît la femei, cît și la bărbați se înregistrează o stagnare a indicatorului în cauză. În ultimii trei ani (2006-2008) se observă o creștere considerabilă a indicelui speranței de viață la naștere la ambele sexe (+ 1,8 ani la bărbați și +1,5 ani la femei față de anul 2005). Însă, acest fapt nu ne permite încă să interpretăm acest fenomen ca stabilirea unei tendințe noi.

Datele din tabelul 4 și figura 5 ne oferă informații privind contribuția diferitelor grupuri de vîrstă la creșterea sau scăderea mortalității pe vîrste și evoluția speranței de viață la naștere în perioada anilor 1998-2007. Ținînd cont de evoluția speranței de viață, după anul 1998 au fost evidențiate două perioade de timp: perioada de stagnare (anii 1999-2005) și cea de creștere (2006-2007). Speranța de viață la femei în prima perioadă a avut o creștere nesemnificativă – doar 0,09 ani. În aceasta perioadă asistăm la o recrudescență a mortalității la vîrstele avansate (60-74 de ani), care ar fi condus la o scădere de -0,37 ani a speranței de viață dacă nu ar avea loc scăderea mortalității la celelalte grupe de vîrstă, în special, la vîrstele sub un an și pînă la 20 de ani (un spor al speranței de viață de 0,46 ani, inclusiv 0,4 ani la grupele de vîrstă de la 0 la 19 ani). Evoluția mortalității pe vîrste la bărbați a avut o tendință similară, doar creșterea mortalității înregistrată la vîrstele adulte și avansate (o scădere a speranței de viață de -1,07 la vîrstele 45-74 ani) a fost mult superioară scăderii mortalității la celelalte vîrste (un spor al speranței de viață de 0,67 ani), ceea ce a condus la o scădere de -0,4 ani a speranței de viață pe parcursul anilor 1999-2005 față de anul 1998. În ultimii doi ani (2006-2007) creșterea speranței de viață (față de anul 2005) la ambele sexe este considerabilă (+1,34 ani la bărbați și +0,98 ani la femei) și provine din scăderea mortalității la toate vîrstele, îndeosebi, la vîrstele avansate la femei și cele adulte și avansate la bărbați.

Tabelul 4. Contribuția celor 6 grupe de vîrstă la creșterea/scăderea speranței de viață la naștere, anii 1999-2007

Grupa de vîrstă	Contribuția la creșterea / scăderea speranței de viață la naștere, în ani			
	Perioada 1999-2005		Perioada 2006-2007	
	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
0 ani	0,39	0,25	0,06	0,07
1-19 ani	0,21	0,15	0,07	0,02
20-44 ani	0,05	0,01	0,22	0,06
45-59 ani	-0,58	0,01	0,22	0,05
60-74 ani	-0,49	-0,37	0,50	0,46
75 ani și peste	0,02	0,04	0,28	0,32
Total	-0,40	0,09	1,34	0,98

Calculce după metoda lui E. Andreev

Calculce după metoda lui E. Andreev (1982)

Fig. 5. Contribuția creșterii / scăderii mortalității pe vîrste la schimbările speranței de viață la naștere în Republica Moldova, anii 1999-2007

Încheind această scurtă analiză a procesului de îmbătrânire demografică a populației din Republica Moldova în perioada anilor 1959-2004, putem concluziona că procesul respectiv a început să ia proporții în republică relativ nu demult, primele simptome fiind semnalate după anii '50 ai secolului XX. Cauza principală a acestui fenomen a fost reducerea fertilității, scăderii mortalității și creșterii duratei medii de viață revenindu-le un rol secundar.

Capitolul III

Particularitățile procesului de îmbătrânire a populației în profil administrativ-teritorial

§1. Structura populației în profil administrativ-teritorial

Fenomenul îmbătrânirii populației înregistrează diferențieri semnificative în ceea ce privește nivelul și dinamica în funcție de unitățile administrative sau zonele economico-geografice, ponderea populației vîrstnice variind de la 10,4% (centru) pînă la 24,9% (nord).

Analiza fenomenului de îmbătrânire a populației în profil administrativ-teritorial are o însemnătate majoră, dat fiind faptul că cunoașterea unor astfel de aspecte este necesară în elaborarea politicilor socio-economice la nivel național și teritorial ce țin de utilizarea resurselor umane, acoperirea cerințelor sectorului de producție în forță de muncă, dezvoltarea sistemului de protecție socială. Diferențierile înregistrate la nivelul unităților administrativ-teritoriale, iar în cadrul acestora pe medii (urban/rural) și pe sexe, au implicații diferite asupra sistemelor de protecție socială, ocrotire a sănătății, educației, ceea ce înaintează necesitatea studierii științifice și cunoașterii profunde a fenomenului în cauză.

Reieșind din tendințele actuale de îmbătrânire a populației și avansarea fenomenului dat în profil teritorial unitățile administrativ-teritoriale au fost repartizate în 5 grupuri:

1. unități administrativ-teritoriale cu populația relativ tînă, vîrstnicii constituind mai puțin de 12% în structura populației – Ialoveni, Chișinău, Criuleni;

2. unități administrativ-teritoriale în care ponderea persoanelor vîrstnice în structura populației s-a stabilit în limitele de 12,1-14%. Acest grup este alcătuit din 17 unități din zonele de Centru și de Sud, inclusiv, orașul Bălți, UTA Găgăuzia, raioanele: Cantemir, Strășeni, Anenii Noi, Basarabeasca, Cahul, Dubăsari, Nisporeni, Cimișlia, Hîncești, Telenești, Leova, Orhei, Căușeni, Ungheni, Ștefan Vodă;
3. unități administrativ-teritoriale cu ponderea persoanelor vîrstnice de 14,1-16%. Din acest grup fac parte raioanele Călărași, Sîngerei, Rezina, Taraclia;
4. unități administrativ-teritoriale cu ponderea persoanelor vîrstnice de 16,1-19%: Șoldănești, Fălești, Soroca, Florești, Glodeni;
5. unități administrativ-teritoriale în care ponderea populației vîrstnice depășește 19,1%. Acest grup este alcătuit din 6 raioane de nord: Ocnița, Drochia, Rîșcani, Edineț, Briceni, Dondușeni.

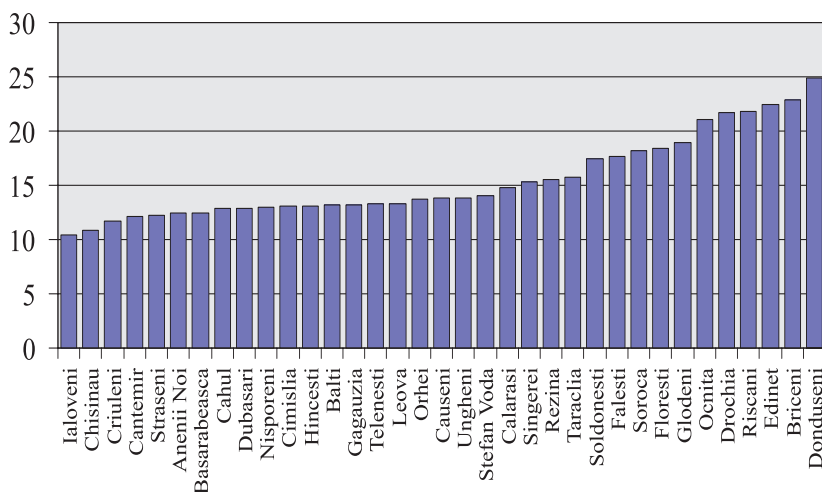

Fig. 1. Gradul de îmbătrânire demografică în profil administrativ-teritorial, Recensămîntul populației din 2004, în %

Bazându-se pe regula convențional stabilită în demografie că o populație se consideră îmbătrînită demografic atunci cînd ponderea populației în vîrstă de 60 de ani și peste constituie 12% și reieșind din gruparea unităților administrativ-teritoriale, putem concluziona că, cu excepția a trei unități (Ialoveni, Chișinău, Criuleni), toate celelalte, într-o măsură mai mare sau mai mică, sunt afectate de fenomenul de îmbătrînire demografică (figura 1).

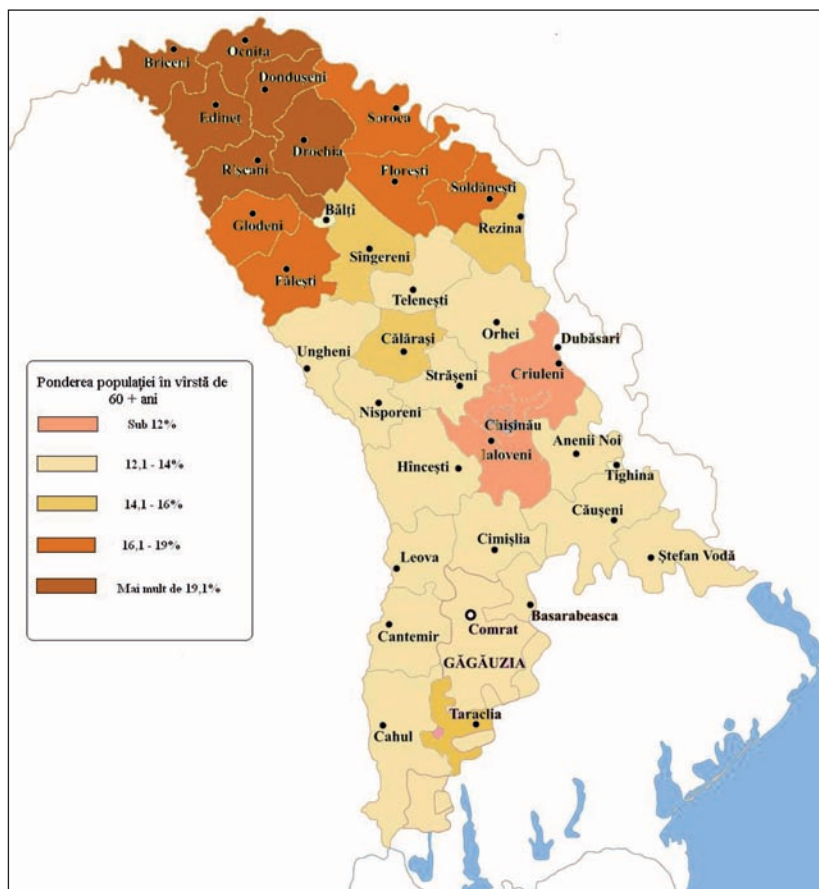

Fig.2. Gradul de îmbătrînire a populației în profil administrativ-teritorial, Recensămîntul populației din 2004

Între două recensăminte, intensificarea procesului de îmbătrânire demografică în teritoriu a cunoscut schimbări semnificative. Analiza comparativă a datelor recensămîntului populației din 2004 față de cel din 1989 relevă că în ansamblu pe republică, structura populației pe grupe mari de vîrstă a evoluat în cadrul tuturor unităților administrativ-teritoriale în direcția îmbătrînirii demografice. Procesul dat s-a extins de la raioanele din partea de nord a țării

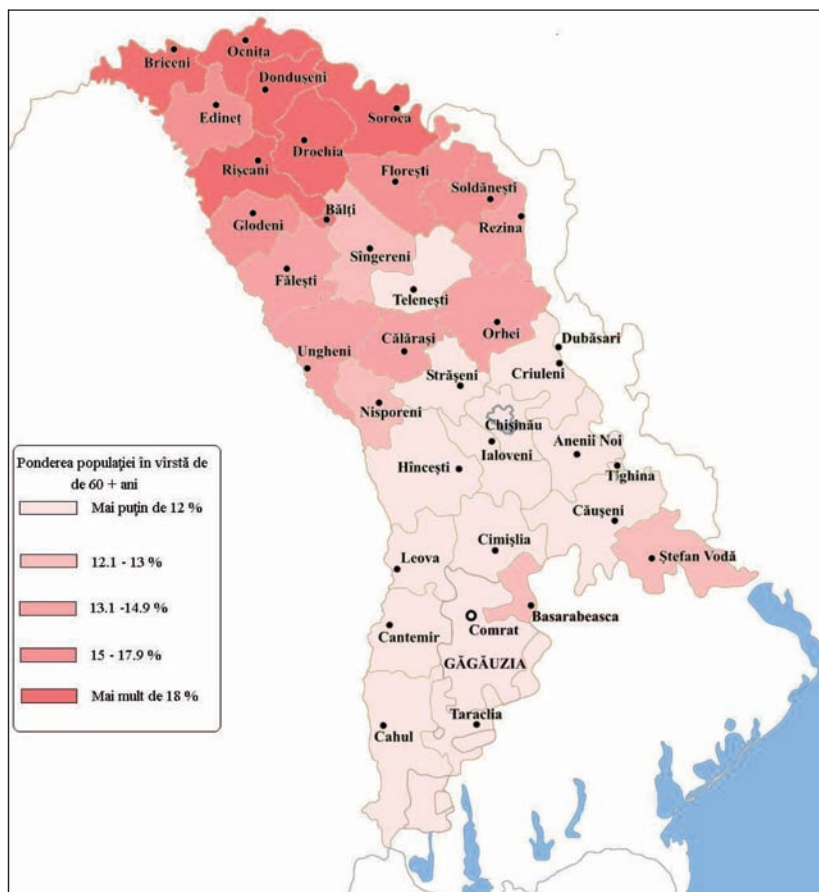

Fig.3. Gradul de îmbătrânire a populației în profil administrativ-teritorial, Recensămîntul populației din 1989

spre raioanele din zona centrală. Dacă în anul 1989 numărul unităților teritorial-administrative cu populația tînă-ră (ponderea persoanelor vîrstnice fiind mai puțin de 12% în structura populației) a constituit 14 unități, atunci către anul 2004 numărul acestora s-a redus pînă la 3 unități (fi-gurile 2 și 3).

Nordul Republicii Moldova încă în anul 1989 era în cea mai mare măsură afectat de fenomenul îmbătrînirii popu-lației. În șase raioane: Rîșcani, Briceni, Ocnița, Drochia, Soroca, Dondușeni ponderea vîrstnicilor oscilînd de la 17,9% la 23,7%. Iar în perioada dintre două recensăminte acest indice a crescut pînă la 24,9% (raionul Dondușeni). În același timp se constată o reducere a ponderii persoa-nelor tinere în vîrstă de 0-14 ani, de la valori cuprinse între 23,7% (Briceni), 22,5% (Ocnița), 20,9% (Dondușeni), re-spectiv, pînă la 17,8%, 16,4% și 17,1%.

Analiza structurii populației pe grupe mari de vîrstă: copii (0-14 ani), adulți (15-59 ani) și vîrstnici (de 60 ani și peste) demonstrează existența diferențelor extrem de mari în efectivele acestor populații în aspect administra-tiv-teritorial. Primul grup de localități (tabelul 1) cu popu-lația relativ tînă-ră se caracterizează prin ponderea înaltă a populației adulte (15-59 ani), pe primul loc situîndu-se mun.Chișinău (74,2%). Acest fapt se datorează fluxului migrațional intens îndreptat spre capitala republicii, care reprezintă un centru administrativ-politic, economic și cul-tural, motivele principale fiind legate de muncă și studii. Evident că ritmurile înalte de dezvoltare ale acestui oraș, construcția de locuințe, posibilitățile mai mari de încadrare în cîmpul muncii fac Chișinăul foarte atractiv, în special, pentru populația tînă-ră.

Raioanele Ialoveni și Criuleni, fiind situate în apropiere mun.Chișinău, la fel, dispun de o pondere înaltă a po-

pulației adulte (apte de muncă), respectiv: 68,6% și 67%. Totodată vom observa că în unitățile administrativ-teritoriale cu populație tânără ponderea copiilor cu vârsta de 0-14 ani este redusă, cea mai mică valoare fiind înregistrată în mun.Chișinău (15%). Reieșind din aceasta, putem concluziona că mun.Chișinău își menține structura populației favorabilă, în primul rând, datorită fluxului de persoane tinere din diferite raioane ale țării. Raioanele Ialoveni și Criuleni dispun de 21% și 21,3% de copii în structura populației.

Tabelul 1. Structura populației pe trei grupe mari de vârstă (copii, adulți, vîrstnici) în unitățile administrativ-teritoriale cu populație tânără (grupul I), în %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total
1.	Ialoveni	21,0	68,6	10,4	100,0	19,1	72,7	8,2	100,0	21,4	67,8	10,8	100,0
2.	Chișinău	15,0	74,2	10,8	100,0	14,5	74,4	11,0	100,0	19,3	71,7	9,0	100,0
3.	Criuleni	21,3	67,0	11,7	100,0	16,5	72,7	10,8	100,0	21,8	66,3	11,9	100,0

S-au înregistrat unele discrepanțe în structura populației în funcție de mediul social, în special, în ceea ce privește ponderea copiilor. Dacă în cadrul raioanelor Ialoveni și Criuleni acestea nu sunt esențiale, atunci la populația mun. Chișinău deosebirile sunt destul de importante. În localitățile rurale arondate municipiului numărul copiilor este mai mare decât în cadrul populației urbane, respectiv: 19,3% și 14,5%. Totodată constatăm în oraș o pondere mai înaltă a populației vîrstnice, adulții fiind prezenți în proporții similare. Acest decalaj se datorează deosebirilor în comportamentul reproductiv al populației, nivelul natalității la populația rurală înregistrînd valori mai înalte, decât în oraș.

Tabelul 2. Structura populației pe trei grupe mari de vârstă (copii, adulți, vîrstnici) în unitățile administrativ-teritoriale din grupul II, gradul de îmbătrînire 12,1-14%, în %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		0-14	15-59	60+	Total	0-14	15-59	60+	Total	0-14	15-59	60+	Total
1.	Cantemir	23,9	63,9	12,2	100,0	19,1	76,2	4,7	100,0	24,3	63,1	12,7	100,0
2.	Strășeni	20,4	67,4	12,2	100,0	19,8	69,3	10,8	100,0	20,5	66,9	12,6	100,0
3.	Anenii Noi	19,6	68,0	12,4	100,0	16,9	68,7	14,5	100,0	19,9	67,9	12,2	100,0
4.	Basara-beasca	20,3	67,3	12,4	100,0	17,5	68,4	14,0	100,0	22,0	66,6	11,4	100,0
5.	Cahul	20,8	66,3	12,9	100,0	16,8	71,9	11,2	100,0	22,5	63,9	13,6	100,0
6.	Dubăsari	20,1	67,0	12,9	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Nisporeni	22,7	64,3	13,0	100,0	18,8	68,6	12,6	100,0	23,6	63,3	13,1	100,0
8.	Cimișlia	21,8	65,2	13,0	100,0	19,3	68,6	12,2	100,0	22,5	64,2	13,3	100,0
9.	Hîncești	21,9	65,1	13,0	100,0	18,5	70,1	11,4	100,0	22,4	64,3	13,3	100,0
10.	Bălți	16,1	70,7	13,2	100,0	16,0	70,9	13,1	100,0	19,1	65,8	15,1	100,0
11.	UTA Găgăuzia	20,2	66,7	13,2	100,0	17,8	68,1	14,1	100,0	21,6	65,8	12,6	100,0
12.	Telenești	23,8	62,9	13,3	100,0	18,2	70,7	11,1	100,0	24,4	62,1	13,5	100,0
13.	Leova	21,2	65,5	13,3	100,0	16,2	70,2	13,5	100,0	23,1	63,6	13,3	100,0
14.	Orhei	19,8	66,5	13,7	100,0	17,1	70,0	12,9	100,0	20,6	65,5	13,9	100,0
15.	Căușeni	21,1	65,1	13,8	100,0	19,3	69,0	11,6	100,0	21,6	63,9	14,5	100,0
16.	Ungheni	21,8	64,3	13,9	100,0	19,5	70,5	10,0	100,0	22,9	61,4	15,7	100,0
17.	Ștefan Vodă	22,1	63,9	14,0	100,0	19,1	71,7	9,2	100,0	22,5	62,9	14,6	100,0

Tabelul 3. Structura populației pe trei grupe mari de vârstă (copii, adulți, vîrstnici) în unitățile administrativ-teritoriale din grupul III, gradul de îmbătrînire 14,1-16 %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total
1.	Călărași	20,4	64,8	14,8	100,0	17,7	70,5	11,8	100,0	21,0	63,5	15,5	100,0
2.	Sîngerei	22,9	61,8	15,3	100,0	19,1	67,3	13,6	100,0	23,8	60,5	15,7	100,0
3.	Rezina	20,9	63,5	15,6	100,0	16,6	74,4	9,0	100,0	22,1	60,6	17,3	100,0
4.	Taraclia	19,3	64,9	15,8	100,0	19,1	67,1	13,7	100,0	19,4	63,8	16,8	100,0

În unitățile administrativ-teritoriale din grupul II (tabelul 2) se evidențiază mun.Bălți, avînd în structura populației, ca și mun.Chișinău, cea mai mare pondere a populației adulte (70,7%) și cea mai redusă cotă a copiilor (16,1%). Fiind cel de-al doilea centru urban ca importanță, mun. Bălți își completează populația din contul fluxului de migrații din satele din zona de nord. Conform datelor recensămîntului populației din 2004, ponderea populației stabilite cu traiul în mun.Bălți ca rezultat al migrației constituia 49,2%.

Raioanele din zona centrală Anenii Noi și Orhei, la fel, dispun de un efectiv destul de înalt al populației de vîrstă adultă, ponderea copiilor fiind de 19,6% și 19,8%. Cel mai mare număr de copii s-a înregistrat la sud - raionul Canteмир (23,9%) și în centru-raional Telenеști (23,8%). În restul unităților teritorial-administrative din acest grup ponderea copiilor variază în limitele de 21,1% (Dubăsari și Căușeni) și 22,7% (Nisporeni).

În unitățile administrativ-teritoriale din grupul II deosebiri în structura populației pe medii sociale sunt suficient de pronunțate, totodată ele accentuează unele particularități în evoluția demografică a acestor localități. După cum ne demonstrează datele din tabelul 2 în mediul rural există efective numeroase ale copiilor cu vîrsta de 0-14 ani, ceea ce se explică prin menținerea unui nivel de natalitate mai înalt în sate. Ponderea populației apte de muncă este mai mare în mediul urban. Mediul urban al mun. Bălți dispune de un efectiv înalt al populației apte de muncă, iar mediul rural de o pondere mai înaltă a copiilor. Totodată localitățile rurale arondate mun.Bălți sunt într-o măsură semnificativă afectate de îmbătrînirea demografică, avînd una din cele mai mari ponderi a populației vîrstnice (15,1%), după satele din raionul Ungheni (15,7%).

În grupul II al unităților administrativ-teritoriale se evidențiază raionul Cantemir, care deține cea mai mare pondere a copiilor în structura populației (23,9%) pe țară și cea mai mică pondere a populației vîrstnice în structura populației urbane (4,7%).

În grupul III al unităților administrativ-teritoriale (tabelul 3) cu gradul de îmbătrînire al populației în limitele de 14,1-16%, în comparație cu grupul II, ponderea copiilor cu vîrsta de 0-14 ani este mai redusă, cu excepția raionului Sîngerei, care dispune de 22,9% de copii în structura populației totale și de 23,8% în mediul rural. Efectivele populației de vîrstă adultă, la fel, se micșorează, înregistrînd concentrația acestora în centrele raionale. Cea mai mare diferență în acest aspect se atestă în raionul Rezina, unde decalajul între efectivele populației apte de muncă în mediul urban și cel rural constituie 13,8%. Raionul Taraclia se remarcă prin ponderea aproximativ egală a copiilor în structura populației în mediile urban și rural. În acest grup de unități teritorial-administrative repartizarea grupelor de vîrstă demonstrează aprofundarea procesului de îmbătrînire demografică a populației.

În grupul IV (tabelul 4), constituit din 5 raioane situate în nordul republicii, ponderea copiilor s-a înregistrat în limita valorilor 18,4% și 22,0%, ceea ce nu diferă cu mult de indicii din grupul precedent, cu excepția raionului Soroca, care deține cea mai scăzută pondere a copiilor în acest grup de localități, în special, în mediul urban (16,1%). În acest grup de unități administrativ-teritoriale se observă o reducere a greutății specifice a populației adulte (15-59 ani) și majorarea ponderii persoanelor vîrstnice. Ca și în unitățile administrativ-teritoriale din grupul precedent, se constată deosebiri esențiale în ceea ce privește ponderea populației apte de muncă în funcție de mediul social. Sa-

tele, în comparație cu centrul raional, se caracterizează prin efective mai mari ale copiilor și vîrșnicilor, diferența la capitolul populație aptă de muncă fiind de aproximativ 10% în favoarea mediului urban. În acest grup de unități administrativ-teritoriale se observă schimbarea raportului între grupele de vîrstă evidențiate, în special între populația adultă și cea vîrșnică. Efectivele populației adulte se micșorează și crește numărul persoanelor în etate. Această diferență între grupurile III și IV se datorează

Tabelul 4. Structura populației pe trei grupe mari de vîrstă (copii, adulți, vîrșnici) în unitățile administrativ-teritoriale din grupul IV, gradul de îmbătrînire 17,5-19%, în %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total
1.	Șoldănești	22,0	60,5	17,5	100,0	19,9	69,1	11,0	100,0	22,3	59,0	18,6	100,0
2.	Fălești	21,0	61,4	17,7	100,0	18,5	67,7	13,9	100,0	21,4	60,1	18,4	100,0
3.	Soroca	18,4	63,4	18,2	100,0	16,1	72,0	11,9	100,0	19,4	59,7	20,9	100,0
4.	Florești	19,8	61,7	18,5	100,0	17,3	68,0	14,7	100,0	20,4	60,3	19,3	100,0
5.	Glodeni	20,1	61,0	18,9	100,0	16,8	69,9	13,3	100,0	20,8	59,1	20,0	100,0

Tabelul 5. Structura populației pe trei grupe mari de vîrstă (copii, adulți, vîrșnici) în unitățile administrativ-teritoriale din grupul V, gradul de îmbătrînire mai mult de 19,1%, în %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total	0-14	15-59	60 și >	Total
1.	Ocnîța	16,4	62,6	21,1	100,0	16,4	69,9	13,7	100,0	16,3	58,7	24,9	100,0
2.	Drochia	18,6	59,7	21,7	100,0	17,0	68,1	14,9	100,0	18,9	57,7	23,3	100,0
3.	Rîșcani	18,8	59,5	21,8	100,0	17,2	68,0	14,8	100,0	19,1	57,4	23,4	100,0
4.	Edineț	17,8	59,8	22,5	100,0	16,9	66,5	16,7	100,0	18,1	57,1	24,8	100,0
5.	Briceni	17,8	59,3	22,9	100,0	14,9	68,7	16,4	100,0	18,4	57,2	24,4	100,0
6.	Dondușeni	17,0	58,1	24,9	100,0	14,8	67,9	17,4	100,0	17,6	55,5	26,9	100,0

migrației mai intense sat-oraș a tinerilor din raioanele de nord, atât spre centrul raional, cât și spre municipiile Bălți și Chișinău.

Grupul V al unităților administrativ-teritoriale (tabelul 5) cu cel mai înalt nivel de avansare a îmbătrînirii demografice se caracterizează prin scăderea semnificativă a ponderii copiilor în structura populației, reducerea populației adulte și creșterea esențială a persoanelor de vîrsta a treia. Și mediul urban și cel rural dețin efective reduse ale copiilor, cea mai mare pondere a acestora fiind înregistrată în satele din raionul Rîșcani (19,1%). Repartizarea persoanelor adulte și vîrstnice pe medii sociale prezintă un „joc de ponderi”. Populația adultă se concentrează în centrele raionale, însă în comparație cu unitățile administrativ-teritoriale din grupul IV ponderea acesteia este mai redusă și variază în limitele de 67,9-69,9%. În mediul rural adulții constituie 55,5-58,7%, pe cînd ponderea vîrstnicilor este impunătoare, oscilînd de la 24,9% (raionul Ocnița) la 26,9% (raionul Dondușeni).

Rezumînd cele expuse mai sus, concluzionăm că îmbătrînirea demografică a populației în profil administrativ-teritorial s-a accentuat mai mult în mediul rural, în special în localitățile din grupurile IV și V cu grad înalt de amploare al fenomenului dat. Figura 4 ne demonstrează stabilirea unor diferențe semnificative între orașe și sate (fig.4).

De menționat că din categoria unităților administrativ-teritoriale cu o structură demografică relativ tînă fac parte localitățile cu un grad înalt de dezvoltare economică, care în ultimele decenii au primit o bună parte din migrantii (cohorta importante de persoane apte de muncă) venite din localitățile cu un nivel economic scăzut, preponderent din mediul rural. Două municipii: Chișinău și Bălți atrag populația tînă aptă de muncă, ceea ce le permite de a

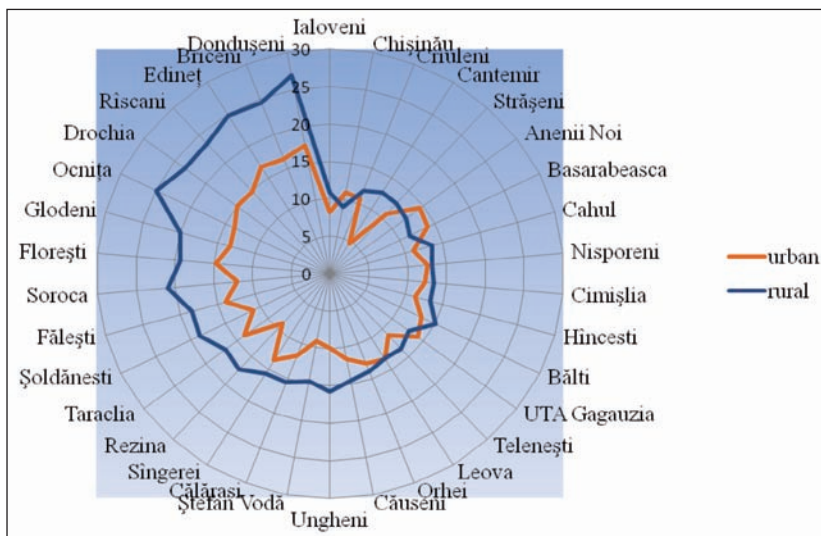

Fig. 4. Gradul de îmbătrânire demografică a populației pe medii sociale în profil administrativ-teritorial, Recensământul populației din 2004, în %

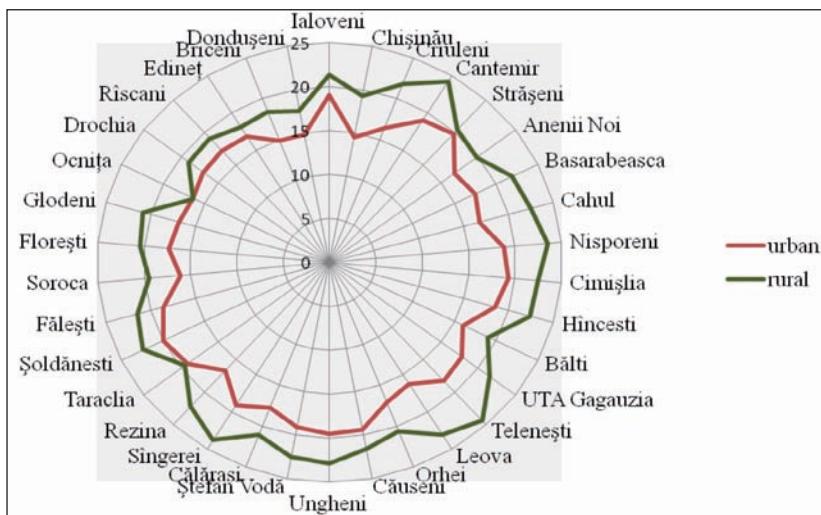

Fig. 5. Ponderea populației cu vârsta de 0-14 ani pe medii sociale în profil administrativ-teritorial, Recensământul populației din 2004, în %

păstra structura de vîrstă a populației favorabilă, totodată aceste două urbe dețin cele mai reduse efective ale populației tinere de 0-14 ani (fig. 5).

Ponderea copiilor în municipiul Chișinău, în perioada dintre două recensăminte ale populației, a scăzut semnificativ: de la 23,9% la 15,0%.

După municipiile Chișinău și Bălți cele mai scăzute valori ale ponderii populației tinere se înregistrează în raioanele de nord ale republicii cu nivelul înalt de îmbătrînire demografică. Cel mai mare număr de copii în structura populației îl au raioanele Cantemir, Telenești, Sîngerei și Nisporeni. Totodată vom observa că mediul rural în comparație cu cel urban pe întregul teritoriu al Republicii Moldova deține o pondere mai mare a copiilor în structura de vîrstă a populației.

Structura populației vîrstnice pe sexe (fig. 6) demonstrează că 20 de unități administrativ-teritoriale (grupurile I și II) dețin o pondere a populației vîrstnice masculine sub 12%, în restul localităților această valoare oscilează în limitele de 12,2%-20,4%. În cadrul sexului feminin procesul de îmbătrînire demografică s-a instalat în toate unitățile administrativ-teritoriale cu un decalaj de ponderi foarte mare: dacă în raionul Ialoveni ponderea femeilor vîrstnice constituie 12,3%, atunci în raionul Dondușeni ponderea lor este de 28,8%.

Analizînd structura de vîrstă a populației în cadrul sexelor în baza datelor recensămintelor din anii 1989 și 2004, constatăm că ponderea bărbaților vîrstnici în cadrul populației masculine în profil administrativ-teritorial a variat de la 7,3% la 20,0%, nivelul superior în perioada intercensitară modificîndu-se foarte puțin (cu 0,4%). Sexul feminin a fost mai mult afectat de fenomenul îmbătrînirii demografice, ponderea femeilor vîrstnice în structura po-

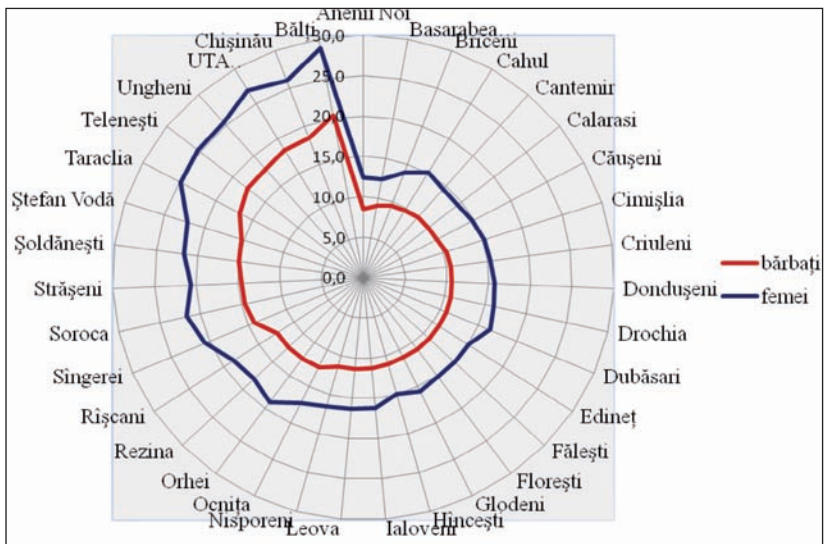

Fig.6. Gradul de îmbătrânire demografică a populației în profil administrativ-teritorial, pe sexe, Recensământul populației din 2004, în %

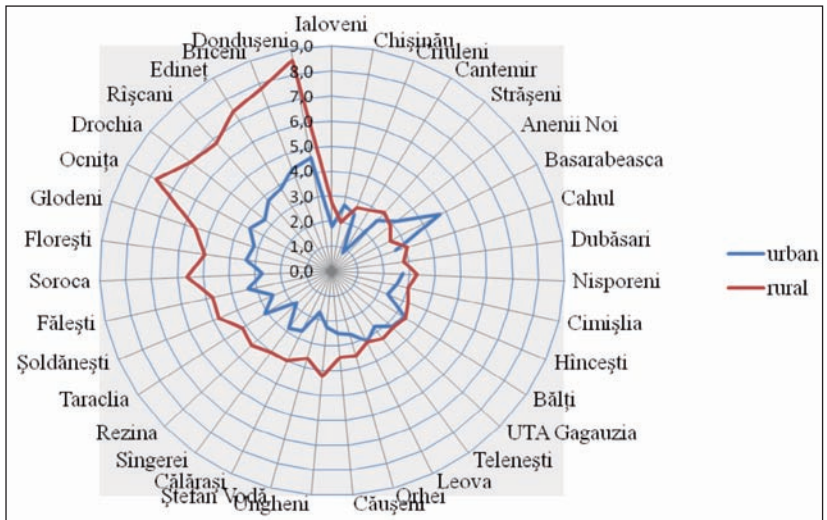

Fig. 7. Ponderea populației în vîrstă de 75 ani și peste pe medii sociale, în profil administrativ-teritorial, Recensământul populației din 2004, în %

pulației pe localități variind de la 11,5% la 26,8%. Numai în 4 unități administrativ-teritoriale ponderea vîrstnicilor în cadrul sexului feminin constituia mai puțin de 12%.

Paralel cu amploarea procesului de îmbătrînire demografică a populației totale, se accentuează o tendință de îmbătrînire a populației vîrstnice prin creșterea ponderii persoanelor „bătrîne” și a marilor bătrîni sau a persoanelor de vîrsta a patra, în totalul populației de vîrstă de 60 ani de ani și peste.

În profil administrativ-teritorial, cea mai mare pondere a persoanelor în vîrstă de 75 ani și peste se înregistrează în raioanele de nord (Ocnița, Drochia, Rîșcani, Edineț, Briceni, Dondușeni), în special, în mediul rural (fig. 7).

Astfel, în centrele raionale ponderea acestora variază în limite de 3,6-4,6%, iar în sate numărul bătrînilor este de două ori mai mare, 7,7-8,6%.

În ceea ce privește ponderea persoanelor bătrîne (de 75 ani peste) în funcție de sex, după cum ne demonstrează fig.8, remarcăm că în anul 2004 acest indicator era aproape de două ori mai mare la femei, decît la bărbați. Dacă în cadrul sexului masculin ponderea bătrînilor varia în profil administrativ-teritorial de la 1,9% (Ialoveni) la 5,8% (Dondușeni), atunci la femei acest indice se plasa în limitele de la 3,5% la 9,4% (fig. 8 și 9).

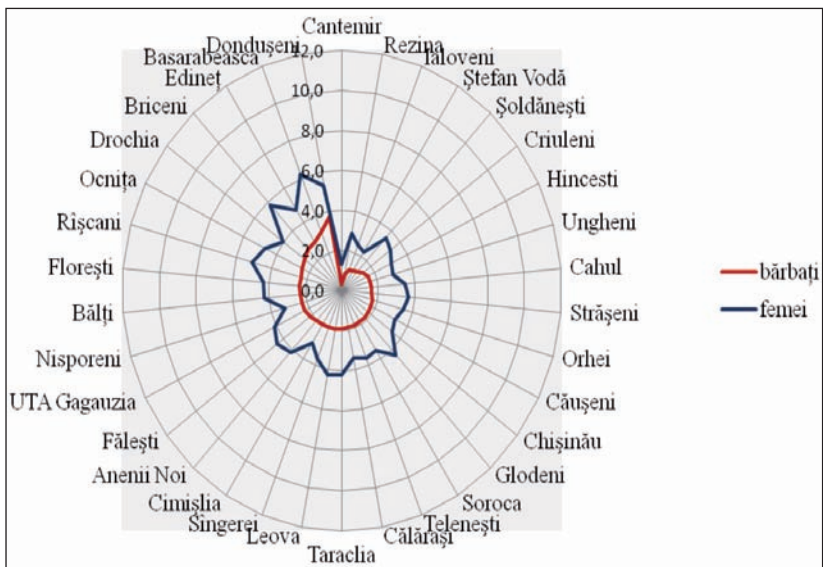

Fig.8. Ponderea populației în vîrstă de 75 ani și peste în cadrul populațiilor masculină și feminină în mediul urban, în %

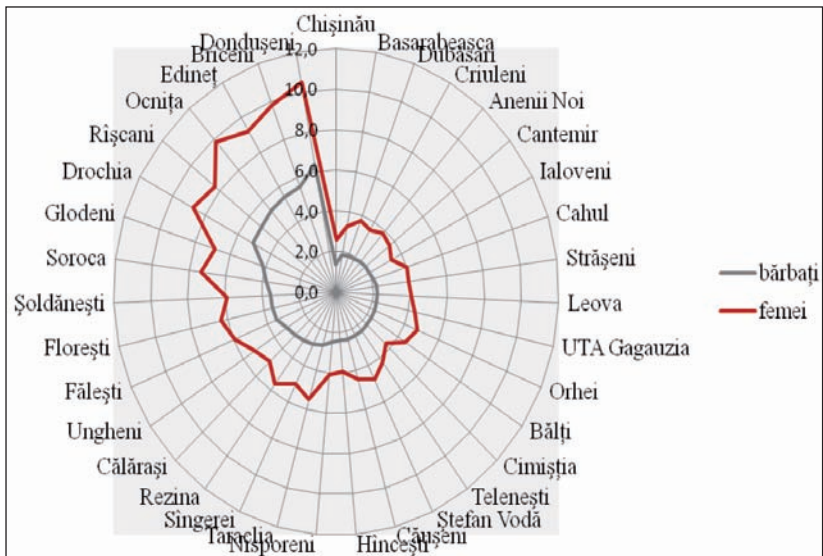

Fig.9. Ponderea populației în vîrstă de 75 ani și peste în cadrul populațiilor masculină și feminină în mediul rural, în %

§2. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial

Lucrătorii potențiali sunt persoanele în vîrstă aptă de muncă, la care conform legislației în vigoare se referă bărbații în vîrstă de la 16 la 62 ani și femeile de la 16 la 57 ani. Luînd în vedere posibilele schimbări în vîrstă de pensionare, în demografie drept populație aptă de muncă sunt considerate persoanele cu vîrstă cuprinsă între 15-59 ani.

Numărul populației în vîrstă aptă de muncă pe parcursul ultimilor 50 de ani a marcat o creștere progresivă, evident, înregistrînd și unele fluctuații în evoluția sa. Drept urmare, efectivele populației apte de muncă sunt destul de impunătoare, ceea ce ne-a demonstrat analiza structurii populației pe grupe mari de vîrstă efectuată în capitolul precedent.

În cadrul procesului de îmbătrînire demografică a populației prezintă interes studierea structurii populației apte de muncă, precum și a evoluției sarcinii demografice, inclusiv în profil administrativ-teritorial.

În grupul I al unităților administrativ-teritoriale se înregistrează o pondere înaltă a grupelor de populație aptă de muncă tînără: 15-19 și 20-24 ani, avînd unele variații în funcție de mediu. Cea mai tînără populație aptă de muncă se constată în mun.Chișinău, în special în mediul urban (tabelul 1).

În grupul II al unităților administrativ-teritoriale observăm o creștere lentă a ponderii grupei de vîrstă de 45-59 ani și micșorarea celor de 15-19 ani, ceea ce demonstrează accentuarea procesului de îmbătrînire a forței de muncă (tabelul 2). În cinci unități teritorial-administrative (Aneii Noi, Basarabeasca, Dubăsari, Cimișlia și Căușeni), ponderea grupei de vîrstă de 45-59 ani deja depășește

Tabelul 1. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial. Grupul I (cu ponderea persoanelor de 60 ani și peste sub 12%), în %.

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total
1.	Ialoveni	16,4	56,2	27,4	100,0	14,4	56,5	29,1	100,0	16,8	56,1	27,0	100,0
2.	Chișinău	17,4	57,0	25,6	100,0	17,6	57,0	25,4	100,0	16,0	57,1	26,9	100,0
3.	Criuleni	15,5	55,3	29,2	100,0	19,7	47,9	32,4	100,0	15,0	56,2	28,8	100,0

Tabelul 2. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial. Grupul II (gradul de îmbătrînire 12,1-14%), în %.

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total
1.	Cantemir	16,1	56,6	27,3	100,0	16,1	51,8	32,1	100,0	16,1	57,0	26,9	100,0
2.	Strășeni	15,1	55,0	30,0	100,0	15,5	54,8	29,8	100,0	14,9	55,0	30,0	100,0
3.	Anenii Noi	14,0	55,1	30,9	100,0	12,5	54,1	33,4	100,0	14,1	55,3	30,6	100,0
4.	Basarabeasca	14,5	54,2	31,2	100,0	12,6	51,7	35,7	100,0	15,8	55,9	28,4	100,0
5.	Cahul	16,2	56,1	27,7	100,0	18,8	54,0	27,2	100,0	15,0	57,0	27,9	100,0
6.	Dubăsari	14,1	55,7	30,1	100,0	14,9	51,0	34,1	-	14,1	55,7	30,1	-
7.	Nisporeni	15,3	55,8	28,9	100,0	14,2	51,3	34,4	100,0	15,4	57,0	27,6	100,0
8.	Cimișlia	15,2	53,7	31,1	100,0	16,7	51,8	31,6	100,0	15,5	54,4	30,1	100,0
9.	Hîncești	15,7	54,5	29,8	100,0	16,8	55,0	28,2	100,0	15,5	55,0	29,5	100,0
10.	Bălți	16,8	55,1	28,2	100,0	14,7	53,1	32,2	100,0	14,5	57,9	27,6	100,0
11.	UTA Găgăuzia	15,4	54,6	30,0	100,0	17,3	46,6	36,1	100,0	15,8	55,5	28,7	100,0
12.	Telenești	14,9	55,7	29,3	100,0	15,2	52,1	32,7	100,0	14,6	56,8	28,5	100,0
13.	Leova	14,8	55,2	30,0	100,0	16,4	52,2	31,4	100,0	14,6	56,5	28,9	100,0
14.	Orhei	14,7	55,7	29,7	100,0	15,7	52,5	31,7	100,0	14,2	56,7	29,1	100,0
15.	Căușeni	14,6	54,6	30,8	100,0	16,6	57,3	26,1	100,0	14,2	55,3	30,5	100,0
16.	Ungheni	15,6	56,7	27,7	100,0	15,9	51,3	32,8	100,0	15,1	56,4	28,5	100,0
17.	Ștefan Vodă	14,3	54,3	31,4	100,0	16,1	51,8	32,1	100,0	14,1	54,8	31,2	100,0

30%, cele mai mici proporții revenind celor de 15-19 ani (14-15,2%).

În grupul II se evidențiază mun.Bălți care la fel ca și mun.Chișinău, deține o pondere relativ mare a populației tinere apte de muncă. În funcție de mediul social, observăm un joc de ponderi între trei grupe mari de vîrstă. În multe localități din mediul urban, inclusiv în mun.Bălți, se constată o proporție mai ridicată a persoanelor apte de muncă în vîrstă de 45-59 ani. Cea mai înaltă valoare a acestui indice s-a înregistrat în mediul urban din UTA Găgăuzia (36,1%), apoi la Dubăsari și Nisporeni (cîte 34%).

Pentru unitățile administrativ-teritoriale din grupul III (tabelul 3) este caracteristică diminuarea proporției populației în vîrstă de 15-19 ani în structura populației apte de muncă, cele mai reduse valori ale acestui indice fiind înregistrate în raionul Taraclia (13,2%). Efectivele populației în vîrstă de 20-24 ani se înregistrează în proporții relativ mari (55,4-56,5%), avînd ponderi ceva mai sporite în mediul rural. Cu excepția raionului Taraclia, îmbătrînirea forței de muncă este mai pronunțată în centrele raionale. Orașul Călărași deține cea mai mare pondere a persoanelor apte de muncă de 15-19 ani (17,3%).

În comparație cu grupul III, în grupul IV (tabelul 4) constatăm o reducere continuă a ponderii persoanelor de 15-19 ani pînă la 12,6% pe ansamblu, cu unele variații în funcție de mediul social. Observăm schimbări în structura populației apte de muncă în favoarea celor cu vîrsta cuprinsă între 45 și 59 ani, în special în mediul urban. Cea mai mare pondere a acestui grup s-a înregistrat în raionul Glodeni (36,4%). Mediul rural deține ponderi mai înalte ale populației apte de muncă în vîrstă de 20-24 ani.

Grupul V cu cel mai înalt grad de îmbătrînire a populației înregistrează și avansarea procesului de îmbătrînire

Tabelul 3. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial. Grupul III (gradul de îmbătrânire 14,1-16%), în %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total
1.	Călărași	14,8	55,7	29,5	100,0	17,3	52,8	29,9	100,0	14,2	56,4	29,4	100,0
2.	Sîngerei	14,1	56,4	29,5	100,0	14,3	53,7	32,0	100,0	14,1	57,1	28,8	100,0
3.	Rezina	13,5	56,5	30,0	100,0	14,3	54,5	31,2	100,0	13,3	57,1	29,6	100,0
4.	Taraclia	13,2	55,4	31,3	100,0	13,3	56,2	30,5	100,0	13,2	55,0	31,8	100,0

Tabelul 4. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial. Grupul IV (gradul de îmbătrînire 17,5-19%), în %

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total
1.	Șoldănești	12,6	58,0	29,4	100,0	14,4	53,9	31,7	100,0	12,2	58,8	29,0	100,0
2.	Fălești	13,3	57,2	29,4	100,0	12,9	54,4	32,7	100,0	13,4	57,9	28,7	100,0
3.	Soroca	13,3	56,9	29,8	100,0	13,4	54,8	31,7	100,0	13,3	57,9	28,8	100,0
4.	Florești	13,4	55,8	30,8	100,0	16,4	51,9	31,7	100,0	12,6	56,9	30,5	100,0
5.	Glodeni	12,8	56,9	30,2	100,0	11,8	51,8	36,4	100,0	13,1	58,2	28,7	100,0

Tabelul 5. Structura populației apte de muncă în profil administrativ-teritorial. Grupul V (gradul de îmbătrînire mai mult de 19,1%), în %.

		Total				Urban				Rural			
		Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)				Grupa de vîrstă (ani)			
		15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total	15-19	20-24	45-59	Total
1.	Ocnîța	11,5	57,0	31,5	100,0	12,1	56,4	31,5	100,0	11,2	57,4	31,5	100,0
2.	Drochia	12,1	55,4	32,5	100,0	12,3	52,4	35,3	100,0	12,1	56,2	31,7	100,0
3.	Rîșcani	13,2	55,7	31,1	100,0	14,6	49,9	35,4	100,0	12,8	57,4	29,9	100,0
4.	Edineț	12,3	55,4	32,3	100,0	13,4	52,1	34,5	100,0	11,8	56,9	31,3	100,0
5.	Briceni	13,1	55,8	31,1	100,0	14,8	51,6	33,6	100,0	12,6	56,9	30,5	100,0
6.	Dondușeni	12,2	54,8	32,9	100,0	11,3	53,5	35,2	100,0	12,5	55,3	32,2	100,0

a forței de muncă, în special din contul reducerii ponderii persoanelor în vîrstă aptă de muncă de 15-19 ani (tabelul 5). Ponderea acestui grup în structura populației apte de muncă variază în limitele a 11,5-13,2%, pe cînd cota celor de 45-59 ani – a 31,1-32,9%.

Rezumînd cele expuse mai sus, concluzionăm că în toate unitățile administrativ-teritoriale a început procesul de îmbătrînire a forței de muncă, provocat de scăderea semnificativă a populației tinere în vîrstă de 15-19 ani. Totodată trebuie să remarcăm că în prezent cele mai numeroase sunt efectivele grupei de vîrstă de 20-24, ceea ce se datorează nivelului înalt al natalității în perioada pînă în anii `90 ai secolului trecut.

Din perspectiva îmbătrînirii demografice a populației, o problemă importantă o reprezintă cea a evoluției sarcinii demografice. Mărirea presiunii sociale asupra populației apte de muncă este un rezultat inevitabil al reducerii natalității și creșterii ponderii populației vîrstnice. Însă, cum ne demonstrează datele din ultimele decenii, pe ansamblu numărul copiilor cu vîrsta sub 15 ani și cel al vîrstnicilor peste 60 de ani la 100 de persoane apte de muncă (15-59 ani) se reduce continuu și în prezent este cu mult mai redus decît în anii 1970-1980. Acest fenomen are un caracter firesc, deoarece reducerea sarcinii demografice se produce, de regulă, în timpul trecerii de la niveluri înalte ale natalității și mortalității la niveluri scăzute. Este o perioadă a dividendului demografic sau a ferestrei demografice [35], care are un rol important în dezvoltarea socio-economică în toate țările.

Nivelul îmbătrînirii populației într-o măsură hotărîtoare depinde de nivelul natalității, totodată există o tendință: cu cît este mai scăzută natalitatea, cu atît mai mult crește sarcina demografică. Dacă în total în Republica Moldova

sarcina demografică nu înregistrează valori mari, ceea ce a fost descris detaliat în capitolul II, atunci în profil administrativ-teritorial există diferențe foarte mari. După cum ne demonstrează fig.1, cea mai scăzută valoare a sarcinii demografice se înregistrează în municipiile Chișinău și Bălți, după care urmează raioanele centrale: Ialoveni, Anenii Noi și Strășeni. În unitățile administrativ-teritoriale din grupurile I,II, și III raportul de dependență de vîrstă variază în limitele de la 34,9 la 57,5 (persoane în vîrstă inaptă de muncă la 100 de persoane apte de muncă). În unitățile administrativ-teritoriale din grupurile IV și V (cu gradul de îmbătrînire a populației mai mult de 16% acest indice crește considerabil, înregistrînd cea mai înaltă valoare în raionul Dondușeni (72).

Pe medii sociale decalajul în raportul de dependență de vîrstă este destul de semnificativ. Dacă în mediul urban acest indice înregistrează valori de la 31,2 (Cantemir) la 50,4 (Edineț), atunci în mediul rural de la 39,6 (Ialoveni) la 80,1(Dondușeni) (fig.2, 3) .

În majoritatea localităților din mediul urban sarcina demografică are valori mai mari din contul copiilor și numai în două centre raionale Briceni și Dondușeni ponderea vîrstnicilor în sarcina demografică este mai mare decît a copiilor.

În satele (fig.3) din raioanele Șoldănești, Fălești, Soroca, Florești, Glodeni, Ocnița, Drochia, Rîșcani, Edineț, Briceni și Dondușeni raportul de dependență de vîrstă înregistrează cele mai înalte valori de la 70,0 la 80,1.

În Tabelul 6 sunt prezentați unii indicatori privind îmbătrînirea populației. De exemplu, raportul „bătrîni-tineri” sau „bătrîni-copii” se determină în cadrul fiecărei forme de îmbătrînire demografică și semnifică numărul de bătrîni care revine la 100 de persoane tinere. Cînd valorile

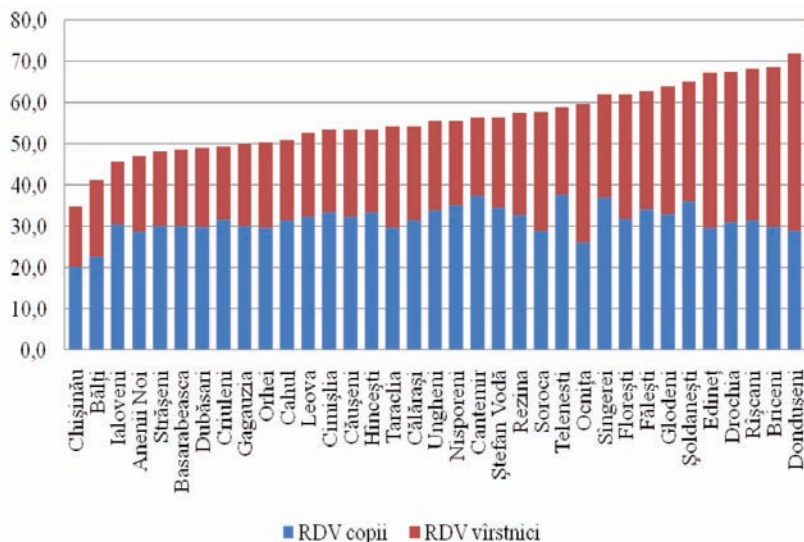

Fig.1. Raportul de dependență de vîrstă în profil administrativ-teritorial, anul 2008

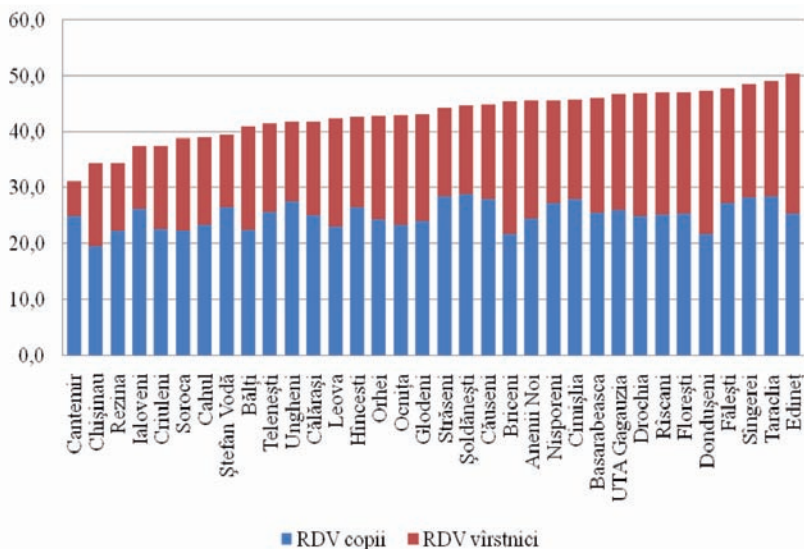

Fig.2. Raportul de dependență de vîrstă (copii, vîrstnici) în profil administrativ-teritorial, mediul urban, anul 2008.

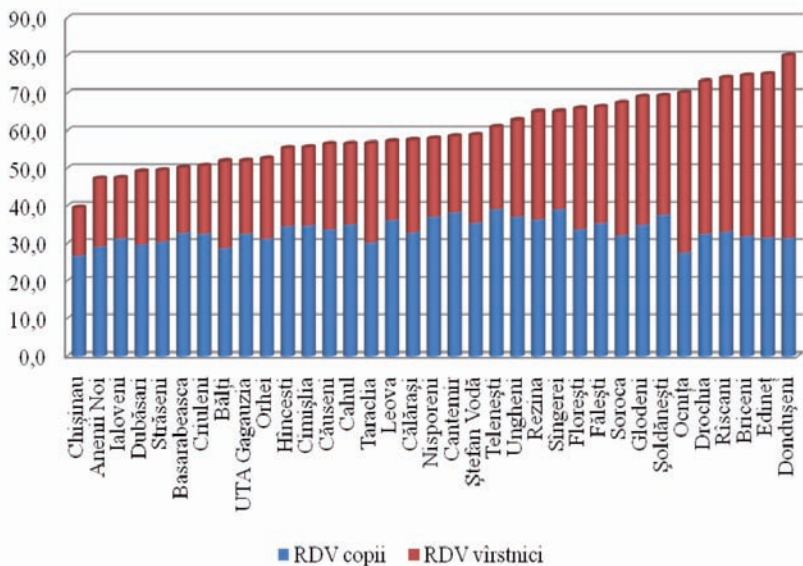

Fig. 3. Raportul de dependență de vîrstă (copii/vîrstnici) în profil administrativ-teritorial, mediul rural, anul 2008

acestor rapoarte sunt mai mari de 25-30% se consideră că populațiile sunt îmbătrînite demografic. Analiza acestui indicator în profil administrativ-teritorial demonstrează că dimensiunile lui s-au stabilit în valori extrem de mari, în raioanele nordice depășind valoarea de 100.

Raportul dintre populația tînăra adultă de 15-19 ani și populația vîrstnic adultă de 40-59 ani demonstrează gradul de îmbătrînire a forței de muncă. Cele mai reduse valori ale acestui indicator se înregistrează în mun. Chișinău, în care se concentrează efectivul populației tînere în vîrsta aptă de muncă.

Raportul persoanelor de 75/60 ani constată gradul de îmbătrînire în cadrul populațiilor vîrstnice și demonstrează tendințele specifice ale evoluției îmbătrînirii populației. În majoritatea unităților administrativ-teritoriale valoarea

Tabelul 6. Indicatorii îmbătrînirii populației în profil administrativ-teritorial

	Raportul persoanele 75/60 ani	Raportul bătrîni/tineri	Raportul 40-59/15-19 ani	Raportul de dependență de vîrstă	Raportul de dependență de vîrstă, copii	Raportul de dependență de vîrstă, bătrîni
Grupul I (gradul de îmbătrînire sub 12%)						
Ialoveni	24,7	49,7	234,1	45,8	30,6	15,2
Chișinău	24,1	72,3	206,3	34,9	20,2	14,6
Criuleni	23,0	55,2	265,1	49,3	31,8	17,5
Grupul II (gradul de îmbătrînire 12,1-14%)						
Cantemir	22,3	50,8	247,0	56,5	37,5	19,0
Strășeni	24,5	59,9	277,5	48,3	30,2	18,1
Anenii Noi	23,6	63,5	307,1	47,1	28,8	18,3
Basarabeasca	27,4	61,4	297,8	48,6	30,1	18,5
Cahul	22,8	61,9	243,5	50,9	31,5	19,5
Dubăsari	21,9	64,3	298,3	49,1	29,9	19,2
Nisporeni	24,6	57,2	263,7	55,5	35,3	20,2
Cimișlia	22,5	59,8	283,5	53,5	33,4	20,0
Hîncești	23,8	59,6	261,1	53,7	33,6	20,0
Bălți	25,5	81,6	236,9	41,4	22,8	18,6
UTA Găgăuzia	24,9	65,3	272,4	50,0	30,3	19,8
Telenești	24,6	55,9	279,7	58,9	37,8	21,1
Leova	23,6	63,0	283,4	52,7	32,3	20,4
Orhei	24,3	69,0	284,6	50,4	29,8	20,6
Căușeni	23,4	65,4	291,5	53,5	32,4	21,2
Ungheni	26,0	63,6	253,2	55,5	33,9	21,6
Ștefan Vodă	24,3	63,4	305,3	56,5	34,6	21,9
Grupul III (gradul de îmbătrînire 14,1-16%)						
Călărași	25,4	72,5	280,8	54,3	31,5	22,8
Sîngerei	24,8	66,8	294,9	61,9	37,1	24,8
Rezina	24,4	74,3	317,2	57,5	33,0	24,5
Taraclia	24,1	81,6	325,5	54,2	29,8	24,3
Grupul IV (gradul de îmbătrînire 17,5-19%)						
Șoldănești	25,3	79,5	341,4	65,2	36,3	28,9
Fălești	25,5	84,4	313,5	63,0	34,2	28,8
Soroca	26,1	99,1	323,0	57,8	29,0	28,8
Florești	25,3	93,1	322,4	62,0	32,1	29,9
Glodeni	27,3	93,8	328,8	64,0	33,0	31,0
Grupul V (gradul de îmbătrînire mai mult de 19,1%)						
Ocnîța	30,0	128,9	383,1	59,8	26,1	33,7
Drochia	29,0	117,0	369,4	67,5	31,1	36,4
Rîșcani	28,6	116,1	328,0	68,2	31,5	36,6
Edineț	28,6	126,4	361,6	67,4	29,7	37,6
Briceni	31,4	129,0	329,6	68,6	29,9	38,6
Dondușeni	31,1	146,7	368,6	72,0	29,2	42,8

acestui indicator se înregistrează în limitele de la 22,3 la 26, și în opt raioane depășește valoarea de 27.

În concluzie, menționăm că actuala situație relativ favorabilă în ceea ce privește sarcina demografică nu se va menține mult timp. Odată cu intrarea în vîrsta aptă de muncă a generațiilor puțin numeroase ce s-au născut după anii `90 ai secolului XX se va produce și micșorarea ponderii persoanelor în vîrstă aptă de muncă în structura de vîrstă a populației și, ca urmare, creșterea raportului de dependență de vîrstă. Trebuie să ținem seama de faptul că reducerea populației apte de muncă poate fi foarte vertiginoasă, dacă vom lua în calcul nu numai influența scăderii natalității, ci și migrația în masă a populației tinere.

Capitolul IV

CAUZELE POCESULUI DE ÎMBĂTRÎNIRE DEMOGRFICĂ A POPULAȚIEI. ANALIZA LA NIVEL ADMINISTRATIV- TERITORIAL

§1. Particularități regionale ale natalității

În ceea ce privește natalitatea, în profil administrativ-teritorial se înregistrează diferențe extrem de mari, în primul rând, între mediile urban și rural, în al doilea rând între diferite zone economico-geografice. Prezentarea cartografică (fig. 1) demonstrează că cea mai scăzută rată a natalității se înregistrează în raioanele de nord: Ocnița (7,8‰), Dondușeni (8,7‰), Soroca (9,3‰), Drochia (9,4‰), Rîșcani (9,7‰), în municipiile Bălți (9,9‰) și Chișinău (9,7‰), precum și în unele raioane de sud: Cimișlia (8,9‰) și Taraclia (10,1‰). Cea mai înaltă rată a natalității se observă în raioanele centrale ale republicii, în special în raionul Ialoveni (13,3‰).

În 13 unități administrativ-teritoriale rata natalității se înregistrează în valori mai mici decât media pe republică (fig.2). Printre acestea se numără raioanele de nord ale republicii (Ocnița, Dondușeni, Soroca, Drochia, Rîșcani, Briceni, Edineț), municipiile Chișinău și Bălți, raioanele Cimișlia, Taraclia, Basarabeasca și Rezina.

În Republica Moldova prăbușirea natalității în mare măsură a fost influențată de scăderea esențială a efectivului populației tinere din mediul rural care, strămutându-se masiv în mediul urban, treptat și-a schimbat comportamentul reproductiv tradițional și a trecut la un nou comportament demografic bazat pe o planificare riguroasă a nașterilor. Schimbările acestea se pot ușor observa analizând rata

fertilității populației în profil administrativ-teritorial. Satul și astăzi este încă principalul generator de viață al țării, însă deja observăm că în unele raioane ale republicii indicatorii fenomenelor vitale, adică ai fertilității și ai natalității, ating în unele sate valori atât de scăzute, încât le putem referi la categoria localităților care cu timpul vor dispărea cu totul.

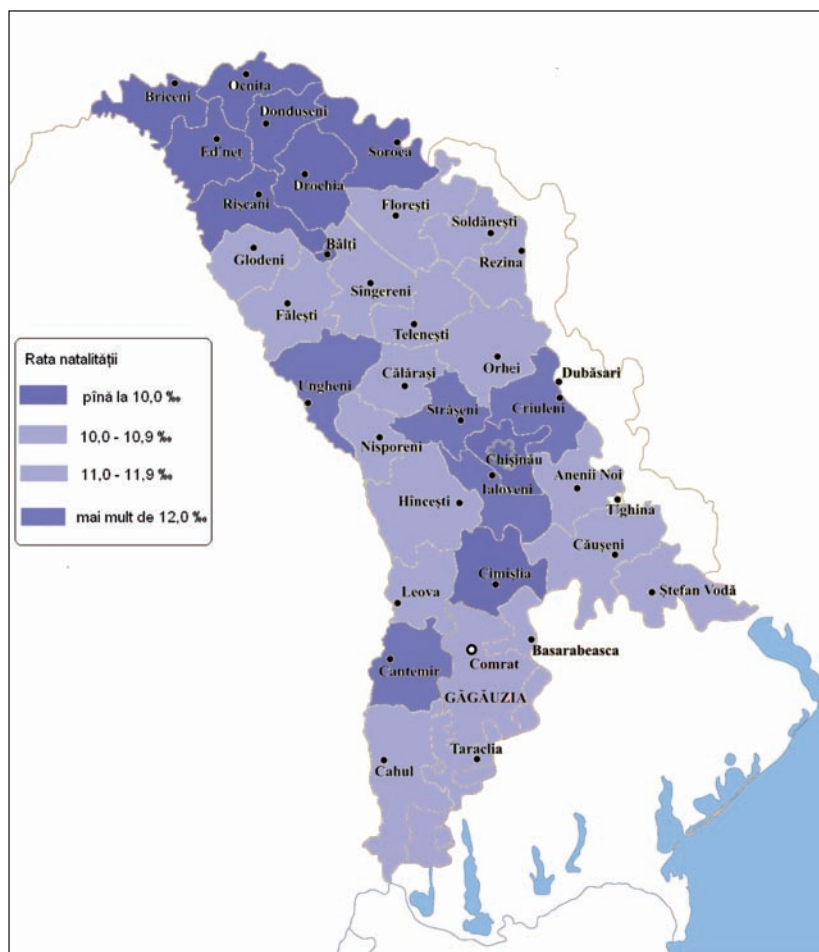

Fig.1. Rata natalității în profil administrativ-teritorial, Recensămîntul populației din 2004

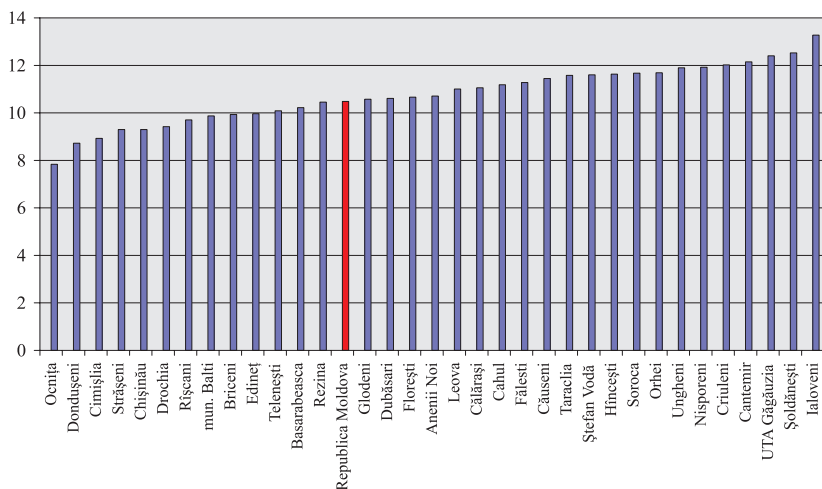

Fig. 2. Rata natalității în profil administrativ-teritorial, Recensământul populației 2004

Datele obținute de noi demonstrează că cea mai scăzută rată a fertilității se înregistrează în două municipii: Chișinău și Bălți. De menționat că în aceste două urbe se concentrează potențialul reproductiv al țării, ponderea populației de vîrstă reproductivă (15-49 ani) constituind respectiv: 62,2% și 58,9%. Însă în aceste două localități rata fertilității este cu mult mai redusă decît media pe țară (1,23) - în mun. Chișinău rata fertilității constituie 0,96, iar în mun. Bălți - 1,07.

Potențialul reproductiv al țării se menține în prezent datorită nivelului de fertilitate mai înalt în mediul rural. Cei mai înalți indicatori ai fertilității se înregistrează în raioanele Ștefan Vodă (1,64), Telenești (1,65), Șoldănești (1,74).

Dat fiind faptul că în Chișinău și Bălți locuiesc 24,8% din populația țării, ratele natalității din aceste două localități determină valoarea ratei medii de natalitate pe țară. Deocamdată în mediul rural natalitatea înregistrează va-

lori mai mari decît în urban. Însă cu avansarea fenomenului de îmbătrînire a populației, care într-o măsură mai mare este specific mediului rural și se datorează atît reducerii natalității, cît și migrației sat-oraș, treptat, satele moldovenești vor pierde potențialul reproductiv și atunci redresarea fertilității va fi cu mult mai dificilă.

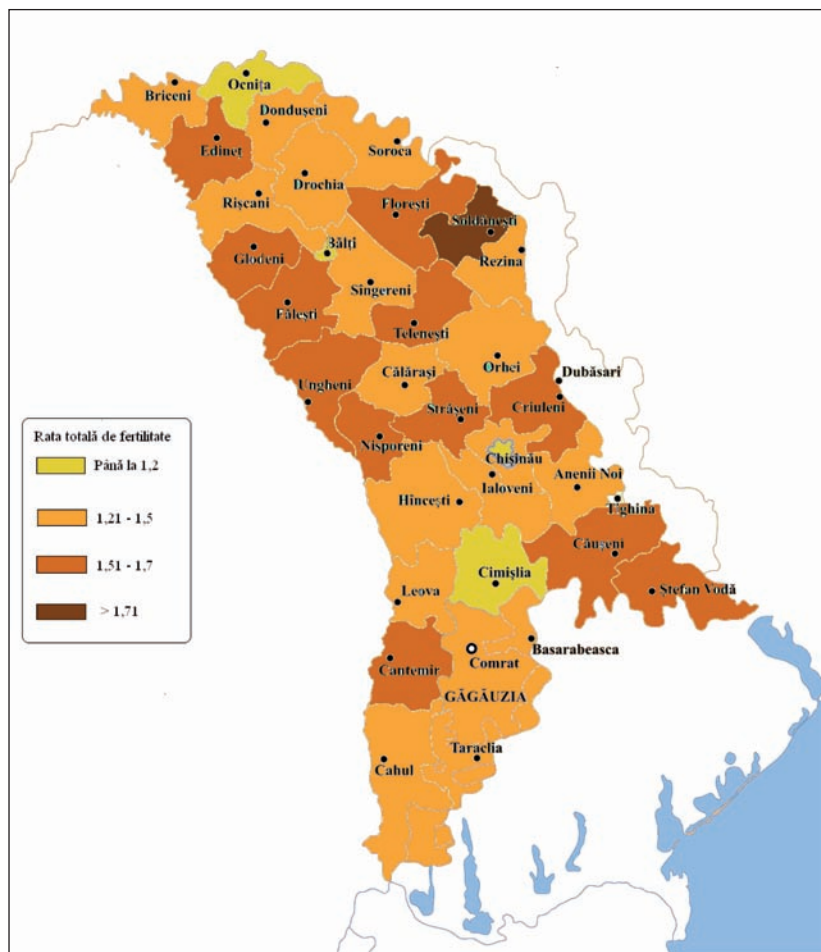

Fig. 3. Rata totală de fertilitate în profil administrativ-teritorial, Recensămîntul populației 2004

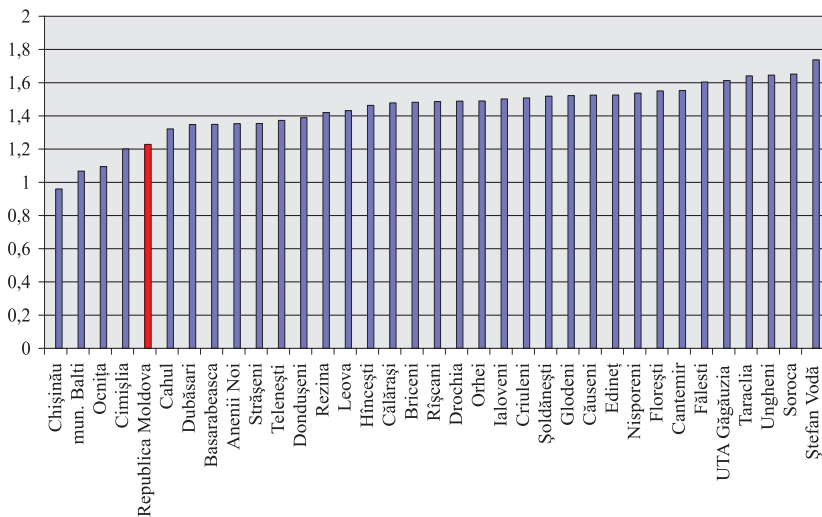

Fig. 4. Rata totală de fertilitate în profil administrativ-teritorial, anul 2008

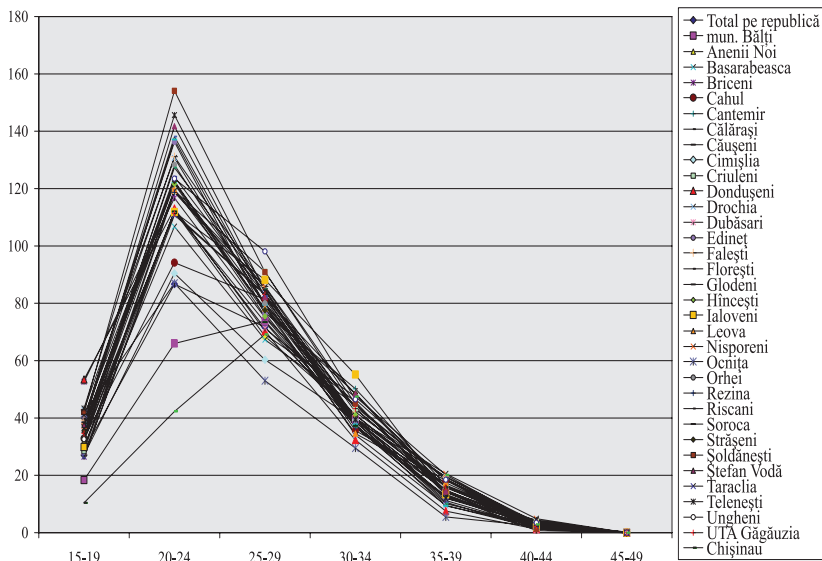

Fig. 5. Rata specifică de fertilitate a femeilor în vîrstă de 15-49 ani în profil administrativ-teritorial, născuți vii la 1000 de femei de vîrstă respectivă, anul 2008

Analiza ratei specifice de fertilitate în profil administrativ-teritorial (fig.5) demonstrează că în două municipii Chișinău și Bălți în comparație cu alte unități teritoriale ratele specifice de fertilitate sunt cu mult mai scăzute. Totodată observăm că cea mai mare valoare a acestui indicator se înregistrează la grupul de vîrstă de 25-29 ani, pe cînd în raioanele republicii în grupul de vîrstă de 20-24 ani. Acest fapt mărturisește specificul comportamentului reproductiv al populației în mediul urban, în special amînarea nașterilor spre vîrstele mai mature.

Nivelul scăzut al ratelor specifice de fertilitate în mediul urban în mare măsură este determinat de ocuparea femeilor într-o pondere extrem de ridicată în activitatea de producere, nuclearizarea familiei și distanțarea teritorială a familiilor tinere de acelea ale părinților, ceea ce a diminuat ajutorul acestora în ceea ce privește supravegherea copiilor. Pe lîngă schimbarea orientărilor valorice, a modului de viață nu trebuie să omitem și alți factori de ordin economic, care au afectat considerabil calitatea vieții familiilor. Printre acestea pot fi numiți: problemele ce țin de obținerea unei locuințe pentru familii tinere, lipsa locurilor de muncă, nivelul scăzut al salariilor în economia națională, dezvoltarea insuficientă a serviciilor de creștere și educare a copiilor etc.

Din cauza numărului scăzut de nașteri și a creșterii nivelului de îmbătrînire demografică care influențează negativ natalitatea majoritatea unităților administrativ-teritoriale sunt expuse reducerii populației.

§2. Sperața de viață la naștere: diferențieri regionale

Sperața de viață la naștere este expresia directă a gradului de civilizare materială și spirituală atins de o populație și reprezintă unul dintre cei mai relevanți indicatori în orice abordare comparativă a dezvoltării. Se știe că rata mortalității generale este un indicator agregat, fiind influențat de schimbările din structura pe vârste a populației. Adevărata intensitate a mortalității și oglinda stării de sănătate a populației ne este oferită de mortalitatea pe vârste și sinteza acestora, speranța de viață la naștere (V. Ghețau, 2005). Analiza duratei medii a vieții în profil administrativ-teritorial ne oferă o posibilitate de a evalua adecvat starea de sănătate a populației Republicii Moldova și a propune măsuri concrete vizând ameliorarea situației demografice în republică.

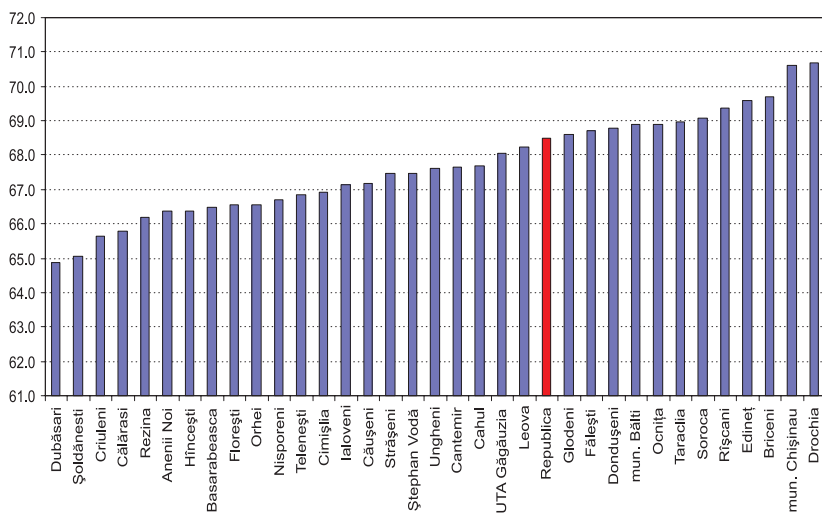

Fig.1. Ierarhizarea nivelului speranței de viață la naștere în profil administrativ-teritorial, ambele sexe, Recensământul populației din 2004

Pe baza datelor mortalității pe grupe cincinale de vîrstă, sexe și medii în profil teritorial (Biroul Național de Statistică), au fost întocmite tabele scurte ale mortalității pentru anul 2006. Pentru analiza speranței de viață la naștere în aspect regional a fost utilizată metoda componentelor (E. Andreev, 1982).

S-a depistat că din cele 32 de raioane¹ și 2 municipii existente, în 22 de raioane, unde locuiesc 54,2% din populația republicii, conform datelor recensămîntului din anul 2004, speranța de viață la naștere este sub valoarea medie republicană (64,6 ani pentru bărbați și 72,3 ani pentru femei), oscilînd între 64,9 ani în Dubăsari și 70,7 ani în Drochia (fig. 1).

În funcție de nivelul speranței de viață la naștere, unitățile administrativ-teritoriale ale republicii pot fi ierarhizate în următoarea ordine crescătoare:

1. Mai puțin de 66,5 ani (Dubăsari, Șoldănești, Criuleni, Călărași, Rezina, Anenii Noi, Hîncești)
2. 66,5-67,5 ani (Basarabeasca, Florești, Orhei, Nisporeni, Telenești, Cimișlia, Ialoveni, Căușeni, Strășeni, Ștefan Vodă)
3. 67,6-68,5 ani (Ungheni, Cantemir, Cahul, UTA Găgăuzia, Leova)
4. 68,6-69,0 ani (Glodeni, Fălești, Dondușeni, mun. Bălți, Ocnița, Taraclia)
5. Mai mult de 69,0 ani (Soroca, Rîșcani, Edineț, Briceni, mun. Chișinău, Drochia)

Figura 2 ne dă o viziune clară despre repartizarea raioanelor republicii conform nivelului mortalității. Cu excepția municipiilor Chișinău și Bălți și raionului Taraclia, valorile speranței de viață la naștere în raioanele de centru, de Sud și parțial cele de nord ale țării se situează sub valoarea

¹ Datele pentru Sîngerei, raioanele din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender nu au fost accesibile.

medie pe republică de 68,5 de ani. Totodată, pentru majoritatea raioanelor de nord și cele două municipii situația este mai favorabilă, decât în celelalte raioane ale republicii.

Atît pentru bărbați cît și pentru femei, în profil teritorial, speranța de viață la naștere prezintă trăsături comune (fig. 3 și 4): o parte din raioanele de nord, mun. Chișinău și Bălți (pentru bărbați doar mun. Chișinău), UTA Găgăuzia (doar

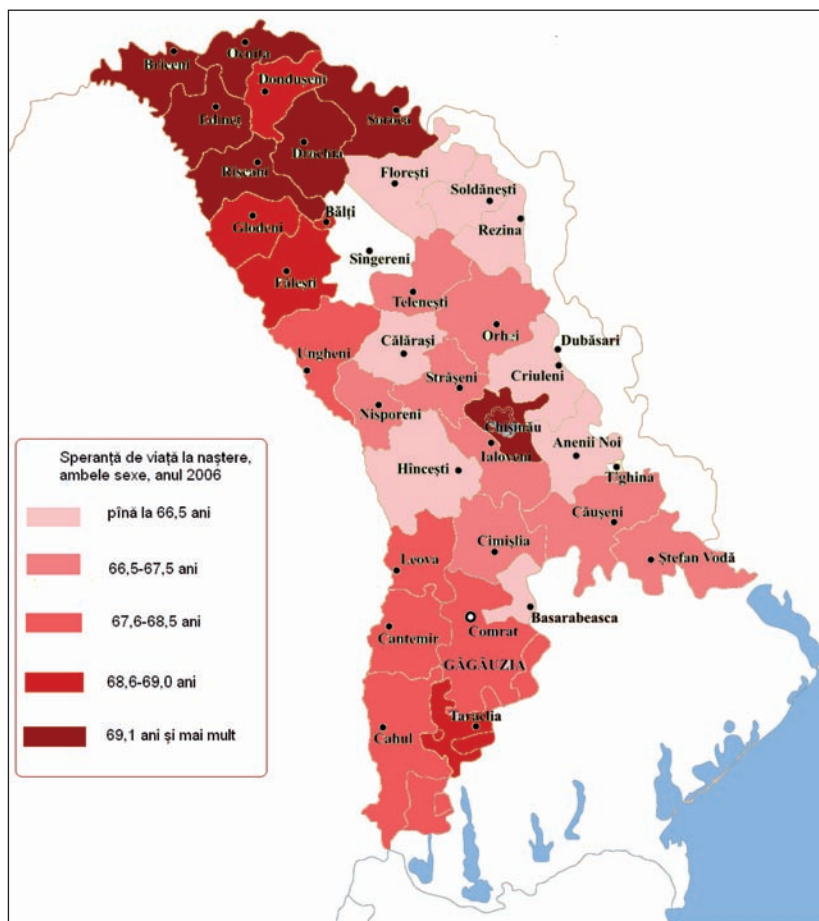

Fig.2. *Speranța de viață la naștere în profil administrativ-teritorial, ambele sexe, anul 2006*

pentru femei), avînd indicatorii mortalității sub valoarea medie pe țară, compensează celelalte raioane ale republicii unde speranța de viață la naștere este mai mică decît cea medie (64,6 ani pentru bărbați și 72,3 ani pentru femei).

Speranța de viață la naștere pentru ambele sexe diferă de valoarea medie pe republică (68,5 ani) în regiunile teritorial-administrative, oscilînd de la -3,59 ani (Dubăsari,

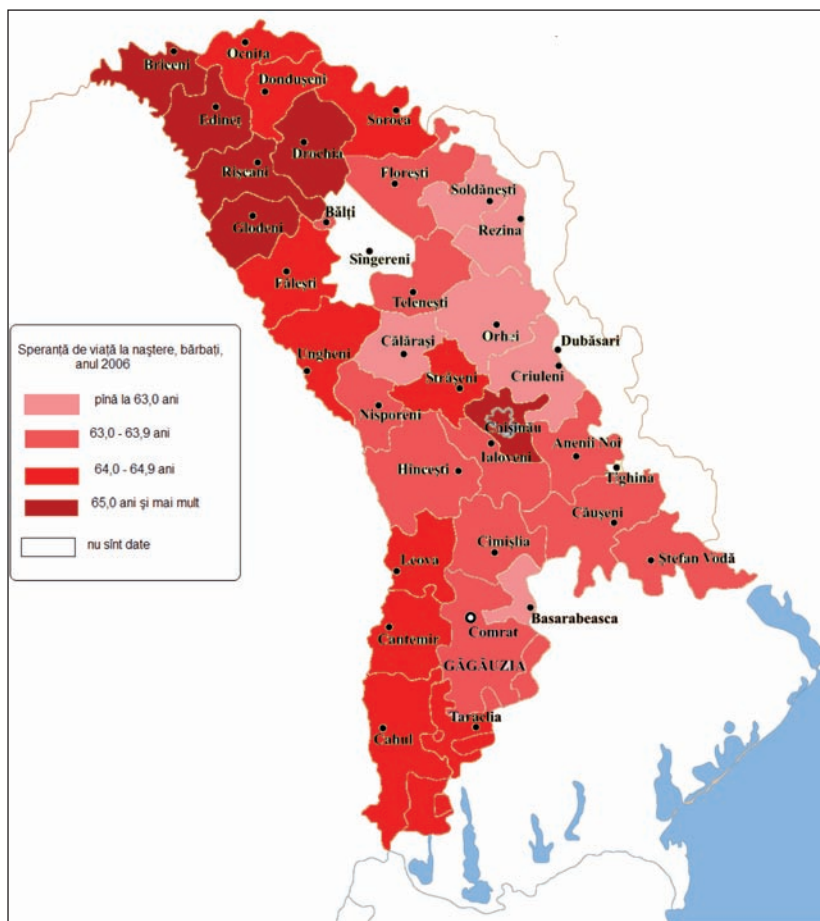

Fig.3. Speranța de viață la naștere în profil administrativ-teritorial, bărbați, anul 2006

$e_0=64,9$ ani) la +2,22 ani (Drochia, $e_0=70,7$ ani). Tabelul 4.1 arată contribuția celor 4 grupe de vîrstă (sub 1 an, 1-14 ani, 15-59 ani, 60 ani și peste) în formarea acestei diferențe. În cele mai nefavorabile raioane (Dubăsari, Șoldănești, Criuleni, Călărași, Rezina, Anenii Noi, Hîncești) indicatorul e_0 pentru ambele sexe este mai redus decît cel republican cu 2 ani și mai mult. Nivelul mai crescut al mortalității la populația

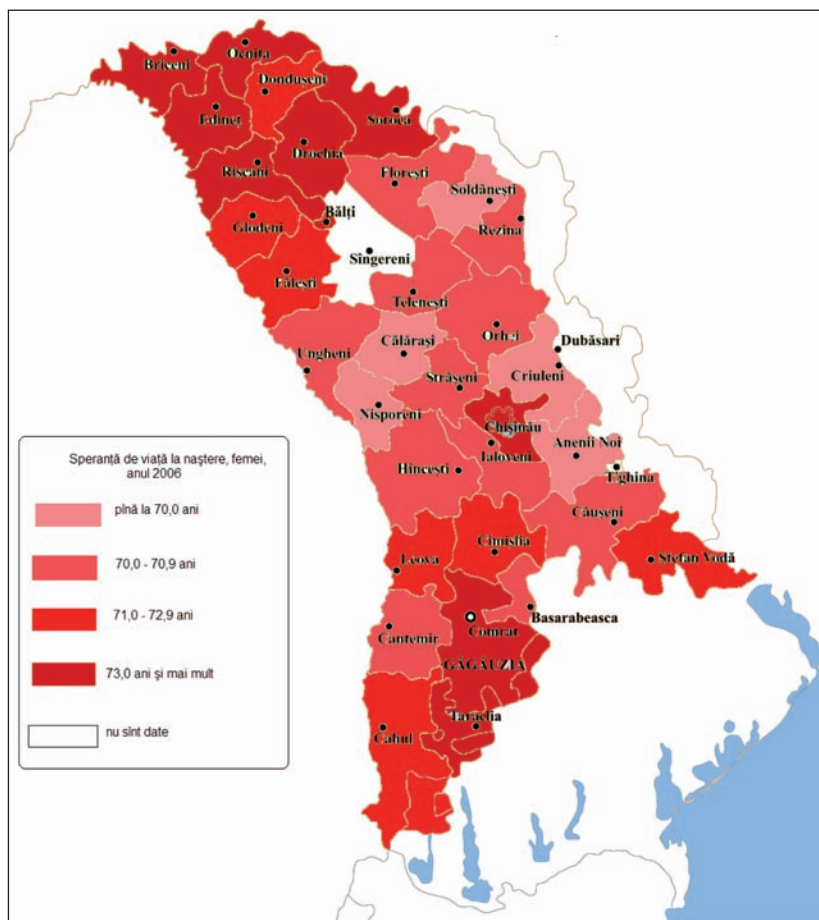

Fig. 4. *Speranța de viață la naștere în profil administrativ-teritorial, femei, anul 2006*

adultă, în special în grupa de vîrstă 15–59 ani, în comparație cu nivelul mortalității pe republică explică valorile reduse ale duratei medii de viață în raioanele respective. De exemplu, cel mai spectaculos decalaj există în Dubăsari (-3,59 ani), provenind din nivelul înalt al mortalității la adulți și vîrstnici (respectiv, 2,41 ani și 1,34 ani din diferența totală). În același timp, nivelul mortalității infantile și la copii în vîrstă de 1-14 ani nu diferă mult de cel republican. La cealaltă extremă se află raioanele din zona de nord (Edineț, Briceni, Drochia) și mun. Chișinău unde situația este cea mai favorabilă în republică, speranța de viață la naștere depășește valoarea medie pe republică cu 1,0 an și mai mult. În cazul dat diferența înregistrată se datorează unui nivel scăzut al mortalității, în special în grupa de vîrstă înaintată, dar și în grupa de vîrstă aptă de muncă în comparație cu media pe republică. Astfel, în Drochia speranța de viață la naștere este cu 2,22 ani mai mare decît cea pe republică pe contul grupei de vîrstă înaintată cu 1,38 ani și a celei apte de muncă cu 0,83 ani.

Caracterul diferit al nivelului mortalității pe regiuni determină neomogenitatea teritorială a procesului de îmbătrînire demografică. În figura 5 este prezentat graficul regresiei liniare care ilustrează dependența ponderii populației vîrstnice de speranță de viață la vîrsta de 15 ani. Valorile mai înalte ale speranței de viață în raioanele din nordul republicii, pe lîngă un nivel scăzut al natalității și efectele fluxurilor migraționale, contribuie la formarea procesului de îmbătrînire din contul creșterii numărului absolut al persoanelor vîrstnice (îmbătrînire de „sus”), ceea ce condiționează aici un nivel mai avansat al procesului de îmbătrînire demografică față de celelalte raioane ale țării. Astfel, ponderea populației vîrstnice din zona de nord constituie 16,1-19% în raioanele Șoldănești, Fălești, Soroca, Florești, Glodeni și mai mult de 19% în celelalte 6 raioane de nord: Ocnîța, Drochia, Rîș-

Tabelul 1. Contribuția celor 4 grupe de vârstă în formarea diferenței speranței de viață la naștere între raioanele țării și nivelul republican, ambele sexe, anul 2006

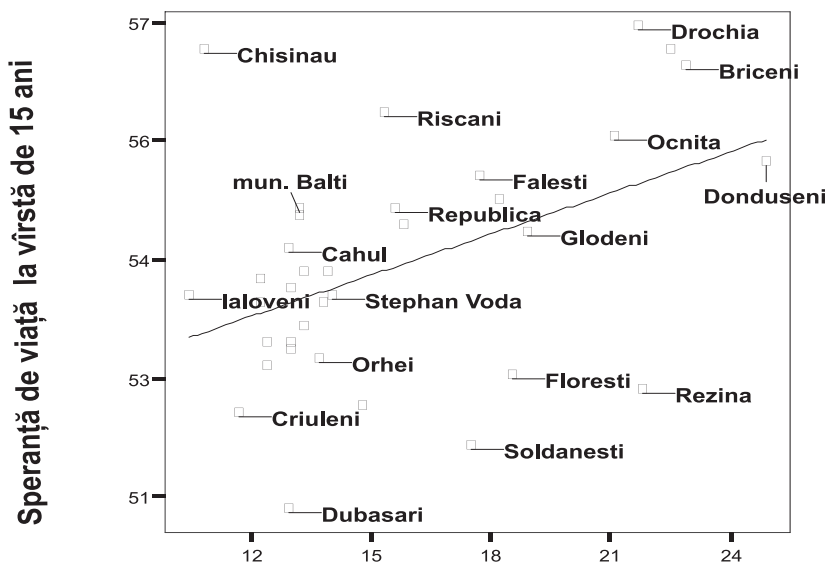
	Grupa de vârstă (ani)				Total
	0	1-14	15-59	60+	
Dubăsari	0.03	0.12	-2.41	-1.34	-3.59
Șoldănești	-0.18	-0.32	-1.65	-1.26	-3.41
Criuleni	-0.05	-0.19	-1.49	-1.07	-2.80
Călărași	-0.06	-0.08	-1.77	-0.76	-2.66
Rezina	-0.18	0.20	-1.16	-1.14	-2.28
Anenii Noi	-0.26	-0.09	-1.03	-0.70	-2.08
Hîncești	-0.19	-0.14	-1.35	-0.38	-2.07
Basarabeasca	-0.36	0.37	-0.97	-1.00	-1.96
Florești	0.20	-0.03	-1.74	-0.34	-1.91
Orhei	0.15	-0.18	-0.95	-0.92	-1.90
Nisporeni	-0.48	-0.27	-0.81	-0.20	-1.76
Telenești	0.00	-0.12	-0.84	-0.63	-1.59
Cimișlia	0.46	-0.19	-0.80	-1.02	-1.55
Ialoveni	-0.12	-0.06	-0.63	-0.52	-1.33
Căușeni	0.08	-0.16	-0.51	-0.70	-1.30
Strășeni	0.06	0.16	-0.51	-0.71	-1.00
Ștefan Vodă	-0.17	0.32	-0.17	-0.96	-0.97
Ungheni	-0.04	-0.02	-0.41	-0.37	-0.84
Cantemir	0.29	-0.21	-0.16	-0.71	-0.80
Cahul	-0.11	-0.17	0.17	-0.65	-0.75
UTA Găgăuzia	-0.10	-0.13	-0.09	-0.07	-0.39
Leova	0.58	0.01	-0.75	-0.05	-0.21
Glodeni	0.36	0.15	0.06	-0.42	0.14
Fălești	-0.19	0.06	0.33	0.04	0.25
Dondușeni	-0.53	0.28	0.28	0.30	0.33
mun. Bălți	0.27	0.18	-0.61	0.60	0.44
Ocnîța	0.06	-0.50	0.10	0.80	0.45
Taraclia	0.50	0.20	0.44	-0.63	0.51
Soroca	0.36	0.24	-0.14	0.18	0.64
Rîșcani	0.02	-0.19	0.48	0.62	0.93
Edineț	-0.87	0.13	0.88	1.00	1.14
Briceni	-0.29	-0.18	0.76	0.96	1.26
mun. Chișinău	0.08	0.12	0.87	1.06	2.14
Drochia	0.00	0.02	0.83	1.38	2.22

Calculare: O. Penina conform metodei lui E.Andreev, 1982)

Valoarea medie a speranței de viață în Republica Moldova pentru ambele sexe în 2006 a constituit 68,5 ani.

cani, Edineț, Briceni, Dondușeni. În municipiile Chișinău și Bălți unei valori relativ înalte a duratei medii de viață îi corespunde o cotă redusă de vârstnici în structura totală a populației (10,8% în mun. Chișinău și 13,2% în mun. Bălți conform recensământului din anul 2004) ca rezultat al imigrației masive a persoanelor apte de muncă și al nivelului scăzut de natalitate (rata totală a fertilității (RTF) în anul 2006 a constituit în mun. Chișinău 0,9 și 1,1 în mun. Bălți față de valoarea medie pe republică de 1,2). Pe de altă parte, supramortalitatea masculină, în special la vârstele apte de muncă, în zonele de centru și sud stagnează creșterea absolută și relativă a populației vîrstnice. De exemplu, în raionul Criuleni se înregistrează foarte îngrijorători indicatori ai speranței de viață la vârsta de 15 ani (52,0 ani față de valoarea medie pe republică de 54,6 ani) în raport cu o pondere mică a populației vîrstnice (11,7%).

Așadar, elaborînd măsurile socio-demografice în domeniul ocrotirii sănătății care au drept scop de a spori durata medie a vieții populației, este strict necesar de a lua în considerare diferențierea regională a intensității mortalității în republică. În majoritatea raioanelor de nord și în municipiile Chișinău și Bălți valorile speranței de viață sunt superioare celor din zonele centrală și de sud pe contul intensității mai reduse a mortalității la populația adultă. Caracterul diferit al mortalității în profil regional determină într-o măsură semnificativă diferențierea teritorială a procesului de îmbătrînire a populației. În timp ce în raioanele centrale și cele de sud supramortalitatea la populația adultă are un efect stagnant asupra dezvoltării procesului de îmbătrînire, în raioanele de nord, pe lîngă influența nivelului scăzut al natalității și fluxurilor migraționale, formarea procesului de îmbătrînire depinde în mare măsură de nivelul mai scăzut de mortalitate la vîrstele adulte și avansate,

Pondere a populației la vârstă de 60+ ani

Fig. 5. Graficul regresiei liniare între speranța de viață la vârsta de 15 ani și ponderea populației vârstnice
 Notă: $R^2 = 0,202$; $P < 0,05$

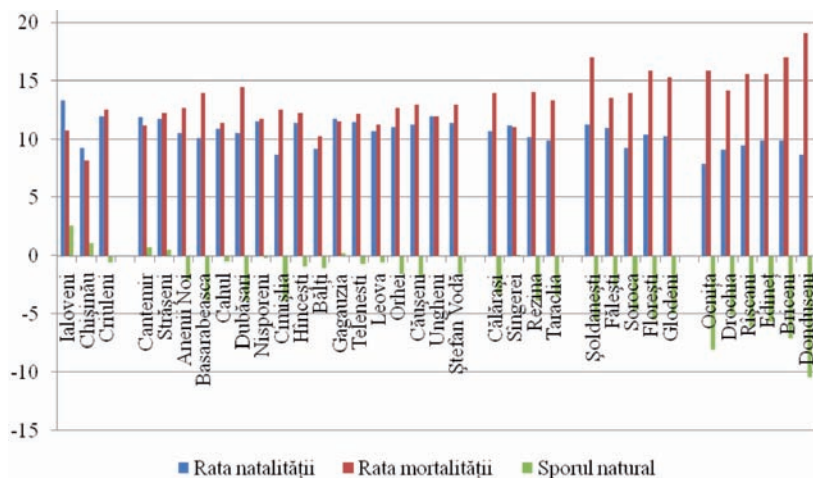

Fig. 6. Sporul natural al populației (în %) în profil administrativ-teritorial, anul 2007

În comparație cu celelalte raioane ale republicii. În municipiile Chișinău și Bălți unui nivel relativ redus de mortalitate îi corespunde un grad scăzut de îmbătrânire a populației sau chiar lipsa ei (mun. Chișinău) pe contul efectelor compensatoare ale fluxurilor migraționale. Totuși, nu trebuie omis faptul că speranța de viață în republică în comparație cu țările industrial dezvoltate este foarte joasă și este de așteptat că astfel de factori ca ameliorarea calității vieții, reducerea sărăciei, îmbunătățirea serviciilor medicale vor avea efecte vizibile asupra ameliorării stării de sănătate a populației republicii.

Analiza ratelor natalității, mortalității și a sporului natural al populației în profil administrativ-teritorial demonstrează că în majoritatea localităților Republicii Moldova, cu excepția mun. Chișinău, raioanelor Ialoveni, Strășeni, Cantemir, Sîngerei și UTA Găgăuzia, mortalitatea depășește natalitatea, sporul natural înregistrând valori negative.

Se observă că în unitățile administrativ-teritoriale cu un grad înalt al îmbătrânirii populației mortalitatea este cu mult mai înaltă decât natalitatea, sporul natural al populației înregistrând aici valori de -8,0‰ (Ocnița), -10,4‰ (Dondușeni), (fig.6).

Corelația „natalitatea scăzută-mortalitatea înaltă” este cea mai critică pentru situația demografică atât la nivelul unor unități administrativ-teritoriale, cât și la nivel național. Această tendință este determinată de numărul mare de decese date de grupul populației vîrstnice, care deține o pondere mare în totalul populației. Rezultatul final al unei asemenea evoluții demografice este scăderea numărului populației. Cel mai grav în această situație este lipsa perspectivelor clare de redresare a natalității.

§3. Influența migrației asupra procesului de îmbătrânire demografică.

Factori indirecti (nedemografici)

Procesul de îmbătrânire a populației este influențat esențial de migrația populației, implicațiile acesteia variind în funcție de volumul, direcțiile și intensitatea proceselor migraționale, care la rîndul lor sunt determinate de dezvoltarea socio-economică a regiunii respective. Conștientizarea și evaluarea nivelului de influență al proceselor migraționale în mecanismul complex al legăturilor demografice sunt aspecte importante și puțin studiate. O actualitate deosebită capătă această problematică în prezent, cînd procesele demografice în majoritatea țărilor se referă la tipul intensiv al reproducerii populației și se caracterizează prin nivelul scăzut al natalității și mortalității. Coraportul în sistemul „migrația – structura de vîrstă a populației” reprezintă o problemă centrală în cercetarea influenței migrației asupra reproducerii populației.

Migrația populației are importante repercusiuni asupra modificării structurii colectivităților umane, în primul rînd în raport cu vîrsta, dar și în funcție de alte caracteristici.

Relația migrației cu procesul de îmbătrînire este diferită și depinde de formele acesteia: migrația internă sau migrația internațională. Migrația internă influențează variațiile teritoriale ale îmbătrînirii populației, pe cînd migrația externă este responsabilă de diferențieri existente la nivel de interțări.

Fenomenul migrației fiind caracteristic mai ales persoanelor tinere și adulte, este evident că acesta va contribui la îmbătrînirea demografică în zonele de plecare, în timp ce în regiunile de sosire se va înregistra o întinerire demografică. Deplasarea persoanelor apte de muncă în alte zone

geografice, fie în limitele teritoriului național, fie în afara lui au drept urmare o îmbătrânire a populației totale dar, înaintea de aceasta determină, evident, în zonele de plecare, o îmbătrânire demografică a forței de muncă cu importante consecințe economice îndeosebi în ceea ce privește asigurarea cu cadre a diferitelor ramuri de producție.

În analiza influenței migrației asupra procesului de îmbătrânire a populației s-a reușit de a aprecia rolul fluxurilor migraționale în formarea efectivelor populației ale diferitelor unități administrativ-teritoriale. Bilanțul populației realizat pentru anul 2008 demonstrează că în majoritatea localităților se înregistrează refluxul migrațional al populației (fig.1).

Numai în municipiile Chișinău și Bălți, precum și în raionul Soroca sporul anual al populației este pozitiv, în special, din contul sporului migrațional pozitiv. O excepție îl constituie raionul Ialoveni, având valorile sporului natural și celui migrațional pozitive: respectiv 2,6‰ și 2,5‰.

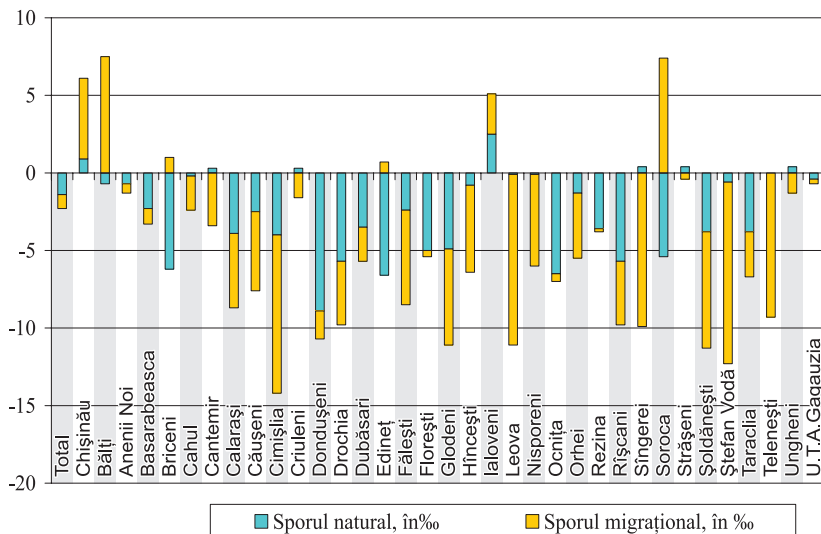

Fig.1. Sporul natural și migrațional în profil administrativ-teritorial, anul 2008

În unele unități administrativ-teritoriale refluxul migrațional al populației înregistrează valori semnificative, având implicații importante asupra numărului și structurii populației ale acestora. Printre acestea vom evidenția raioanele cu sporul migrațional negativ Ștefan Vodă -11,7‰, Cimișlia -10,2‰, Leova - 11‰, Telenești -9,3‰.

Fluxurile migrației provoacă importante perturbații în ceea ce privește desfășurarea corespunzătoare a tuturor fenomenelor demografice începând cu natalitatea și nupțialitatea și terminând cu mortalitatea. Din această perspectivă, reglarea proceselor migraționale devine o problemă majoră de larg interes național.

Analiza factorilor determinanți ai procesului de îmbătrânire demografică mai impune o constatare importantă, care întregește caracterul complex al acestei probleme. Factorii natalitate, mortalitate, migrație influențează direct procesul îmbătrânirii demografice, în schimb acești factori se află sub influența altor factori de ordin economic, social, cultural, medico-sanitar etc., care, astfel, în mod indirect determină procesul de îmbătrânire demografică.

Dezvoltarea sistemelor de ocrotire a sănătății, creșterea nivelului de educație a populației, modificarea valorilor individuale au contribuit mult la schimbarea comportamentului reproductiv al populației și trecerea la regimul contemporan de reproducere a populației. Creșterea vertiginoasă a numărului populației în secolul XIX și XX a fost rezultatul reducerii natalității și ca urmare a creșterii speranței de viață la naștere. Datorită acestor schimbări în cohorta tinerilor a crescut numărul femeilor de vîrstă reproductivă, iar rata natalității a depășit rata mortalității. Însă și pe parcursul perioadei de explozie demografică numărul de copii per femeie de vîrstă fertilă (rata fertilității) a fost în scădere continuă.

În societatea contemporană nivelul mortalității nu depinde de nivelul natalității, iar numărul de nașteri este determinat de deciziile fiecărei familii privind numărul dorit de copii. Indicatorii demografici se modifică foarte lent și nu prezintă probleme ce ar deranja interesele personale ale indivizilor în viața cotidiană. Faptul că populația crește, descrește sau îmbătrânește nu influențează deciziile familiilor, pe cînd acestea din urmă condiționează vectorul proceselor demografice. În prezent libertatea alegerii individuale devine o dominantă care determină valorile și comportamentul oamenilor în viața privată.

Capitolul V

ÎMBĂTRÎNIREA DEMOGRAFICĂ: CONSECINȚE ECONOMICE ȘI SOCIALE

§1. Prognoza evoluției populației Republicii Moldova pentru prima jumătate a secolului XXI

Pentru prognozarea socio-economică o importanță deosebită o are proiectarea socio-demografică a numărului populației și structurii ei. Se poate afirma că statistica pentru guverne este sursa de informație ce le permite de a cunoaște situația de azi și de a planifica direcțiile de activitate, cheltuielile de mâine în diferite domenii (învățământ, sănătate, asigurări sociale publice, asistență socială).

În lumea contemporană proiectările demografice au devenit un instrument inerent în elaborarea strategiilor de dezvoltare socio-economică, oferind informații importante pentru prognozarea pieții muncii, planificarea cheltuielilor în domeniul asigurărilor sociale, ocrotirii sănătății, educației etc. Pentru evaluarea perspectivelor evoluției populației Republicii Moldova a fost realizată o proiectare demografică a numărului și structurii populației până în anul 2050 prin aplicarea metodei componentelor. S-a folosit analiza longitudinală continuă, proiectând în viitor evenimentele demografice asociate fiecărei generații existente la momentul observării (anul 2008). Astfel, proiectarea demografică este o expresie condițională a viitorului, avînd ca punct de pornire un set de presupuneri în ceea ce privește evoluția variabilelor cheie ale populației (fertilitatea, mortalitatea, și- într-un grad mai mic migrația)

Factorul cu cea mai mare incertitudine în proiectarea populației îl constituie evoluția viitoare a natalității, respec-

tiv și adoptarea unor legități privind evoluția acesteia în perioada de proiecție. Dificultatea formulării unor ipoteze corecte de schimbare în timp a natalității este legată de multitudinea factorilor care influențează asupra natalității, imposibilitatea de a cuprinde toată complexitatea fenomenului. Însă creșterea fertilității este singura opțiune pe care Republica Moldova o are în față pentru diminuarea ritmului de îmbătrânire a populației și, eventual, pentru stoparea declinului demografic în care se află aproape două decenii. Evoluții dorite la nivelul numărului și structurii pe vârste a populației se vor instala după mulți ani de menținere a fertilității la o valoare care asigură simpla înlocuire în timp a generațiilor – 2,1 copii per femeie de vârstă fertilă. Studiile efectuate în ultimii ani în Republica Moldova demonstrează că atât numărul *ideal* de copii în familie, precum și numărul *dorit* de copii este de 2,05-2, fără deosebiri importante în funcție de caracteristicile socio-economice ale populației, valoarea acestor indicatori rămânând la un nivel actual în timp de mai mulți ani [16]. Contextul economic și social atât de complex cum este cel din ultimii ani și-a pus amprenta asupra comportamentului reproductiv al populației, plasând multe familii într-un regim de economie strictă. Totodată există opinii că atingerea unei fertilități de 2,1 copii la o femeie, care ar asigura înlocuirea simplă a generațiilor, este puțin probabilă, din cauza modificărilor importante intervenite în modul și stilul de viață a populației. Cele mai autorizate voci ale demografiei susțin opinia privind imposibilitatea populațiilor dezvoltate de a reveni la nivelul fertilității ce ar permite înlocuirea generațiilor [72].

În stabilirea ipotezelor asupra mortalității gradul de certitudine este mai ridicat, într-u cât creșterea nivelului de trai, schimbarea spre bine a situației economice și sociale

inevitabil vor contribui la ameliorarea sănătății și reducerea mortalității. În stabilirea ritmului de scădere a mortalității și, respectiv, a valorilor speranței de viață la naștere în deceniile următoare s-a pornit de la experiența internațională și tendințele actuale ale mortalității în țară. Ratele de mortalitate pentru anul de bază al proiectării (2008) au constituit valorile respective din tabela de mortalitate elaborată pentru acest an.

În ceea ce privește al treilea component cheie – migrația, proiectările noastre nu includ ipoteze asupra migrației externe, dat fiind faptul că este o arie extrem de complexă, iar evoluțiile așteptate nu pot fi decât negative. Dimensiunea pierderii demografice prin migrație depinde în mod substanțial de progresul general al societății moldovenești în anii viitori. În condițiile menținerii unui decalaj important între standardul de viață în Republica Moldova și cel din țările dezvoltate, propensiunea spre emigrare nu va diminua, deaceia, analizînd rezultatele proiectărilor demografice trebuie să se țină cont că această componentă nu va avea decât o contribuție negativă în evoluția situației demografice în anii viitori.

S-au elaborat trei scenarii ale evoluției populației:

Scenariul I – pesimist, presupune menținerea indicatorilor principali ai mișcării naturale a populației (natalitatea și mortalitatea) la nivelul anului 2008: RTF 1,268 copii per femeie de vîrstă fertilă; speranța de viață la naștere pentru bărbați 65,12 ani, pentru femei - 73,08 ani.

Scenariul II – moderat-pesimist, care presupune suspendarea reducerii ratei natalității și o creștere ușoară a acesteia pînă la 1,5 în anul 2050. S-a înaintat ipoteza de menținere a modelului actual al comportamentului reproductiv, cu tendința de creștere a vîrstei medii a mamei la naștere (pînă la 27 ani în anul 2050) și deplasarea natali-

tății spre vârstele mai mari și de creștere nesemnificativă a natalității în grupele de vîrstă de 25-29 și 30-34 ani.

Indicatorii mortalității se vor reduce lent, ceea ce va determina o creștere nesemnificativă a speranței de viață la naștere pînă la 69 ani pentru bărbați și 76 ani pentru femei către anul 2050.

Scenariul III – optimist, se bazează pe ipoteza creșterii nivelului natalității pînă la 1,5 în anul 2025 și 1,8 în anul 2050, ceea ce evident presupune îmbunătățirea situației social-economice în țară, creșterea nivelului de trai, promovarea politicilor de stimulare a natalității, reducerea mortalității și refluxului migratoriu.

Se prognozează scăderea mortalității, în special, la populația în vîrstă aptă de muncă și creșterea valorilor speranței de viață la naștere de la 65,12 pînă la 68,72 ani în anul 2025 pentru bărbați și de la 73,08 pînă la 75,88 ani pentru femei, iar către anul 2050 - pînă la 74 ani pentru bărbați și 80 ani pentru femei.

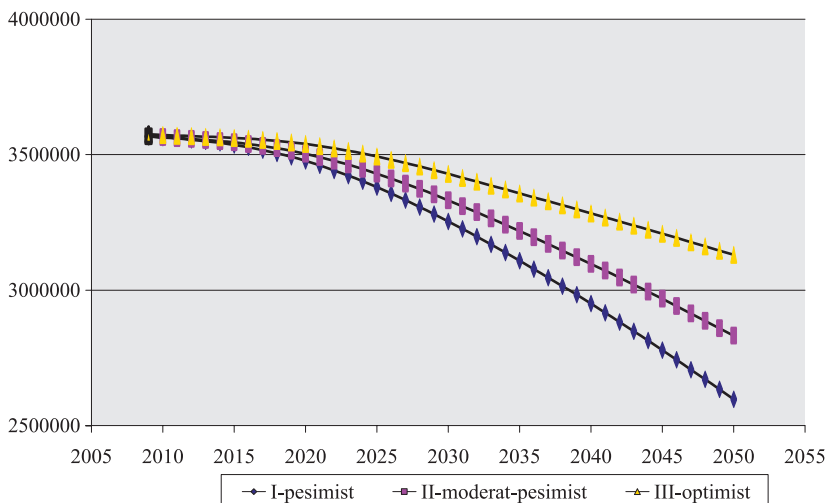

Fig.1 *Evoluția proiectată a numărului populației Republicii Moldova, anii 2009-2050*

Rezultatele modelării demonstrează că în perioada de proiecție numărul populației Republicii Moldova va fi în scădere continuă, iar procesul de îmbătrânire demografică va atinge proporții extrem de mari (fig.1).

Conform scenariului I (pesimist) efectivul populației țării poate să se micșoreze cu circa un milion de locuitori, constituind la sfârșitul perioadei de proiecție 2596,2 mii de locuitori (scenariul II – 2830,8 mii, scenariul III – 3129,8 mii). Scăderea esențială a numărului populației se va înregistra, în special, după anul 2026.

Chiar dacă examinăm proiectările ținând cont de ipotezele optimiste (scenariile II și III) privind evoluția natalității, descreșterea populației la fel va cunoaște proporții impresionante. Nu trebuie omis faptul că menținerea unei migrații externe negative, cel puțin pentru următorii 10-15 ani, nu ar face decât să agraveze dimensiunile acestei perspective.

Declinul demografic al Republicii Moldova este o realitate dură cu consecințele sale subestimate. De menționat că scăderea populației după anul 1989 nu a avut, pînă acum, efecte economice negative, ci invers, scăderea natalității în perioada crizei socio-economice a fost un avantaj, în primul rînd, economic, care a permis de a reduce cheltuielile statului pentru diferite sectoare (învățămînt, ocrotirea sănătății, protecția socială) și a făcut posibilă utilizarea acestor resurse pentru alte sectoare ale economiei naționale. Însă ceea ce este astăzi avantaj, în timp, devine un mare dezavantaj și chiar un pericol din cauza unor perturbări și dezechilibre ce se produc în structura populației.

Evoluția numărului populației Republicii Moldova în prima jumătate a secolului XXI în mod hotărîtor va fi influențată de faptul că în perioada următoare în vîrsta re-

productivă vor intra generațiile puțin numeroase născute după anul 1990. Aceste generații vor determina efectivul populației feminine de vîrstă fertilă și, implicit, numărul de copii născuți în următoarele decenii.

Factorul structural (generațiile feminine numeroase în vîrstă de 15-49 ani născute pînă în anul 1990) va condiționa o redresare ușoară a natalității în anii 2010-2012, rata natalității ajungînd conform scenariului I-pesimist la o valoare de 11,04-11,06‰.

După anul 2012 va începe reducerea treptată, dar impunătoare a natalității, determinată de intrarea în vîrsta reproductivă a generațiilor feminine puțin numeroase născute la sfîrșitul secolului XX, începutul secolului XXI (fig.2).

Anume acest fapt va influența în mod hotărîtor evoluția numărului populației în perioada următoare. Aceste generații vor determina efectivul populației feminine de vîrstă fertilă și, implicit, numărul de copii născuți în următoarele decenii.

În anii 2008-2030 în vîrstă fertilă vor fi generațiile aflate astăzi în viață, de aceea numărul lor poate fi calculat cu cea mai înaltă precizie, dat fiind faptul că mortalitatea la aceste vîrste este scăzută și stabilă.

În anul 2008, de la care s-a pornit proiectarea demografică, populația feminină de vîrstă fertilă (15-49 ani) constituia circa un milion de persoane. După anul 2020 în vîrsta reproductivă vor intra generațiile născute după anul 2005, efectivul femeilor de vîrstă reproductivă va ajunge la 886,2 mii în anul 2025, iar dacă fertilitatea nu va cunoaște o redresare, deci va rămîne la nivelul actual (scenariul pesimist), apoi la 767,7 mii în anul 2035 și 541,6 mii în anul 2050 (fig. 3, Anexa-tabelul 3).

Reducerea numărului de femei de vîrstă fertilă va determina evoluția ratei natalității și a numărului de copii năs-

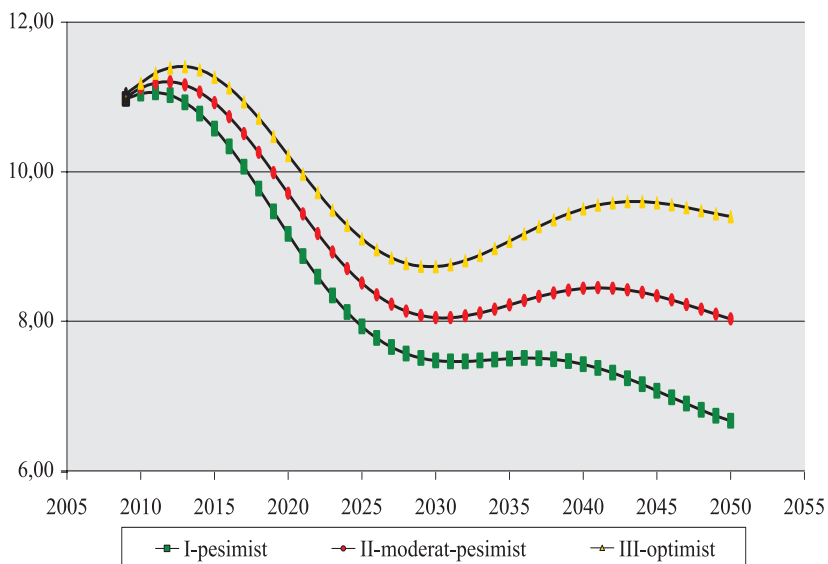

Fig. 2. Evoluția proiectată a ratei natalității, trei scenarii

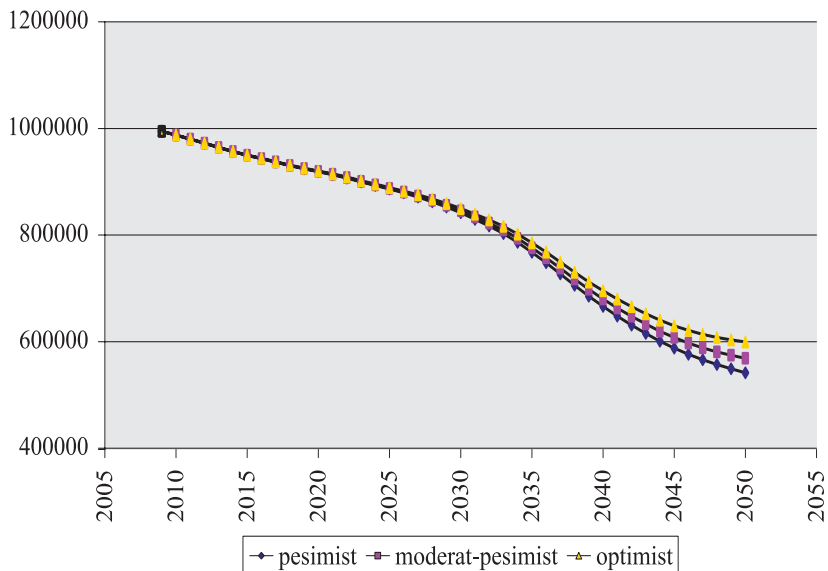

Fig.3. Evoluția proiectată a contingentului de femei de vîrstă fertilă (15-49 ani), trei scenarii

cuți în perioada de prognozare. Conform proiecției de tip pesimist (scenariul I) după anul 2016 se va începe reducerea drastică a natalității, ajungând în anul 2025 la valoarea de 26,8 mii de născuți vii, iar către anul 2050 la 17,3 mii, ceea ce este aproape de 1,5 ori mai puțin, decît în anul 2008. Atît în varianta moderat-optimistă, cît și în cea optimistă, numărul de născuți ar urma să crească sensibil și să se mențină în valori ridicate aproximativ pînă în anii 2015-2016 (fig. 4, Anexa-tabelul 3).

Menționăm că calculul numărului de născuți vii în toate trei scenarii ale proiectărilor demografice depinde de două variabile: numărul de femei în vîrstă fertilă și rata fertilității acestora. Modificarea uneia sau alteia dintre cele două variabile, de regulă, a ambelor, duce la schimbarea numărului de copii născuți. Conform scenariilor II și III, dacă în anii apropiați natalitatea va cunoaște o redresare pînă în anul 2016 numărul de copii va fi în creștere, datorită efectului de cohortă, adică generațiilor feminine numeroase născute înainte de anul 1990. În perioada următoare dimensiunea și structura populației feminine de 20-40 de ani vor fi afectate de pătrunderea generațiilor mici născute după 1990, iar numărul de născuți va fi în regres, chiar dacă rata totală de fertilitate va fi constantă sau va cunoaște o creștere.

Variații importante și relativ bruște ale natalității duc la efecte de lanț, care nu pot fi înlăturate. Scăderea numărului de născuți în anii 2020-2030 este inevitabilă din simpla rațiune că, în perioada respectivă, efectivul de femei la vîrstele cele mai fertile va fi compus din generațiile mici născute după 1990. Dacă admitem că după anii 2008-2009 numărul de născuți va fi în creștere, efectele benefice ale acestei evoluții s-ar resimți după anul 2025, cînd generațiile respective vor atinge vîrsta de căsătorie și de reproducere. Deaceea în domeniul demografic numai

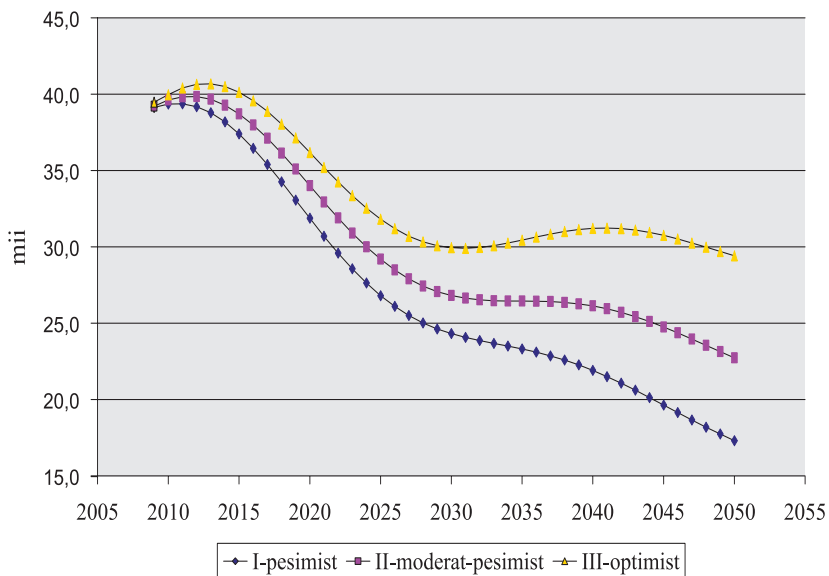

Fig.4. Evoluția proiectată a numărului total de nașcuți, trei scenarii

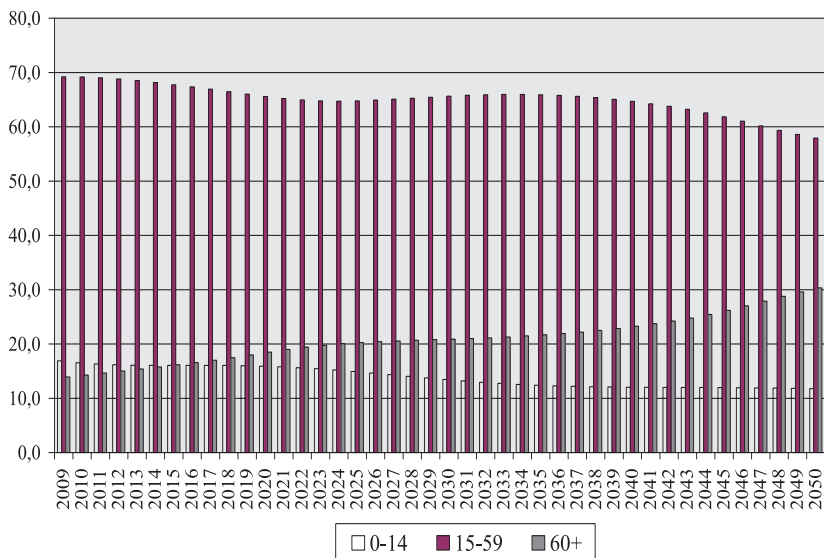

Fig.5. Structura populației pe grupe mari de vîrstă, ambele sexe, 2009-2050, în %

previziunea de termen lung și foarte lung este cea mai relevantă datorită interconexiunilor diferite în dinamica proceselor demografice.

Paralel cu scăderea natalității se aprofundează procesul de îmbătrânire demografică a populației, iar declinul demografic capătă proporții catastrofale, toată construcția demografică fiind dezechilibrată. Dacă fertilitatea se va menține la nivelul de 1,27 (scenariul I-pesimist) către anul 2050 (sfârșitul perioadei de prognozare), raportul între cele trei grupe mari de vârstă (copii, adulți și vârstnici) se va modifica semnificativ, ponderea persoanelor în etate ajungând la valoare de 30,3 la sută în structura generală a populației, totodată se va reduce drastic ponderea copiilor, până la 11,8% (fig.5).

În ceea ce privește efectivul, structura pe vârste și sexe a populației în vârstă aptă de muncă, potențialele schimbări ale natalității nu pot afecta acești parametri în următorii 20 de ani, influențând numai ponderea populației în vârstă aptă de muncă în ansamblul populației și raportul de dependență.

Până în anul 2011 ponderea populației în vârstă aptă de muncă va fi în creștere lentă, datorită efectului de cohortă, fiind o expresie a unui anumit dezechilibru conjunctural între ieșiri și intrări din sau în populația activă: vor ieși generațiile puțin numeroase din anii celui de-al doilea război și vor intra generațiile mai mari născute între anii 1985-1990. Apoi va începe reducerea efectivului populației în vârstă aptă de muncă, în special după anul 2030, odată cu pătrunderea generațiilor mici născute după anul 1990, ceea ce va avea anumite consecințe asupra structurii populației apte de muncă: se va micșora important populația activă de 15-24 și 25-39 ani și se vor majora grupele de vârstă de 40-60 ani (Anexa-tabelul 5).

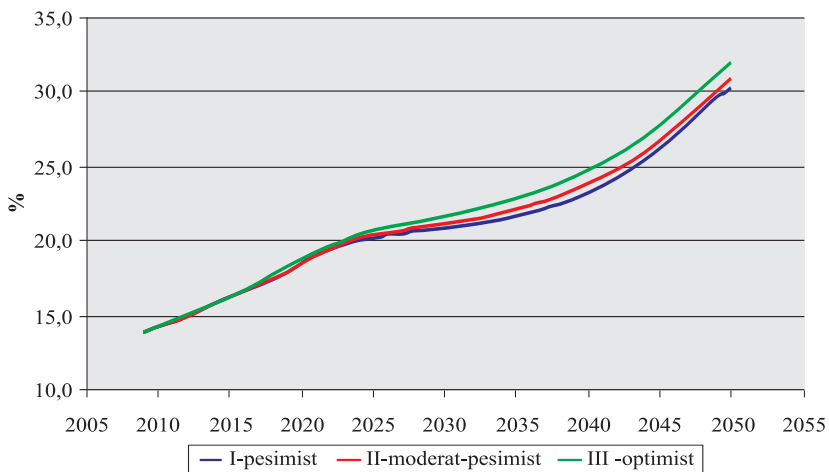

Fig.6. *Evoluția proiectată a ponderii persoanelor în vîrstă de 60 ani și mai mult, trei scenarii*

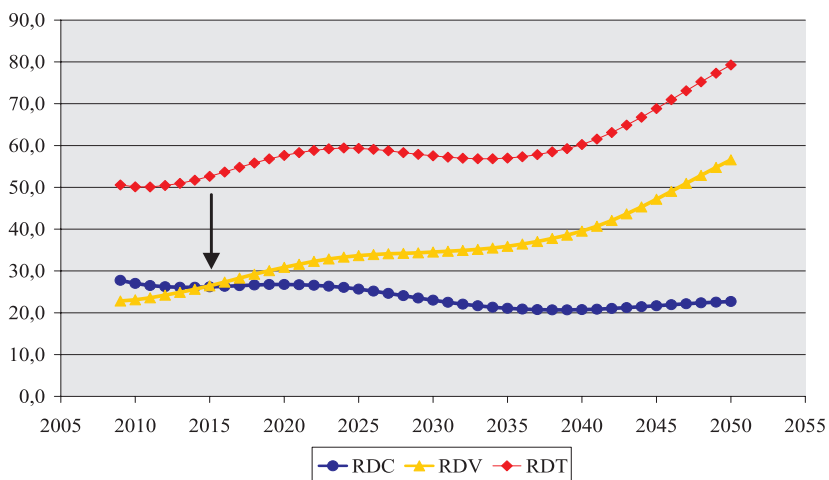

Figura 7. **Evoluția proiectată a raportului de dependență demografică (numărul de persoane în vîrstă inaptă de muncă la 100 de persoane în vîrstă aptă de muncă)**

*RDC – rata de dependență a copiilor (0-15 ani)

*RDV – rata de dependență a vîrstnicilor (persoane în vîrstă de pensionare: femei de 57 ani și mai mult, bărbați de 62 ani și mai mult)

*RDT – rata de dependență totală

Pentru previziunea consecințelor socio-economice provocate de scăderea natalității este necesară o analiză a dezvoltării proceselor socio-demografice pe termen lung, cel puțin pînă la mijlocul secolului actual, dat fiind faptul că evoluțiile fertilității, cele de pînă acum și cele ce vor urma, își vor pune amprenta pe întreaga construcție demografică pînă în anul 2050 și după această perioadă.

Chiar dacă proiectarea este elaborată cu o ipoteză foarte optimistă asupra fertilității, fenomenul îmbătrînirii demografice în toate trei scenarii realizate obține proporții impresionante. Viitorii bătrîni îi vor prezenta generațiile care sunt acuma în viață, numărul lor absolut în toate trei proiecții realizate se modifică, datorită ipotezei înaintate privind reducerea mortalității și, respectiv, creșterea speranței de viață (fig.6).

Îmbătrînirea populației ridică probleme extrem de complexe pentru sistemul de asigurare socială și ocrotire a sănătății, avînd implicații importante asupra evoluției raportului de dependență. Diminuarea raportului total de dependență economică pînă în anii 2011-2016 provine din prelungirea reducerii raportului de dependență al copiilor, pe fondul scăderii natalității după anii 1990, și o stagnare pînă aproape de anul 2016 a raportului la populația vîrstnică, prin atingerea vîrstei de 60 de ani a generațiilor puțin numeroase din anii celui de-al doilea război mondial (fig.7).

Majorarea sarcinii economice se va instala ferm după anul 2016, „forța motrică” fiind creșterea continuă a populației vîrstnice, provenite din generațiile numeroase, născute în perioada anilor 1960-1990.

Numărul persoanelor în vîrstă de pensionare (femei de 57 ani și mai mult, bărbați de 62 ani și mai mult) va atinge proporții impresionante. Dacă în anul 2010 (conform

scenariului I-pesimist) 548,5 mii persoane vor atinge vârsta de pensionare, atunci către anul 2020 - 680,6 mii, 2030 – 712,9 mii, 2040 - 727,2 mii și către 2050 – 819,4 mii. Ritmul de creștere anuală va oscila în limitele de 1,5-2,5%. Scenariile II - moderat-pesimist și III-optimist se bazează pe ipoteza de reducere a mortalității, respectiv, creșterea duratei medii de viață și, ca urmare, se vor înregistra valori mai înalte ale numărului de persoane în vârstă de pensionare (Anexa-tabelul 6).

O redresare a natalității nu va avea alt efect decât amplificarea raportului de dependență, prin creșterea numărului de copii, deci a populației inactiv economic.

Declinul natalității și menținerea acesteia la un nivel scăzut va determina și evoluția populației de vârstă școlară. Dacă în anul 2008 populația de vârstă școlară și preșcolară de 3-23 ani constituia 1113,9 mii persoane, atunci

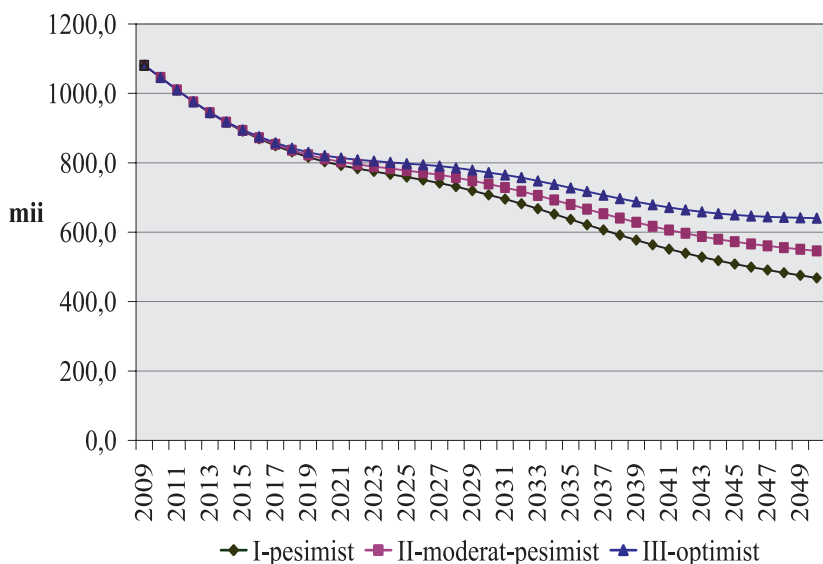

Fig. 8. Valorile proiectate ale numărului populației de vârstă școlară și preșcolară (3-23 ani)

către anul 2015 (conform scenariului I-pesimist) numărul acestora se va micșora pînă la 891,3 mii, în 2020 - 803,2 mii, 2030 -707,8, iar către 2050 - 468,2 (*figura 8*). Reducerea la jumătate a populației de vîrstă școlară va influența întregul sistem educațional, avînd implicații importante asupra vieții economice și sociale.

Piramidele vîrstelor (fig. 9, 10, 11, 12) demonstrează modificări pe vîrste și sexe care va suporta populația Republicii Moldova în prima jumătate a secolului XXI. În toate trei scenarii vîrfurile piramidei se îngroșă, baza obținînd dimensiuni foarte înguste, în special, conform scenariului I. Modificările acestea sunt în concordanță cu schimbările structurale ce au loc în sînul populației: de reducere a ponderii efectivelor tinere și, respectiv, de creștere a celor vîrstnice.

Scenariile proiecțiilor demografice prezentate au fost realizate pentru populație închisă, fără intrări și ieșiri datorate migrației. Migrația internă, dar și externă, aceasta din urmă accentuîndu-se în ultimul timp, influențează în continuare cu siguranță în sens negativ populația Republicii Moldova. Comparînd proiectările realizate cu alte prognoze efectuate de ONU și Institutul de Demografie din Viena, program ce are la bază de asemenea metoda componentelor, se constată clar același fenomen, de scădere continuă a populației și de accentuare a fenomenului de îmbătrînire demografică a populației. Republica Moldova, spre deosebire de alte țări europene are din start o pondere mai ridicată a populației tinere în total, rata de dependență mai mică, o vîrstă medie mai mică (35,9 ani, anul 2007), fiind considerată o țară europeană cu o populație tînără. Cu toate acestea, datorită factorilor esențiali care influențează evoluțiile demografice, în viitor procesul de îmbătrînire a populației se va desfășura cu ritmuri rapide, chiar dacă evoluția natalității va marca tendințe pozitive.

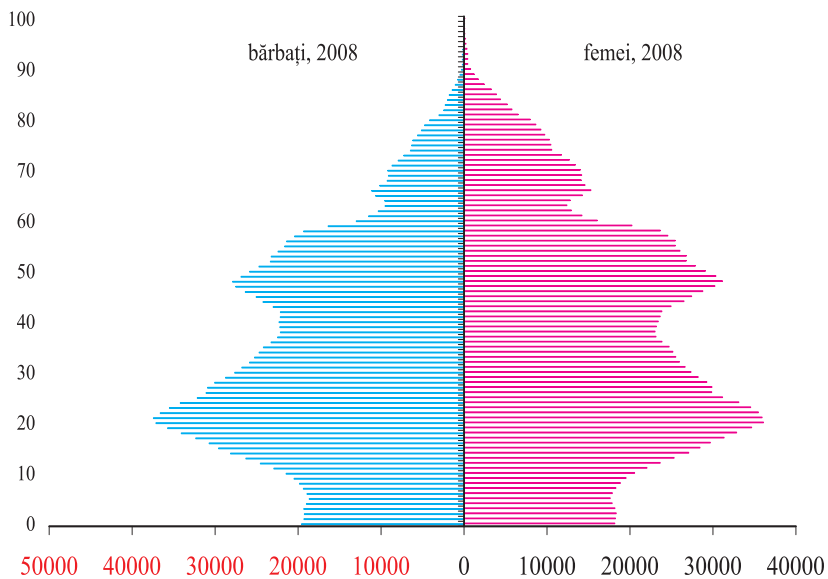

Fig. 9. Populația pe vârste și sexe, anul 2008

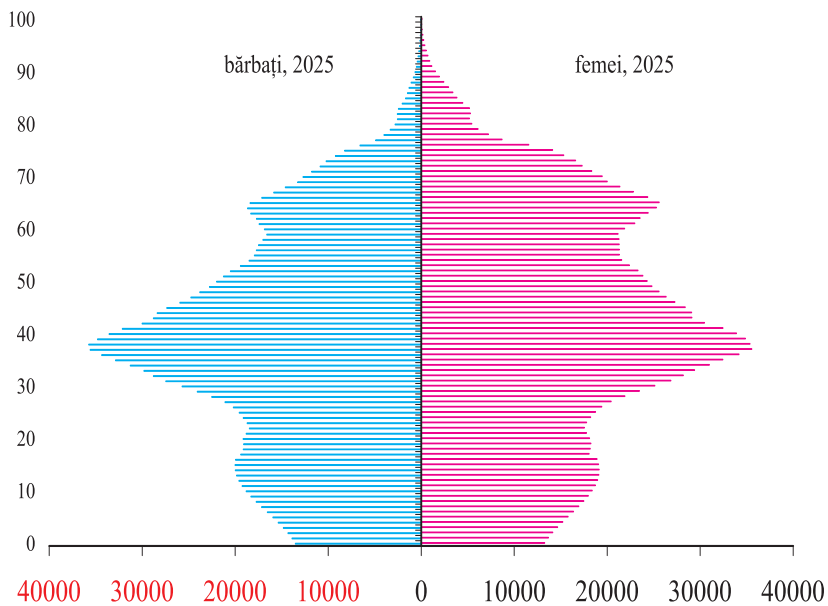

Fig. 10. Populația pe vârste și sexe, scenariul I-pesimist.

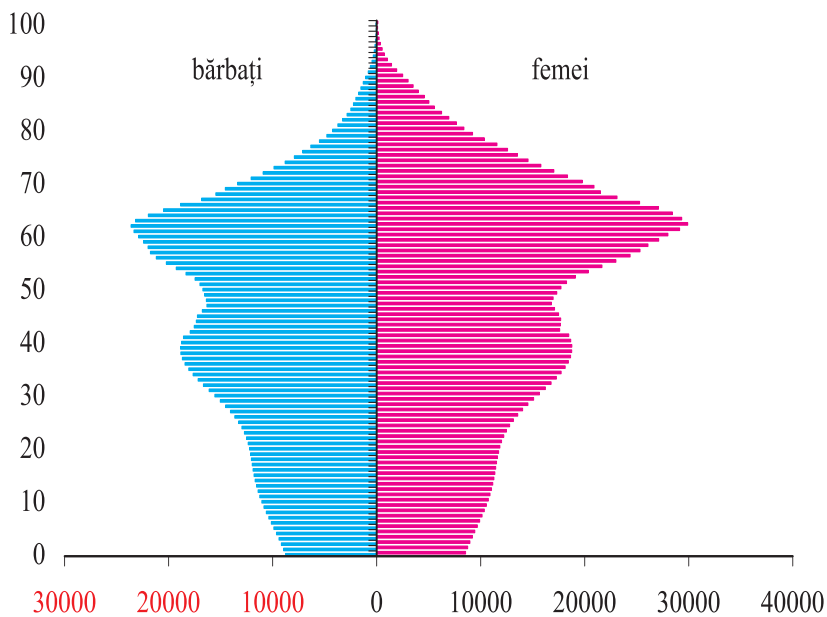

Fig. 11. Populația pe vârste și sexe, anul 2050, scenariul I-pesimist.

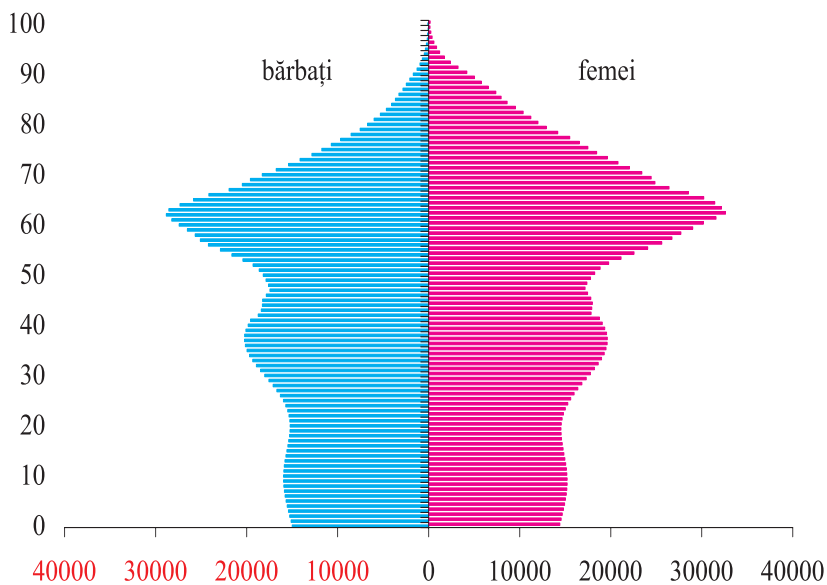

Fig.12. Populația pe vârste și sexe, anul 2050, scenariul III-optimist

Concluziile proiectărilor demografice realizate nu vor suferi modificări semnificative dacă s-ar introduce și migrația, acest fenomen accentuând în sens negativ ratele de dependență economică și dezechilibrele ce deja se manifestă între grupele de vîrstă. Luînd în vedere că migrația externă s-a accentuat în ultimii ani cu precădere la grupele de vîrstă ale populației adulte (apte de muncă), dacă ar fi inclusă în modelul de proiecție, ar accentua cu siguranță decalajele dintre cele trei grupe mari de populație și ar mări puțin ratele de dependență economică.

Prognoza demografică prezentată, în special scenariul I-pesimist, poate fi privită ca o prognoză-avertizare, o posibilitate potențială care poate deveni o realitate dacă în evoluția populației se va păstra dinamica negativă. În mod fundamental deteriorarea situației demografice a Republicii Moldova provine de la scăderea drastică a natalității. Și, după cum ne demonstrează prognoza (scenariile II și III), ar fi o mare eroare să credem că redresarea natalității poate aduce schimbări rapide în perspectiva apropiată în ceea ce privește dinamica numerică a populației și structura ei.

Rezultatele scenariului II moderat-pesimist sunt mai puțin dramatice, dar și acest scenariu nu ne dă un tablou complet diferit în ceea ce privește dinamica populației în deceniile viitoare. Există legități demografice care determină caracterul evoluției populației (inerția proceselor demografice). Populația încetează să se reproducă cînd rata netă de reproducere se coboară mai jos de unu (numărul mediu de fete pe care le-ar naște o femeie dacă s-ar conforma ratelor specifice de fertilitate și de mortalitate dintr-un anumit an). Hotarul înlocuirii simple a generațiilor Republica Moldova a trecut în anul 1993. De atunci acest indicator s-a coborît pînă la 0,59 (în 2007), ceea ce con-

stată că înlocuirea generațiilor se asigură numai cu 59%. Legătura relativ slabă a tendințelor generale a natalității cu conjunctura economică și politică, determinarea lor evoluționistă nu permite de a conta pe modificarea lor rapidă și creșterea natalității care ar asigura reproducerea simplă a generațiilor. În conformitate cu tendințele globale, rezultate pozitive, mai degrabă, pot fi obținute în domeniul reducerii mortalității. Însă chiar dacă se va obține o astfel de reducere, ea nu poate schimba radical indicatorii reproducerii populației, care în continuare vor rămâne la un nivel redus.

Scenariul III-optimist demonstrează că îmbătrânirea și reducerea numărului populației nu pot fi evitate, însă redresarea celor trei variabile (natalitatea, mortalitatea și migrația) care vor modela populația Republicii Moldova în deceniile viitoare oferă o șansă de diminuare a dimensiunilor declinului demografic

§2. Consecințe economice și sociale ale îmbătrînirii populației

Modificarea structurii de vîrstă a populației ca urmare a particularităților dezvoltării demografice anterioare și perturbațiilor de diferit ordin se soldează cu consecințe economice și sociale și altele atît pentru țară în întregime, cît și pentru diferite regiuni ale ei. Aceste consecințe, de regulă, au un caracter de lungă durată, căpătînd proporții sporite sau reducîndu-se la unele etape ale dezvoltării demografice în funcție de tipul structurii de vîrstă. De menționat că deseori consecințele modificării structurii de vîrstă a populației se tratează superficial, fiind reduse numai la problemele legate cu îmbătrînirea populației. Însă acestea au un spectru cu mult mai larg și cuprind toate grupele de vîrstă punîndu-și amprenta asupra multiplelor procese sociale. Modificările în structura de vîrstă a populației implică schimbarea structurii generale a necesităților sociale. De exemplu, reducerea numărului și ponderii copiilor în structura populației are drept consecință scăderea numărului de locuri necesare în școli și instituții preșcolare, respectiv, a numărului de profesori, educatori etc. Creșterea ponderii vîrstnicilor în structura populației provoacă necesitatea suplimentării instituțiilor medicale și sociale, precum și pregătirea cadrelor respective. Schimbări importante legate de modificarea structurii populației au loc și în alte sfere ale vieții umane: personală, familială, profesională, economică, politică, culturală etc. Deci, este vorba de accentuarea schimbărilor în toate sferile societății contemporane, în special a societății de mîine.

În următoarele cîteva decenii în Republica Moldova procesul de îmbătrînire a populației va continua cu ritmuri rapide. Chiar dacă vor fi întreprinse unele măsuri eficiente

de stimulare a natalității, acestea nu vor influența semnificativ asupra aprofundării fenomenului în cauză. Situația socio-economică instabilă, subdezvoltarea pieței muncii, salariile reduse din țară, precum și posibilitățile circulației libere cel puțin pe termen mediu vor stimula migrația externă negativă, ceea ce va continua să afecteze structura de vîrstă a populației. Dat fiind faptul că modificările ulterioare ale structurii de vîrstă a populației se conturează destul de clar, ele pot fi anticipate prin elaborarea unor măsuri adecvate, care vor permite adaptarea tuturor structurilor și a societății în întregime la aceste schimbări demografice de lungă durată. Chiar dacă procesul de îmbătrânire a populației este inevitabil, consecințele lui, în mare parte, sunt determinate de modul de abordare al problemei vizate, de opțiunile și programele sectoriale elaborate.

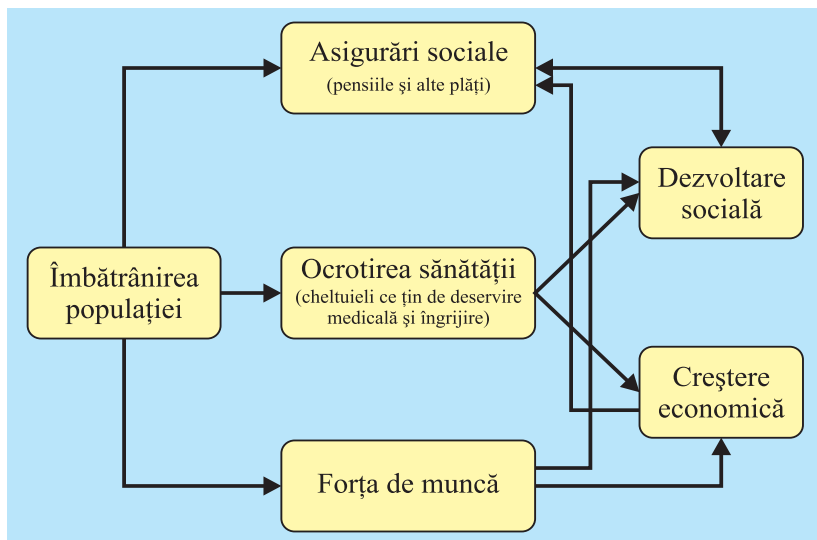

Fig.1. *Influența îmbătrânirii populației asupra societății, nivelul „macro”.*

Sursa: Sidorenco A., 2008

Efectele îmbătrînirii populației sunt multiple și complexe, avînd o influență semnificativă asupra dezvoltării sociale și creșterii economice. Această influență se manifestă prin sistemele de ocrotire a sănătății, asigurărilor sociale și forței de muncă (fig.1).

O mare îngrijorare provoacă problema asigurării stabilității fondurilor de pensionare și creșterea cheltuielilor pentru formarea acestora.

De menționat că rezolvarea obiectivelor ce țin de asigurarea protecției sociale a persoanelor vîrstnice, al căror număr va fi în creștere continuă, oferirea posibilităților de a obține un loc de muncă destoinic în virtutea necesității sau dorinței de a rămîne economic activ, precum și accesului la serviciile medicale corespunzătoare, va fi un lucru dificil, în special, în cazul Republicii Moldova. Dacă în țările economic dezvoltate generațiile persoanelor vîrstnice actuale și cele care vin în condițiile stabilității economice și nivelului de trai înalt au avut posibilitate să-și acumuleze surse materiale de rezervă și pot achita, de exemplu, unele servicii de asistență socială, îngrijire la domiciliu etc., atunci în Republica Moldova vîrstnicii actuali și generațiile următoare ale vîrstnicilor sunt cei care și-au pierdut acumulările bănești în timpul crizei economice acute din anii '90 ai secolului trecut, au fost șomeri sau au muncit în sectorul agricol, avînd salarii extrem de mici și respectiv alocațiile în fondul social reduse. Dacă nu va fi obținută o creștere economică și majorate ritmurile acesteia, atunci pentru rezolvarea problemelor legate de îmbătrînirea populației va fi necesar de a majora sarcina asupra populației în vîrstă aptă de muncă (majorarea impozitelor sau alte contribuții).

În condițiile îmbătrînirii populației ponderea populației de vîrstă aptă de muncă inevitabil se micșorează și are

loc îmbătrânirea a însăși forței de muncă. În acest context îmbătrânirea populației se poate transforma într-un factor care va împiedica creșterea economică, dacă se va întâmpla că nu va fi posibil de a reține ritmurile de reducere a sporirii forței de muncă și nu vor fi aplicate unele măsuri mai eficiente de creștere a productivității muncii. Totodată, trebuie menționat, că țările cu populația aptă de muncă relativ tânără, la care se referă și Republica Moldova, dispun de un potențial care poate asigura creșterea economică. În prezent nu trebuie să ne axăm pe măsurile ce se vor impune când se va resimți insuficiența forței de muncă, ci este necesar să ne concentrăm eforturile asupra creării locurilor de muncă pentru generațiile economic active și, în special, pentru tinerii care vor intra în vîrsta aptă de muncă. Dezvoltarea pieței muncii, stimularea ocupării în sectorul formal al economiei va contribui la creșterea încasărilor fiscale și posibilităților pentru lărgirea unor programe sociale destinate persoanelor în etate.

Trecerea în grupele de vîrstă înaintată deseori este însoțită de scăderea nivelului de trai. Reducerea posibilităților economice și înrăutățirea sănătății în multe cazuri fac persoanele vîrstnice vulnerabile în ceea ce privește sărăcia. În Republica Moldova sursa materială principală pentru această categorie de persoane este pensia, al cărei volum este foarte modest, constituind 26,7% din salariul mediu pe țară pentru anul 2006. Mare parte a persoanelor vîrstnice nu sunt protejate față de riscurile legate de starea sănătății, invaliditatea și nivelul de viață. Tranziția demografică înaintea o problemă foarte dificilă ce ține de asigurarea viabilității sistemelor de pensionare, crearea condițiilor de securitate economică pentru persoanele de vîrsta a treia.

La sfârșitul anului 2008 numărul de pensionari a constituit 639,4 mii persoane, inclusiv 455,2 mii pentru limita de vîrstă, ponderea lor fiind mai scăzută în comparație cu anul 1999, ceea ce se explică prin faptul că actualmente în perioada de pensionare intră generațiile mai puțin numeroase care s-au născut în anii de război și postbelici și prin majorarea vîrstei de pensionare. În anul 2003 vîrsta de 57 de ani a atins contingentul femeilor cel mai puțin numeros, în anii ulterioari se înregistrează o creștere treptată a numărului de femei de această vîrstă, ceea ce, evident, conduce la creșterea numărului de pensionari „noi” – femei. În legătură cu diferența dintre vîrsta de pensionare la bărbați și la femei, stabilite de legislație (62 de ani față de 57 de ani), generațiile de bărbați din timpul războiului ating vîrsta de pensionare cu 5 ani mai tîrziu comparativ cu femeile, deci la bărbați acest proces abia începe. Odată cu majorarea vîrstei de pensionare și ieșirea la pensie a cohortelor „de război” (puțin numeroase), numărul pensionarilor „noi” inițial s-a redus semnificativ, iar cu suspendarea creșterii vîrstei de pensionare în anul 2002 și apropierea către această vîrstă a cohortelor mai numeroase (în primul rînd de femei), numărul pensionarilor „noi” a început să crească.

Odată cu declinul ratelor fertilității și cu creșterea speranței de viață la naștere, cheltuielile pentru pensii va trebui să crească, ceea ce prezintă o provocare imensă pentru sisteme de asigurări sociale. Totodată trebuie să menționăm, că în Republica Moldova vîrsta de pensionare comparativ cu țările economic dezvoltate este cu mult mai scăzută (fig 2).

Egalizarea vîrstei de pensionare la bărbați și femei poate fi una din măsurile care va contribui la reducerea cheltuielilor sociale, precum și poate fi o măsură care va stimula participarea la forța de muncă.

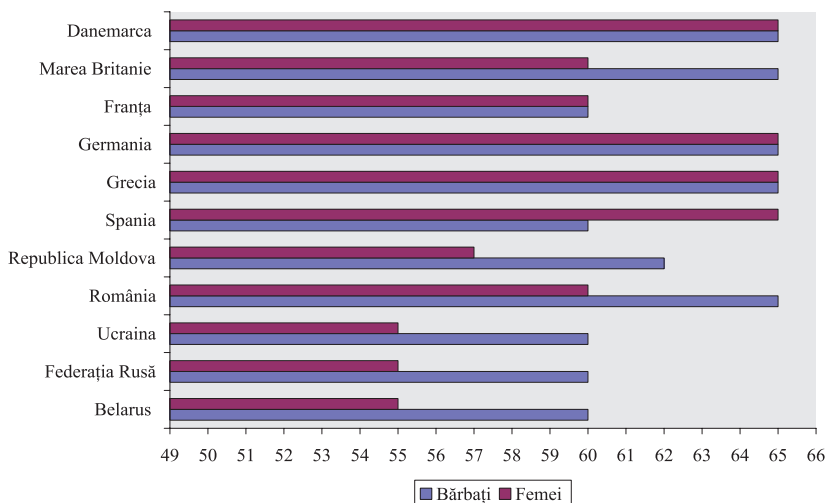

Fig. 2. *Vârsta de pensionare în Republica Moldova și în unele țări europene*

Sursa: demoscope weekly

În structura pensionarilor o pondere însemnată le revine celor pensionați pe motiv de invaliditate (20,6%). Vârsta care permite obținerea pensiei de invaliditate pentru persoanele apte de muncă este destul de redusă. Anume starea de sănătate a populației poate constitui unul din obstacolele de prelungire a activității economice după ieșirea la pensie.

Asigurarea cu pensii a persoanelor vârstnice, cheltuielile legate de funcționarea serviciilor de sănătate și celor sociale vor fi cele mai dificile probleme sociale în Republica Moldova pe termen mediu și lung, dat fiind faptul că după 2015 numărul persoanelor vârstnice va fi în creștere continuă, avînd în vedere că după anul 2020 vârsta de pensionare o vor atinge persoanele care în prezent nu sunt încadrate în câmpul muncii sau lucrează fără contract de muncă. Costurile serviciilor sociale minime pentru ele vor trebui suportate de fondurile sociale.

Există suficiente motive de a presupune că în anii apropiați persoanele ce au atins vârsta de pensionare vor fi mai active în plan profesional, decît precursorii lor. În viitor reducerea natalității va micșora presiunea tinerilor asupra locurilor de muncă ale vîrstnicilor. Persoanele vîrstnice vor fi nevoite să lucreze, dat fiind faptul că numărul lor semnificativ nu va permite tinerilor cu ponderea relativ mică în structura populației să le întrețină.

Trebuie menționat că îmbătrînirea populației are loc în condiții sociale în permanentă schimbare: se reduc dimensiunile familiei, se modifică relațiile intergeneraționale, preocupările privind îngrijirea persoanelor vîrstnice. În ultimele două decenii în Republica Moldova numărul gospodăriilor casnice alcătuite dintr-o singură persoană a crescut pînă la 20%. În numărul total de gospodării casnice o cotă de 11,7% (132436) revine persoanelor în vîrstă de 60 ani și peste. Cel mai mare număr al acestora s-a înregistrat în mediul rural (72,9%), majoritatea fiind prezentate de femei (78,7%). Repartiția în funcție de vîrstă demonstrează că în acest tip de gospodării prevalează persoanele cu vîrstă peste 70 ani (61,2%).

Schimbările în structura gospodăriei și familiei legate de reducerea dimensiunilor celei dintîi și dezorganizarea celei de-a doua vor avea consecințe sociale atît la nivel individual, cît și la nivel de societate. Dacă înainte problemele persoanelor vîrstnice se rezolvau în familie, astăzi și pe viitor societatea va trebui să intervină din ce în ce mai mult în rezolvarea acestor probleme. Nuclearizarea familiei, exodul sat-oraș al persoanelor tinere, procesele de industrializare și urbanizare, precum și sistemele de asigurare cu pensii și de sănătate au dus la plasarea unora din responsabilități pentru persoanele vîrstnice în afara familiei, modificînd relațiile între generații. Ceea ce se desprin-

de astăzi cu mare claritate este că relativa independență a vîrstnicilor de descendenții lor a provocat înstrăinarea copiilor de părinți, fiind însoțită de unele efecte nedorite precum izolarea, abandonul sau instituționalizarea vîrstnicului. Iar menținerea vîrstnicului, pe cît posibil, în familie înaintează problema dezvoltării serviciilor de asistență socială la nivel comunitar.

Îmbătrînirea populației este însoțită de procesul de tranziție epidemiologică, care se caracterizează prin trecerea de la prevalarea bolilor infecțioase, nivelul înalt al mortalității materne și infantile la dominarea bolilor cronice în structura morbidității populației. Schimbările demografice și tranziția epidemiologică se află într-o corelație strînsă. Pe măsura scăderii natalității și bolilor infecțioase mortale are loc creșterea duratei medii de viață a populației. În afară de aceasta, tot mai mult crește durata medie a vieții persoanelor care au suportat în copilărie diferite maladii. Drept urmare, în structura populației crește ponderea persoanelor vîrstnice, care într-o măsură mai mare, decît persoanele mai tinere, sunt supuse bolilor cronice. Pe măsura creșterii numărului persoanelor vîrstnice se mărește și gradul de răspîndire al bolilor neinfecțioase. Deci, îmbătrînirea populației accelerează tranziția epidemiologică.

Îmbătrînirea populației va exercita o influență semnificativă asupra sistemului de ocrotire a sănătății, condiționată de creșterea morbidității prin boli cronice, precum și a numărului persoanelor cu dezabilități (vîrstnicii mai mult sunt supuși riscului de invaliditate, decît persoanele tinere) ceea ce va necesita restructurarea serviciilor oferite populației, lărgirea serviciilor gerontologice, de reabilitare și tratamentului paliativ.

§3. Concluzii și recomandări

Situația socio-economică în orice țară este determinată în mod hotărâtor de cantitatea și calitatea resurselor umane. Situația demografică contemporană în Republica Moldova și tendințele care se prefigurează în acest domeniu nu pot asigura dezvoltarea durabilă a țării. Scăderea natalității, amploarea fenomenului de îmbătrânire demografică a populației, migrația în masă, indicatori nefavorabili în sfera familiei și căsătoriei, morbidității populației, precum și nivelul înalt al mortalității la populația în vârstă aptă de muncă, toate acestea înaintează necesitatea unor intervenții la nivel instituțional avînd ca scop diminuarea consecințelor nefavorabile ale fenomenelor vizate.

Deceniile următoare se vor produce cu o expansiune rapidă și intensivă a populației vîrstnice, care va proveni din totalitatea generațiilor numeroase născute în perioada anilor 1970-1990. Generațiile puțin numeroase născute după 1990 vor deține după anii 2020-2030 – poziția centrală atît în populația de la care vor proveni viitorii copii ai țării, cît și în populația economic activă. Accentuarea procesului de îmbătrînire a populației pe parcursul următoarelor 2-3 decenii nu poate fi evitată, ceea ce se explică prin rigiditatea și inerția mecanismelor demografice. Deci în prezent și în anii care vin obiectivul social principal constă în adaptarea la o nouă structură de vîrstă a populației și la funcțiile sociale noi.

Problema-cheie a politicii demografice constă în creșterea natalității. Atît declinul demografic cît și deteriorarea structurii pe vârste și au originea principală în scăderea natalității. Fără o redresare a fertilității feminine natalitatea va scădea dramatic, în timp ce în condițiile creșterii ponderii vîrstnicilor în structura populației mortalitatea ge-

nerală va cunoaște o majorare, chiar dacă se va ameliora situația cu mortalitatea populației în vîrstă aptă de muncă și va crește durata medie a vieții. Fără rezolvarea acesteia nu va putea fi evitată depopularea țării. Complexitatea fenomenului natalității și a factorilor ce îl determină necesită aplicarea unui ansamblu de măsuri orientate spre înlăturarea obstacolelor care condiționează nivelul extrem de scăzut al natalității. Obiectivele principale ale acestei politici constituie:

- creșterea statutului social al familiei cu mai mulți copii, promovarea valorilor familiale, încurajarea nașterii a 2-3 copii;
- crearea condițiilor favorabile pentru nașterea și educarea a cîțiva copii;
- ameliorarea sănătății reproductive a populației, inclusiv prin formarea culturii de planificare a familiei, ceea ce va asigura posibilitatea de a avea un număr dezirabil de copii în familie;
- elaborarea unor măsuri speciale de stimulare a natalității luînd în considerare diferențele teritoriale ale acesteia, în special rata fertilității scăzută în mediul urban;
- în scopul atenuării disproporțiilor în numărul de copii născuți măsurile de stimulare a natalității urmează a fi raportate cu valorile demografice, deci se vor planifica aceste măsuri pentru perioada cînd în vîrsta reproductivă vor intra generațiile puțin numeroase născute după anul 1990.

În contextul celor expuse, ținem să menționăm că rezultatele cercetării sociologice „Probleme socio-demografice ale funcționării familiei la etapa contemporană” (eșanționul reprezentativ pentru Republica Moldova, 1280 de respondenți) realizat în anul 2008 de către Secția Cerce-

tări Socio-Demografice ale familiei a Institutului de Filozofie, Sociologie și Științe Politice al Academiei de Știință a Moldovei demonstrează că majoritatea respondenților consideră că statul trebuie să acorde susținere financiară familiilor cu copii. Direcțiile principale ale politicilor demografice trebuie să fie orientate spre:

- ajutorarea familiilor tinere în obținerea locuinței proprii (printr-un sistem de credite preferențiale, reducerea costului locuinței la nașterea copiilor de rangul 2, 3 și mai mult);
- perfecționarea sistemului de indemnizații pentru copii, creșterea volumului lor în funcție de rangul nașterii;
- crearea condițiilor favorabile pentru îmbinarea rolurilor parentale și profesionale;
- profilaxia avorturilor, prin promovarea planificării familiale.

Totodată trebuie ținut cont de posibilitățile limitate ale sporirii natalității prin măsuri socio-economice, care vizează creșterea nivelului calității vieții și crearea condițiilor de naștere și educare a numărului dezirabil de copii, care nu înseamnă neapărat și creșterea numărului de copii în familie. De aceea majorarea natalității pînă la nivelul de reproducere simplă a populației reprezintă un obiectiv cu mult mai dificil, care poate fi realizat printr-o abordare complexă și de lungă durată a măsurilor de caracter socio-economic, ideologic, educativ, de întărire a familiei și ameliorare a sănătății reproductive.

Obiectiv important e ameliorarea situației în domeniul mortalității, fortificarea sănătății populației, în special, în vîrstă aptă de muncă, creșterea duratei medii de viață sănătoasă. De menționat că problemele existente în ceea ce privește mortalitatea populației în mare măsură repre-

zintă un rezultat al trendului negativ al mortalității de lungă durată. Fără îndoială criza socio-economică din anii '90 ai secolului trecut a condiționat schimbările negative, precum și a provocat deformări calitative, care ar fi putut evitate în cazul dezvoltării socio-economice durabile: întinerirea pierderilor ale speranței de viață, apariția problemelor caracteristice pentru țările în curs de dezvoltare, care în perioada sovietică părea a fi rezolvate cu succes (așa-numitele boli sociale legate de condițiile nefavorabile de trai, antisaniatarie, subnutriție etc.). De aceea direcțiile principale ale politicilor demografice în domeniul reducerii mortalității în Republicii Moldova trebuie să fie axate pe:

- reducerea decalajului între speranța de viață a populației Republicii Moldova și altor state europene;
- reducerea mortalității din cauza motivelor care pot fi evitate, sau care sunt provocate de nerespectarea modului de viață sănătos (abuzul de alcool, fumatul, drogurile), în special la persoanele în vârstă aptă de muncă;
- elaborarea măsurilor de reducere a mortalității luînd în considerare diferențele existente în speranța de viață la naștere a populației în profilul administrativ-teritorial.

În condițiile îmbătrînirii demografice o importanță deosebită au măsurile ce se țin de protecția socială a persoanelor vîrstnice și crearea oportunităților egale pentru toate grupuri de vîrstă:

- formarea potențialului național pentru rezolvarea problemelor provocate de îmbătrînirea populației (pregătirea cadrelor medicale și sociale);
- dezvoltarea infrastructurii de deservire a persoanelor de vîrstă înaintată: ajutorul și îngrijirea la domiciliu, programe de deservire socială la nivel co-

munitar, instituțiile care acordă îngrijirea de lungă durată;

- evitarea pensionării precoce. Elaborarea măsurilor ce ar favoriza prelungirea activității de muncă după pensionare (crearea condițiilor de muncă favorabile pentru persoanele vîrstnice, excluderea discriminării la locul de muncă după vîrstă, creșterea competitivității a persoanelor vîrstnice prin recalificare, etc.);
- ajustarea volumului pensiilor la standardele calității vieții, inclusiv prin majorarea vîrstei de pensionare;
- stimularea activității sociale a persoanelor vîrstnice, susținerea organizațiilor care prezintă interesele lor.

O direcție prioritară în contextul îmbătrînirii populației prezintă creșterea productivității muncii pentru a compensa scăderea populației active. Este important să se țină cont de posibilitățile „ferestrei demografice”, aceasta fiind cea mai favorabilă perioadă pentru obținerea creșterii economice. Învățarea și recalificarea populației pe întreaga durată a vieții va deveni tot mai importantă pe măsură creșterii duratei medii de viață și dinamicii economice în deceniile următoare.

În activitățile strategice ce țin de politica demografică, dezvoltare și populație trebuie luat în considerare faptul că problemele populației au un caracter intersectorial, fiind în interdependență cu toate sferile societății: politică, economie, educație și informare, ocrotire a sănătății, protecție socială etc. Activitatea sau lipsa activității în una din sferele numite are implicații importante (de scurtă și lungă durată) asupra dinamicii populației, iar schimbările în numărul, structura și calitatea populației influențează dezvoltarea acestor sfere.

La elaborarea politicii curente și de viitor se va ține cont de necesitatea utilizării resurselor existente și posibilităților în așa mod ca să nu fie încălcate drepturile generațiilor actuale ce țin de satisfacerea necesităților personale și luarea deciziilor responsabile.

Elaborarea, controlul și evaluarea politicilor demografice urmează să se bazeze pe cercetările științifice, inclusiv cercetările interdisciplinare, datele statisticii curente, proiecțiile demografice. O atenție deosebită trebuie acordată legăturilor de nivelul micro și macro în economie și societate.

Bibliografie

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova. Ediția 2007 / BNS. Chișinău, 2008, 588 p.
2. Aspecte privind nivelul de trai al populației. Ediția 2007 /BNS. Chișinău, 2008. 120 p.
3. Balaci M., Demografia vârstei a treia. – București, 1998.
4. Bernaz E., Richards B., G. Mihalaș G. Indicatorii statistici, generalități. Tratat de obstetrică, sub redacția I. Munteanu. – București, 2000
5. Bourgeois-Pichat J., Future outlook for mortality decline in the world. Population Bulletin of the United Nations, 1978.
6. De la roșu la gri. „A treia tranziție a populațiilor în curs de îmbătrânire din Europa de Est și din fosta URSS. – Washington, Banca Mondială, 2008, 45 p.
7. Elderly poverty and its link with pension policy in EU25. Presentation by Azghar Zaidi to “Intergroup on Ageing” at the European Parliament. – Strasbourg, 28 September 2006
8. Europe in figures. Eurostat yearbook. 2005. European Comission Eurostat, 2006. 310 p.
9. Familia: probleme sociale, demografice și psihologice. Red. responsabil Gh.Paladi. – Chișinău, 2005, 231 p.
10. Femei și bărbați pe piața muncii în Republica Moldova /Ediția 2008, BNS – Chișinău, 2007. 100 p.
11. Femeile și bărbații în Republica Moldova /Ediția 2006, BNS. – Chișinău, 2006. 100 p.
12. Gagauz O. Îmbătrânirea populației: probleme și perspective // Valorificarea rezultatelor științifice – baza dezvoltării a economiei naționale. Conf.șt. rep. – Chișinău, 2004. p.261-262.

13. Gagauz O. Politica demografică eficientă – un răspuns adecvat la provocările vremii // Intensificarea activității civice și autoafirmării tineretului – imperativul timpului. – Chișinău, 2008, p.48-52
14. Gagauz O. Problemele persoanelor vârstnice în societatea tranzitivă // Economie și sociologie, 2004, nr. 3. p. 422-425.
15. Gagauz O., Penina O. Modificarea structurii populației și dezvoltarea socială // Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. – Chișinău, 2008, nr.2, p.68-76
16. Gagauz O. Unele aspecte ale perfecționării politicilor de protecție socială a familiei // Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. – Chișinău, 2009, nr.2, p.36-48.
17. Gender, Retirement and Active Ageing: Implications for Social Security in Long-Life Societies. Executive summary of ISSA research project - <http://www.transactionpub.com/>
18. Ghețău V. Declinul demografic și viitorul României. –București, 2007, 73 p.
19. Ghețău Vasile. Evoluția fertilității în România. De la transversal la longitudinal. Biblioteca Demografică, nr.5, Centrul de Cercetări Demografice Vladimir Trebici al Academiei Române ; Revista de Cercetări Sociale, nr.1, 1997 (IMAS).
20. Ghețău V. Anul 2050. Va ajunge populația României la mai puțin de 16 milioane de locuitori? O viziune prospectivă asupra populației României în secolul XXI. – București, 2004, 44 p.
21. Ghețău Vasile. Perspective demografice. – București, Editura științifică și enciclopedică, 1979.
22. Gilca B. Menținerea sănătății femeilor vârstnice. Recomandări metodice / Ministerul Sănătății al RM. – Chișinău, 2006, 28 p.

23. Haupt A., Kane T.T. Populația: definiții și indicatori. Traducere și adaptare după „Population Handbook”- Population reference Bureau, Washington. – București 2006. www.unfpa.ro
24. Impactul migrației populației asupra situației demografice din Republica Moldova. – Chișinău, 2006.
25. Lutz W., Skirbekk V. Policies Addressing the Tempo Effect in Low-Fertility Countries. // Population and development review, 2005, p. 699-720.
26. Paladi Gh., Leșco G., Gîlca B. Femeile de vârstă a III-a. Unele aspecte socio-demografice și medicale. Mat. Conf. șt. a AȘM „Particularitățile și tendințele proceselor demografice în Republica Moldova”. – Chișinău, 2001, p.170-174.
27. Paladi Gh., Matei C., Gagauz O. Transformări demografice, viața familială și sănătatea populației. – Chișinău, 2007.
28. Paladi Gh., Penina O. Unele aspecte medico-sociale ale sănătății bărbaților vîrstnici în mediul urban. Conferința Internațională „Transformări demografice și socioeconomice ale populației. Actualități și viitor”. – Chișinău, 2007, p. 293 – 298.
29. Paladi Gh., Tintiuc D., Penina O. Procesul de îmbătrînire demografică a populației Republicii Moldova. „Buletinul A.Ș.M. Științe medicale”. – Chișinău, 2006, p. 99-104.
30. Paladi Gh., Penina O. Speranță de viață la naștere: evoluția diferenței în funcție de sex. Analele științifice ale USMF „N. Testemițanu” Volumul V, Probleme actuale de sănătate publică și management. – Chișinău, octombrie 2006, p. 119-124.
31. Paladi Gh., Gagauz O., Penina O. Prognoza evoluției populației Republicii Moldova în prima jumătate a se-

- colului XXI // Akademos. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă. – Chișinău, 2009 nr.1(12), p.71-76.
32. Popescu C. Considerații privind impactul mortalității asupra speranței de viață a populației României //Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics, 2001, Volume 23, No. 3, p. 3-21.
 33. Popescu C. Evoluțiile populației active sub influența procesului de îmbătrânire demografică în România” //Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics“, 2001, Volume 23, No. 4, p. 41-50.
 34. Population and Development, vol. 1: Programme of Action adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994 (United Nations publication, Sales No. E.95.XIII.7).
 35. Populația Republicii Moldova pe vârste și sexe, în profil teritorial la 1 ianuarie 2008 /BNS. –Chișinău, 2008, 160 p.
 36. Populația și procesele demografice în Republica Moldova. /Ediția 2008, BNS. –Chișinău, 2008, 76 p.
 37. Quelles relations entre économie et démographie? // Problèmes écon. - P., 2003.-N2811.-P. 29-30. Опубликовано в РЖ “Экономика” №2, 2004, с. 147-150. Реферирование - С.Н. Куликова
 38. Report of the Second World Assembly on Ageing (United Nations publication A/CONF.197/9, Sales No. E.02.IV.4).
 39. Review and Appraisal of the Progress Made in Achieving the Goals and Objectives of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development, 1999 Report (United Nations publication, Sales No. E.99.XIII.16).
 40. Rotariu T. Demografie și Sociologia populației, Fenomene demografice. – București, 2003.

41. Sanderson, W. and S. Scherbov //Average remaining lifetimes can increase as human populations age // Nature, 2005, 435 (7043): 811-813.
42. Sănătatea Publică în Moldova. Date statistice. Ministerul Sănătății și Protecției Sociale. Centrul Științifico-Practic Sănătate Publică și Management sanitar. – Chișinău, anii 2000-2005.
43. Sora V., Hristache I., Mihăescu C. Demografie și statistică socială. – București, Editura economică, 1996.
44. The Ageing of Populations and its Economic and Social Implications, Population Studies, No. 26 (United Nations publication, Sales No. 1956. XIII.6).
45. The World Health Report 2005. Make every mother and child count. – Geneva, World Health Organization, 2005
46. Trebici V. Populația Terrei. – București, 1981.
47. Van de Kaa D.J., Europe'Second Demographic Transition, // Population Buletin, vol.41, №1. Population Reference Bureau, Washington D.C., 1987.
48. Vienna Institute of Demography.
www.populationeurope.org
49. World Population Ageing 2007. <http://www.un.org/esa/population/publications>
50. Zakharov S.V., Ivanova E. Interaction of generations in the Russian family: Search for a pension system of a new type. //Abstracts. European Population Conference 2001. Helsinki, Finland 7-9 June, 2001. Theme G. Population and policies: p. 214
51. Андреев Е.М., Кваша Е.А. Младенческая смертность в различных образовательных группах в конце 1980-начале 1990-х годов // Вопросы статистики, 2005, №», с.54-59.
52. Андреев Е.М., Кваша Е.А., Харькова Т.Л. Истоки социального неравенства перед лицом смерти в России. <http://demoscope.ru/weekly/2005/0227/analit01.php>

53. Антонов А. И, Борисов В. А. . «Динамика населения России в XXI веке и приоритеты демографической политики». – М., 2006, с. 30.
54. Антонов А.И., Перспективы рождаемости в связи тенденциями установок детности. in „Демографические процессы в России XXI века”. – М., 2002.
55. Архангельский В.Н., Вступление в брак и репродуктивное поведение. <http://www.demoscope.ru/weekly/2006/0261/analit04.php>
56. Баскаков В.Н., Баскакова М.Е. О пенсиях для мужчин и женщин. Социальные аспекты пенсионной реформы. – М., 1998.
57. Баскакова М., Баскаков В., Лельчук А. Гендерные аспекты новой российской пенсионной системы. – Гендерное равенство: поиски решения старых проблем. –М., МОТ, 2003.
58. Белобородов И., Снижение смертности или повышение рождаемости (к вопросу о приоритетах демографической политики) //Демографические исследования, 2008, №7.
59. Ботев Н. Европа в ловушке низкой рождаемости? // Entre Nous. Европейский журнал по сексуальному и репродуктивному здоровью, 2006, № 63, р. 4-6.
60. Васин С. Прощание с демографическим дивидендом. <http://demoscope.ru/weekly/2008/0317/tema06.php>
61. Васин С. Демографические проблемы повышения пенсионного возраста // Современные проблемы пенсионной системы: комментарии экономистов и демографов / Под ред. Т. Малевой. – М., 1997. С. 81.
62. Вишневецкий А., Школьников В., Смертность в России. Главные группы риска и приоритеты действий. – М., 1997.

63. Вишневский А., Андреев Е., Трейвиш А. Перспективы развития России: роль демографического фактора. Научные труды №53Р. – М., 2003. 90 с.
64. Вишневский А.Г., Население России 2003-2004. Одинадцатый-двенадцатый ежегодный демографический доклад. – М., 2006, 356 с.
65. Геллер И.М. Уровень образования как фактор продолжительности жизни //Демографические исследования. М., Вып.13, 1989, с.101-108.
66. Гендерные аспекты пенсионной системы Республики Молдова. Под ред. М.Е.Баскаковой. – М., 2007.
67. Демографическая модернизация России: 1900-2000. Под редакцией Анатолия Вишневского. – М., 2006. 601 с.
68. Демографическая политика России: от размышлений к действию. Аналитический доклад. Рук.В.В.Елизаров. –М., ООН, 2008, 76 с.
69. Демографическое развитие и его социально-экономические последствия. М., ГУ ИМЭИ 2002. 193 с.
70. Елисеева И. Демография и статистика населения. –М., 2006.
71. Захаров С.В. Демографический анализ // Демография: современное состояние и перспективы развития. /Д.И.Валентей. – М., 1997, р.153-167.
72. Захаров С.В. Демографический анализ эффекта мер семейной политики в России в 1980-х годах. [www.demoscope weekly/2007/0309/analit01.php](http://www.demoscope.weekly/2007/0309/analit01.php)
73. Коулмен Д. Иммиграция и этнические сдвиги в странах с низкой рождаемостью: третий демографический переход в действии? //Миграция и развитие. Доклады и статьи межд.конф. «Миграция и развитие» Москва, 13-15 сентября 2007. М., 2007. с.12.

74. Кохлер Г-П. Детерминанты низкой рождаемости в Европе // *Entre Nous*. Европейский журнал по сексуальному и репродуктивному здоровью, 2006, № 63, p.12-14.
75. Кузнецов С.А., Демографические проблемы в Республике Молдова: социально-экономический аспект. – Chişinău, 1998.
76. Макдональд Питер. Низкая рождаемость и государство: эффективность политики // Низкая рождаемость в Российской Федерации: вызовы и стратегические подходы. – М., 2006, с.27-56.
77. Малева Т., Синявская О. Нужно ли повышать занятость пенсионеров? [http: // www.demoscope weekly/2006/0249/analit06.php](http://www.demoscopeweekly/2006/0249/analit06.php)
78. Материалы Второй Всемирной Ассамблеи ООН по проблемам старения. – Мадрид. 2002.
79. Медков В. М., Демография. Учебник для вузов – М., 2005.
80. Милле Ф., Школьников В. и другие, Современные тенденции смертности по причинам смерти в России 1965-1994 год, www.demoscope.ru.
81. Мировые демографические тенденции, ООН, Комиссия по народонаселению и развитию, 34 сессия, 7 апреля 2004.
82. Народонаселение мира в 2008 году. Вопросы культуры, гендерного равенства и прав человека: достижение общего понимания. [http: //www.unfpa.org/swp/2008/presskit/docs/ruswop08-report.pdf](http://www.unfpa.org/swp/2008/presskit/docs/ruswop08-report.pdf).
83. Население и глобализация. Под ред. Н.М. Римащевской. – М., 2002, 322 с.
84. Население и условия жизни в странах СНГ. - М. Межгосударственный статистический комитет СНГ, 2005.

85. Нелегальная миграция / Гл.ред. В.А. Ионцев. – М.: МАКС Пресс, 2002. – 140 с. (Научная серия: Международная миграция населения. Россия и современный мир; Вып.9).
86. Неравенство и смертность в России. Под ред. В. Школьникова, Е. Андреева и Т. Малевой. – М., 2000.
87. Никитина С.Ю., Щербов С.Я. «Вероятностный прогноз численности населения России», Вопросы статистики №7 2007, 6-9.
88. Обеспечение равенства полов: политика стран Западной Европы (оригинальная публикация 1997 г.) Под. Ред. Ф. Гардинер. Пер. с англ. Под ред. Е. Мезенцевой. – И.: Идея-Пресс, 2000
89. Пенсионная система Республики Молдова: актуарная экспертиза. Под. Ред.В.Н.Баскакова. – М., 2007.
90. Пенсионная система Республики Молдова: модель и сценарии развития. Под. Ред.В.Н.Баскакова. – М., 2007.
91. Пиерелла Пачи. Гендерные проблемы в странах с переходной экономикой. Всемирный банк. – М., 2003.
92. Пирожков С.И. Демографическое старение населения // Народонаселение. Энциклопедический словарь. – М.: БСЭ, 1994.
93. Пирожков С.И., Демографические процессы и возрастная структура населения. – М., 1976.
94. Пирожков С.И., Сафарова Г.Л. Старение населения: демографические аспекты.//Успехи геронтологии. 1998, Вып. 2. С.24-32.
95. Политика народонаселения: настоящее и будущее. Четвертые Валентеевские чтения. Сб.докладов. Кн.

2. Под ред. В.В.Елизарова и В.Н.Архангельского. – М., 2005, 266 с.
96. Проблемы гендерного равноправия в социально-трудовой сфере. –М.: Бюро МОТ. 2001.
97. Развитие в условиях старения населения мира. Обзор мирового экономического и социального положения, 2007. – Нью-Йорк, ООН, 2007, 26 с.
98. Родители и дети, мужчины и женщины в семье и обществе. Вып. 1. / Под ред. Т. Малевой и О.Синявской. М., 2007, 640 с.
99. Россет Э. Процесс старения населения. – М.: Статистика, 1968.
100. Рощин С. Ю. Трудовая активность населения старшего возраста // Демографические и социально-экономические аспекты старения населения (вторые Валентеевские чтения): Сб. статей. – М., 1999. С. 134–150.
101. Сафарова Г. Демографические аспекты старения населения России //www.demoscope.ru/weekly/2008/0317/analit03.php
102. Сидоренко А. Большое старение // Общество, 2008. с.72-74.
103. Смирнова Т.В. Пожилые люди: стереотипный образ и социальная дистанция // Социологические исследования, 2008, №8, с. 49-55.
104. Сови А. Общая теория населения. – М., 1977.
105. Современные проблемы старения населения в мире: тенденции, перспективы взаимоотношения между поколениями. Под ред. Г.Ш. Бахметовой и Л.В. Иванковой. –М., 2004, 229 с.
106. Социальный мониторинг «Инноченти», 2004 год.
107. Щербакова Е.М. Демографические итоги 2006 г. (первые оценки) // Демоскоп Weekly № 287-288 (30 апреля-20 мая 2007)

108. Щербакова Е.М. Старение население мира, прогноз до 2050 г. // Демоскоп Weekly № 289-290 (21 мая-3 июня 2007).
109. Щербакова Е.М. Изменение соотношения поколений в результате старения населения // Демоскоп Weekly № 317-318 (21 января-3 февраля 2008)
110. Тапилина В.С. Социально-экономический статус и здоровье населения // Социологические исследования, 2004, №3, с.126-137.
111. Урланис Б.Ц. Рост населения в Европе (опыт исчисления). –М., 1941. 436 с.

ANEXE

Tabelul 1. Sporul anual în profil teritorial, anul 2008

	Numărul populației, anul 2008 (mii)	Numărul populației, anul 2007 (mii)	Creștere/Scădere, numărul absolut	Nascuți, numărul absolut	Decedați, numărul absolut	Sporul natural, numărul absolut	Sporul migrațional, numărul absolut	Sporul natural, în ‰	Sporul Migrațional, în ‰	Sporul anual, în ‰
Total	3572,7	3.581,1	-8410	37973	43050	-5077	-3,333	-1,4	-0,9	-2,3
Chișinău	785,1	780,3	4802	7260	6555	705	4,097	0,9	5,2	6,1
Bălți	148,1	147,1	1000	1404	1509	-105	1,105	-0,7	7,5	6,8
Anenii Noi	83,1	83,2	-101	914	969	-55	-0,046	-0,7	-0,6	-1,3
Basarabeasca	29,5	29,6	-100	319	388	-69	-0,031	-2,3	-1,0	-2,3
Briceni	76,6	77,0	-400	752	1228	-476	0,076	-6,2	1,0	-5,1
Cahul	123,8	124,1	-300	1328	1355	-27	-0,273	-0,2	-2,2	-2,4
Canemir	63,4	63,6	-202	746	729	17	-0,219	0,3	-3,4	-3,1
Calarăși	79,6	80,3	-701	877	1192	-315	-0,386	-3,9	-4,8	-8,7
Căușeni	92,9	93,6	-706	1065	1297	-232	-0,474	-2,5	-5,1	-7,6
Cimișlia	62,9	63,8	-900	526	781	-255	-0,645	-4,0	-10,2	-14,2
Criuleni	72,8	72,9	-100	962	942	20	-0,120	0,3	-1,6	-1,3
Dondușeni	46,4	46,9	-500	387	804	-417	-0,083	-8,9	-1,8	-10,7
Drochia	91,5	92,4	-900	849	1374	-525	-0,375	-5,7	-4,1	-9,8
Dubăsari	35,2	35,4	-200	372	496	-124	-0,076	-3,5	-2,2	-5,7
Edineț	83,9	84,4	-500	759	1316	-557	0,057	-6,6	0,7	-5,9

Fălești	93,6	94,4	-800	1087	1313	-226	-0,574	-2,4	-6,1	-8,5
Florești	91,5	92,0	-500	963	1422	-459	-0,041	-5,0	-0,4	-5,4
Glodeni	62,9	63,6	-700	602	911	-309	-0,391	-4,9	-6,2	-11,1
Hîncești	123,5	124,3	-800	1452	1553	-101	-0,699	-0,8	-5,6	-6,4
Ialoveni	98	97,5	500	1313	1064	249	0,251	2,5	2,6	5,1
Leova	53,9	54,5	-600	635	641	-6	-0,594	-0,1	-11,0	-11,1
Nisporeni	67,4	67,8	-400	791	795	-4	-0,396	-0,1	-5,9	-6,0
Ocnîța	56,8	57,2	-400	488	858	-370	-0,030	-6,5	-0,5	-7,0
Orhei	125,9	126,6	-702	1431	1597	-166	-0,536	-1,3	-4,2	-5,5
Rezina	53,2	53,4	-200	574	764	-190	-0,010	-3,6	-0,2	-3,8
Rîșcani	71,3	72,0	-700	690	1098	-408	-0,292	-5,7	-4,1	-9,8
Sîngerei	93,9	94,8	-900	1096	1062	34	-0,934	0,4	-9,9	-9,5
Soroca	101,5	101,3	-200	922	1469	-547	0,747	-5,4	7,4	2,0
Strășeni	91,5	91,5	0	1179	1138	41	-0,041	0,4	-0,4	0
Șoldănești	44,1	44,6	-500	495	664	-169	-0,331	-3,8	-7,5	-11,3
Ștefan Vodă	72,5	73,4	-900	879	926	-47	-0,853	-0,6	-11,7	-12,3
Taraclia	44,6	44,9	-300	440	609	-169	-0,131	-3,8	-2,9	-6,7
Telenești	74,9	75,6	-700	866	863	3	-0,703	0,0	-9,3	-9,3
Ungheni	117,2	117,3	-100	1425	1377	48	-0,148	0,4	-1,3	-0,9
U.T.A. Găgăuzia	159,7	159,8	-100	1903	1961	-58	-0,042	-0,4	-0,3	-0,7

Proгноза демографическая а численности и структуры населения РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА, ании 2009-2050

Табел 2. Валориле проецирате ае численности населения (миллион человек)

Anii	Scenariul I-pesimist			Scenariul II-moderat-pesimist			Scenariul III-optimist		
	Total	bărbați	femei	Total	bărbați	femei	Total	bărbați	femei
2009	3567,2	1714,5	1852,7	3566,9	1714,2	1852,7	3575,4	1719,0	1856,4
2010	3563,7	1712,3	1851,3	3563,8	1712,3	1851,5	3572,6	1717,3	1855,3
2011	3559,7	1709,9	1849,9	3560,8	1710,4	1850,4	3570,3	1715,8	1854,5
2012	3555,2	1707,1	1848,2	3557,6	1708,4	1849,2	3568,4	1714,5	1853,8
2013	3549,9	1703,9	1846,1	3554,0	1706,1	1847,9	3566,5	1713,3	1853,2
2014	3543,7	1700,1	1843,6	3549,7	1703,5	1846,2	3564,5	1711,9	1852,6
2015	3536,1	1695,7	1840,5	3544,7	1700,5	1844,3	3562,1	1710,3	1851,8
2016	3527,3	1690,5	1836,8	3538,7	1696,9	1841,8	3559,1	1708,4	1850,7
2017	3516,9	1684,5	1832,4	3531,6	1692,7	1838,9	3555,5	1706,1	1849,4
2018	3505,1	1677,7	1827,4	3523,3	1687,8	1835,5	3551,0	1703,3	1847,7
2019	3491,7	1670,1	1821,6	3513,8	1682,4	1831,4	3545,6	1700,1	1845,5
2020	3476,7	1661,7	1815,0	3502,9	1676,2	1826,7	3539,3	1696,4	1842,9
2021	3460,2	1652,5	1807,7	3490,9	1669,5	1821,4	3532,1	1692,3	1839,8
2022	3442,2	1642,6	1799,6	3477,5	1662,1	1815,4	3523,9	1687,6	1836,2
2023	3422,8	1632,0	1790,8	3462,8	1654,1	1808,8	3514,7	1682,5	1832,1
2024	3401,9	1620,7	1781,2	3447,0	1645,4	1801,6	3504,5	1677,0	1827,5
2025	3379,8	1608,8	1771,0	3430,0	1636,3	1793,7	3493,6	1671,0	1822,5
2026	3356,5	1596,3	1760,2	3411,9	1626,6	1785,3	3481,8	1664,7	1817,1

2027	3332,1	1583,2	1748,8	3392,9	1616,5	1776,4	3469,4	1658,1	1811,2
2028	3306,7	1569,8	1736,9	3373,1	1606,0	1767,0	3456,3	1651,3	1805,0
2029	3280,4	1555,9	1724,4	3352,5	1595,3	1757,2	3442,8	1644,3	1798,5
2030	3253,3	1541,8	1711,5	3331,2	1584,2	1747,0	3429,0	1637,2	1791,8
2031	3225,5	1527,3	1698,2	3309,4	1573,0	1736,4	3414,9	1630,0	1784,8
2032	3197,1	1512,6	1684,5	3287,1	1561,6	1725,5	3400,6	1622,9	1777,7
2033	3168,1	1497,7	1670,4	3264,4	1550,1	1714,3	3386,1	1615,7	1770,4
2034	3138,4	1482,5	1655,9	3241,4	1538,5	1702,8	3371,6	1608,7	1762,9
2035	3108,3	1467,2	1641,1	3218,0	1526,9	1691,1	3357,0	1601,6	1755,4
2036	3077,6	1451,6	1626,0	3194,3	1515,1	1679,2	3342,4	1594,7	1747,7
2037	3046,4	1435,9	1610,5	3170,3	1503,3	1667,0	3327,8	1587,8	1740,0
2038	3014,6	1419,9	1594,7	3146,0	1491,4	1654,6	3313,1	1581,0	1732,1
2039	2982,3	1403,7	1578,6	3121,4	1479,4	1642,0	3298,4	1574,3	1724,1
2040	2949,5	1387,3	1562,2	3096,5	1467,3	1629,2	3283,6	1567,6	1716,0
2041	2916,2	1370,6	1545,6	3071,4	1455,1	1616,3	3268,8	1560,9	1707,9
2042	2882,4	1353,8	1528,6	3045,9	1442,8	1603,1	3253,9	1554,3	1699,6
2043	2848,1	1336,7	1511,4	3020,1	1430,3	1589,8	3238,8	1547,6	1691,3
2044	2813,3	1319,3	1494,0	2994,0	1417,7	1576,3	3223,7	1540,9	1682,8
2045	2778,1	1301,8	1476,3	2967,6	1405,0	1562,6	3208,4	1534,1	1674,3
2046	2742,4	1284,0	1458,4	2940,9	1392,0	1548,8	3192,9	1527,3	1665,7
2047	2706,3	1266,1	1440,3	2913,8	1378,9	1534,9	3177,3	1520,4	1657,0
2048	2669,9	1248,0	1422,0	2886,4	1365,7	1520,8	3161,6	1513,4	1648,2
2049	2633,2	1229,7	1403,5	2858,8	1352,3	1506,5	3145,8	1506,3	1639,5
2050	2596,2	1211,3	1384,9	2830,9	1338,7	1492,2	3129,8	1499,2	1630,6

Tabelul 3. Evoluția proiectată a numărului de femei de vîrstă fertilă, nou-născuților și a ratei natalității

Anii	I-pesimist			II-moderat-pesimist			III-optimist		
	Populația feminină de 15-49 ani (mii persoane)	Numărul de născuți (mii)	Rata natalității (la 1000 de populație)	Populația feminină de 15-49 ani (mii persoane)	Numărul de născuți (mii persoane)	Rata natalității (la 1000 de populație)	Populația feminină de 15-49 ani (mii persoane)	Numărul de născuți (mii persoane)	Rata natalității (la 1000 de populație)
2009	994,6	39,1	11,0	994,6	39,2	11,0	995,0	39,5	11,0
2010	987,5	39,4	11,0	987,5	39,6	11,1	987,9	40,0	11,2
2011	979,7	39,4	11,1	979,7	39,8	11,2	980,2	40,4	11,3
2012	972,0	39,2	11,0	972,0	39,8	11,2	972,4	40,6	11,4
2013	964,2	38,8	10,9	964,3	39,7	11,2	964,7	40,7	11,4
2014	956,4	38,2	10,8	956,5	39,3	11,1	957,0	40,5	11,4
2015	949,5	37,4	10,6	949,7	38,7	10,9	950,2	40,1	11,3
2016	943,2	36,5	10,3	943,4	38,0	10,7	944,0	39,6	11,1
2017	936,6	35,4	10,1	937,0	37,1	10,5	937,6	38,9	10,9
2018	930,2	34,3	9,8	930,6	36,1	10,3	931,3	38,1	10,7
2019	924,1	33,1	9,5	924,6	35,1	10,0	925,4	37,1	10,5
2020	918,6	31,9	9,2	919,2	34,0	9,7	920,1	36,2	10,2
2021	913,2	30,7	8,9	913,8	32,9	9,4	914,8	35,2	10,0
2022	906,9	29,6	8,6	907,7	31,9	9,2	908,8	34,3	9,7
2023	899,8	28,6	8,3	900,6	30,9	8,9	901,9	33,4	9,5
2024	893,1	27,6	8,1	894,0	30,0	8,7	895,5	32,5	9,3
2025	886,2	26,8	7,9	887,4	29,2	8,5	889,0	31,8	9,1
2026	879,0	26,1	7,8	880,4	28,5	8,4	882,5	31,2	9,0

2027	871,1	25,5	7,7	872,9	27,9	8,2	875,4	30,7	8,8
2028	862,4	25,0	7,6	864,7	27,4	8,1	867,8	30,3	8,8
2029	852,7	24,6	7,5	855,6	27,1	8,1	859,3	30,1	8,7
2030	841,6	24,3	7,5	845,2	26,8	8,0	849,7	29,9	8,7
2031	829,6	24,1	7,5	834,0	26,6	8,0	839,3	29,9	8,8
2032	817,1	23,9	7,5	822,4	26,5	8,1	828,7	30,0	8,8
2033	802,9	23,7	7,5	809,1	26,5	8,1	816,4	30,1	8,9
2034	786,2	23,5	7,5	793,5	26,5	8,2	801,9	30,3	9,0
2035	767,7	23,3	7,5	776,1	26,4	8,2	785,5	30,4	9,1
2036	747,8	23,1	7,5	757,3	26,4	8,3	767,8	30,7	9,2
2037	727,0	22,9	7,5	737,6	26,4	8,3	749,3	30,8	9,3
2038	705,5	22,6	7,5	717,3	26,4	8,4	730,2	31,0	9,4
2039	685,0	22,3	7,5	698,0	26,3	8,4	712,0	31,1	9,4
2040	665,9	21,9	7,4	680,0	26,1	8,4	695,3	31,2	9,5
2041	647,8	21,5	7,4	663,1	25,9	8,4	679,7	31,2	9,6
2042	631,1	21,1	7,3	647,6	25,7	8,4	665,5	31,2	9,6
2043	615,3	20,6	7,2	633,0	25,4	8,4	652,2	31,1	9,6
2044	600,7	20,1	7,2	619,5	25,1	8,4	640,2	30,9	9,6
2045	587,6	19,6	7,1	607,6	24,7	8,3	629,8	30,8	9,6
2046	576,0	19,2	7,0	597,2	24,4	8,3	621,0	30,5	9,6
2047	565,8	18,7	6,9	588,3	24,0	8,2	613,7	30,3	9,5
2048	556,9	18,2	6,8	580,9	23,5	8,2	608,0	30,0	9,5
2049	549,0	17,7	6,7	574,3	23,1	8,1	603,3	29,7	9,4
2050	541,6	17,3	6,7	568,5	22,7	8,0	599,4	29,4	9,4

Tabelul 4. Evoluția proiectată a numărului și ponderii populației pe grupe mari de vîrstă

Scenariul I-pesimist						
	Numărul absolut (mii persoane)			Ponderea în structura populației (în %)		
	0-14 ani	15-59 ani	60+ ani	0-14 ani	15-59 ani	60+ ani
2009	602,3	2468,3	496,6	16,9	69,2	13,9
2010	589,8	2465,4	508,5	16,6	69,2	14,3
2011	580,8	2457,8	521,1	16,3	69	14,6
2012	574,8	2446,1	534,3	16,2	68,8	15
2013	571,4	2431,8	546,7	16,1	68,5	15,4
2014	569,4	2415	559,3	16,1	68,1	15,8
2015	567,9	2395,9	572,3	16,1	67,8	16,2
2016	566,6	2376,3	584,4	16,1	67,4	16,6
2017	565	2354,2	597,7	16,1	66,9	17
2018	562,8	2330,1	612,1	16,1	66,5	17,5
2019	558,9	2305,2	627,6	16	66	18
2020	553,2	2279,9	643,6	15,9	65,6	18,5
2021	546,2	2256,4	657,6	15,8	65,2	19
2022	538,2	2235,4	668,6	15,6	64,9	19,4
2023	529,1	2217,2	676,6	15,5	64,8	19,8
2024	517,6	2202,1	682,3	15,2	64,7	20,1
2025	505,1	2189,8	685	14,9	64,8	20,3
2026	491,9	2179,2	685,4	14,7	64,9	20,4
2027	478,2	2168,8	685,1	14,4	65,1	20,6
2028	464,5	2158	684,1	14	65,3	20,7
2029	451	2147	682,3	13,7	65,5	20,8
2030	438	2135,4	679,9	13,5	65,6	20,9
2031	425,7	2122,5	677,4	13,2	65,8	21
2032	414,2	2107,3	675,7	13	65,9	21,1
2033	403,7	2089,5	674,9	12,7	66	21,3
2034	394,1	2069,8	674,5	12,6	66	21,5
2035	385,6	2048,3	674,4	12,4	65,9	21,7
2036	378,1	2024,8	674,7	12,3	65,8	21,9
2037	371,4	1999	676	12,2	65,6	22,2

2038	365,4	1971	678,2	12,1	65,4	22,5
2039	360,1	1940,6	681,6	12,1	65,1	22,9
2040	355,2	1907,7	686,6	12	64,7	23,3
2041	350,6	1873,1	692,4	12	64,2	23,7
2042	346,2	1838,1	698,1	12	63,8	24,2
2043	341,8	1800,8	705,5	12	63,2	24,8
2044	337,3	1760,3	715,7	12	62,6	25,4
2045	332,7	1717,7	727,7	12	61,8	26,2
2046	327,8	1673,6	741	12	61	27
2047	322,6	1628,9	754,9	11,9	60,2	27,9
2048	317,2	1584,5	768,3	11,9	59,3	28,8
2049	311,4	1542,6	779,2	11,8	58,6	29,6
2050	305,4	1503,6	787,1	11,8	57,9	30,3
Scenariul II moderat-pesimist						
Anii	Numărul absolut (mii persoane)			Ponderea în structura populației (în %)		
	0-14 ani	15-59 ani	60+ ani	0-14 ani	15-59 ani	60+ ani
2009	602,4	2468,1	496,4	16,9	69,2	13,9
2010	590,2	2465,2	508,4	16,6	69,2	14,3
2011	581,6	2457,9	521,2	16,3	69	14,6
2012	576,3	2446,5	534,8	16,2	68,8	15
2013	573,8	2432,6	547,6	16,1	68,4	15,4
2014	572,9	2416,1	560,8	16,1	68,1	15,8
2015	572,7	2397,5	574,4	16,2	67,6	16,2
2016	572,9	2378,5	587,3	16,2	67,2	16,6
2017	573	2357	601,5	16,2	66,7	17
2018	572,8	2333,6	617	16,3	66,2	17,5
2019	570,9	2309,3	633,6	16,2	65,7	18
2020	567,3	2284,7	651	16,2	65,2	18,6
2021	562,6	2261,8	666,5	16,1	64,8	19,1
2022	556,9	2241,6	679	16	64,5	19,5
2023	550,1	2224,1	688,7	15,9	64,2	19,9
2024	540,9	2209,9	696,1	15,7	64,1	20,2
2025	530,5	2198,8	700,7	15,5	64,1	20,4
2026	519,2	2189,6	703,1	15,2	64,2	20,6

2027	507,4	2180,8	704,8	15	64,3	20,8
2028	495,2	2172	705,9	14,7	64,4	20,9
2029	483,1	2163,1	706,3	14,4	64,5	21,1
2030	471,2	2153,9	706,1	14,1	64,7	21,2
2031	460	2143,7	705,8	13,9	64,8	21,3
2032	449,4	2131,3	706,4	13,7	64,8	21,5
2033	439,8	2116,6	708	13,5	64,8	21,7
2034	431,2	2100,1	710	13,3	64,8	21,9
2035	423,7	2081,9	712,4	13,2	64,7	22,1
2036	417,3	2061,8	715,3	13,1	64,5	22,4
2037	411,8	2039,3	719,1	13	64,3	22,7
2038	407,3	2014,8	723,9	12,9	64	23
2039	403,6	1987,8	730	12,9	63,7	23,4
2040	400,6	1958,2	737,7	12,9	63,2	23,8
2041	398	1926,9	746,4	13	62,7	24,3
2042	395,9	1895	755,1	13	62,2	24,8
2043	393,9	1860,8	765,4	13	61,6	25,3
2044	391,9	1823,2	778,9	13,1	60,9	26
2045	389,9	1783,4	794,4	13,1	60,1	26,8
2046	387,6	1742	811,3	13,2	59,2	27,6
2047	385,1	1699,8	829	13,2	58,3	28,4
2048	382,1	1658	846,3	13,2	57,4	29,3
2049	378,9	1618,8	861,2	13,3	56,6	30,1
2050	375,2	1582,7	873	13,3	55,9	30,8

Scenariul III optimist

Anii	Numărul absolut (mii persoane)			Ponderea în structura populației (în %)		
	0-14 ani	15-59 ani	60+ ani	0-14 ani	15-59 ani	60+ ani
2009	602,7	2471,8	500,8	16,9	69,1	14
2010	590,9	2468,8	513	16,5	69,1	14,4
2011	582,9	2461,5	526	16,3	68,9	14,7
2012	578,4	2450,1	539,9	16,2	68,7	15,1
2013	576,9	2436,5	553,2	16,2	68,3	15,5
2014	577,2	2420,3	567	16,2	67,9	15,9
2015	578,5	2402,2	581,4	16,2	67,4	16,3

2016	580,2	2383,6	595,3	16,3	67	16,7
2017	582,2	2362,7	610,6	16,4	66,5	17,2
2018	583,8	2339,8	627,4	16,4	65,9	17,7
2019	584	2316,1	645,5	16,5	65,3	18,2
2020	582,6	2292,2	664,6	16,5	64,8	18,8
2021	580,1	2270	681,9	16,4	64,3	19,3
2022	576,8	2250,5	696,5	16,4	63,9	19,8
2023	572,5	2233,9	708,3	16,3	63,6	20,2
2024	565,6	2220,9	718,1	16,1	63,4	20,5
2025	557,5	2211	725,1	16	63,3	20,8
2026	548,3	2203,4	730,1	15,7	63,3	21
2027	538,4	2196,4	734,5	15,5	63,3	21,2
2028	528,2	2189,7	738,4	15,3	63,4	21,4
2029	517,8	2183,3	741,8	15	63,4	21,5
2030	507,7	2176,7	744,6	14,8	63,5	21,7
2031	498,1	2169,3	747,5	14,6	63,5	21,9
2032	489,2	2159,9	751,4	14,4	63,5	22,1
2033	481,3	2148,4	756,4	14,2	63,4	22,3
2034	474,5	2135,1	762	14,1	63,3	22,6
2035	468,8	2120,2	768	14	63,2	22,9
2036	464,3	2103,6	774,5	13,9	62,9	23,2
2037	461	2084,7	782,1	13,9	62,6	23,5
2038	458,6	2063,7	790,8	13,8	62,3	23,9
2039	457,3	2040,2	800,9	13,9	61,9	24,3
2040	456,7	2014,2	812,8	13,9	61,3	24,8
2041	456,8	1986,3	825,7	14	60,8	25,3
2042	457,3	1958	838,6	14,1	60,2	25,8
2043	458,1	1927,3	853,5	14,1	59,5	26,4
2044	459	1893,1	871,7	14,2	58,7	27
2045	459,8	1856,5	892,1	14,3	57,9	27,8
2046	460,4	1818,3	914,3	14,4	56,9	28,6
2047	460,7	1779,2	937,4	14,5	56	29,5
2048	460,6	1740,5	960,4	14,6	55,1	30,4
2049	460,1	1704,7	981	14,6	54,2	31,2
2050	459,1	1672,1	998,6	14,7	53,4	31,9

Tabelul 5. Structura populației în vîrstă aptă de muncă

Anii	Scenariul I-pesimist						
	Populația în vîrstă aptă de muncă (mii persoane)			Numărul total (mii persoane)	Structura populației în vîrstă aptă de muncă, în %		
	15-24 ani	25-39 ani	40-59 ani		15-24 ani	25-39 ani	40-59 ani
2009	662,9	814,6	990,8	2468,3	26,9	33,0	40,1
2010	644,0	837,9	983,4	2465,4	26,1	34,0	39,9
2011	619,8	862,8	975,2	2457,8	25,2	35,1	39,7
2012	591,1	887,5	967,5	2446,1	24,2	36,3	39,6
2013	559,7	910,3	961,8	2431,8	23,0	37,4	39,5
2014	529,2	929,4	956,3	2415,0	21,9	38,5	39,6
2015	500,9	944,2	950,8	2395,9	20,9	39,4	39,7
2016	474,8	954,8	946,7	2376,3	20,0	40,2	39,8
2017	451,2	960,6	942,5	2354,2	19,2	40,8	40,0
2018	429,4	962,5	938,2	2330,1	18,4	41,3	40,3
2019	411,1	959,8	934,3	2305,2	17,8	41,6	40,5
2020	396,9	951,3	931,7	2279,9	17,4	41,7	40,9
2021	386,3	938,0	932,1	2256,4	17,1	41,6	41,3
2022	378,8	921,4	935,2	2235,4	16,9	41,2	41,8
2023	374,4	899,6	943,2	2217,2	16,9	40,6	42,5
2024	373,3	872,1	956,6	2202,1	17,0	39,6	43,4
2025	373,8	840,8	975,2	2189,8	17,1	38,4	44,5
2026	375,3	806,6	997,3	2179,2	17,2	37,0	45,8
2027	377,5	770,4	1020,8	2168,8	17,4	35,5	47,1
2028	379,9	734,0	1044,2	2158,0	17,6	34,0	48,4
2029	381,1	701,0	1064,9	2147,0	17,7	32,7	49,6
2030	380,8	672,1	1082,5	2135,4	17,8	31,5	50,7
2031	379,6	646,5	1096,4	2122,5	17,9	30,5	51,7
2032	377,4	624,1	1105,8	2107,3	17,9	29,6	52,5
2033	373,9	604,1	1111,4	2089,5	17,9	28,9	53,2
2034	367,9	588,4	1113,6	2069,8	17,8	28,4	53,8
2035	360,5	576,3	1111,4	2048,3	17,6	28,1	54,3
2036	351,9	567,6	1105,2	2024,8	17,4	28,0	54,6
2037	342,4	561,9	1094,7	1999,0	17,1	28,1	54,8
2038	332,3	558,6	1080,1	1971,0	16,9	28,3	54,8

2039	321,8	556,7	1062,1	1940,6	16,6	28,7	54,7
2040	311,3	555,3	1041,1	1907,7	16,3	29,1	54,6
2041	301,1	553,9	1018,2	1873,1	16,1	29,6	54,4
2042	291,3	552,4	994,4	1838,1	15,8	30,1	54,1
2043	282,1	550,2	968,5	1800,8	15,7	30,6	53,8
2044	273,8	546,3	940,2	1760,3	15,6	31,0	53,4
2045	266,3	540,7	910,7	1717,7	15,5	31,5	53,0
2046	259,7	533,8	880,1	1673,6	15,5	31,9	52,6
2047	254,0	525,9	848,9	1628,9	15,6	32,3	52,1
2048	249,2	516,9	818,4	1584,5	15,7	32,6	51,7
2049	245,1	505,6	791,9	1542,6	15,9	32,8	51,3
2050	241,7	493,3	768,6	1503,6	16,1	32,8	51,1
Scenariul II moderat-pesimist							
Anii	Populația în vîrstă de muncă (mii persoane)			Numărul total (mii persoane)	Structura populației în vîrstă aptă de muncă, în %		
	15-24 ani	25-39 ani	40-59 ani		15-24 ani	25-39 ani	40-59 ani
2009	662,9	814,6	990,7	2468,1	26,9	33,0	40,1
2010	644,0	837,9	983,3	2465,2	26,1	34,0	39,9
2011	619,8	862,8	975,3	2457,9	25,2	35,1	39,7
2012	591,2	887,6	967,8	2446,5	24,2	36,3	39,6
2013	559,8	910,5	962,4	2432,6	23,0	37,4	39,6
2014	529,3	929,6	957,2	2416,1	21,9	38,5	39,6
2015	501,0	944,5	952,1	2397,5	20,9	39,4	39,7
2016	474,9	955,2	948,4	2378,5	20,0	40,2	39,9
2017	451,3	961,1	944,7	2357,0	19,1	40,8	40,1
2018	429,5	963,1	940,9	2333,6	18,4	41,3	40,3
2019	411,2	960,5	937,5	2309,3	17,8	41,6	40,6
2020	397,0	952,1	935,5	2284,7	17,4	41,7	40,9
2021	386,4	939,0	936,4	2261,8	17,1	41,5	41,4
2022	378,9	922,6	940,1	2241,6	16,9	41,2	41,9
2023	374,5	901,0	948,6	2224,1	16,8	40,5	42,7
2024	373,6	873,6	962,8	2209,9	16,9	39,5	43,6
2025	374,3	842,3	982,1	2198,8	17,0	38,3	44,7
2026	376,3	808,2	1005,1	2189,6	17,2	36,9	45,9
2027	379,2	772,1	1029,4	2180,8	17,4	35,4	47,2

2028	382,5	735,8	1053,7	2172,0	17,6	33,9	48,5
2029	384,8	702,8	1075,5	2163,1	17,8	32,5	49,7
2030	385,9	674,0	1094,1	2153,9	17,9	31,3	50,8
2031	386,2	648,4	1109,1	2143,7	18,0	30,2	51,7
2032	385,7	626,0	1119,6	2131,3	18,1	29,4	52,5
2033	384,2	606,1	1126,4	2116,6	18,1	28,6	53,2
2034	380,1	590,4	1129,6	2100,1	18,1	28,1	53,8
2035	374,5	578,7	1128,6	2081,9	18,0	27,8	54,2
2036	367,7	570,5	1123,5	2061,8	17,8	27,7	54,5
2037	359,9	565,5	1114,0	2039,3	17,6	27,7	54,6
2038	351,2	563,2	1100,4	2014,8	17,4	28,0	54,6
2039	342,0	562,4	1083,3	1987,8	17,2	28,3	54,5
2040	332,6	562,4	1063,2	1958,2	17,0	28,7	54,3
2041	323,2	562,7	1041,0	1926,9	16,8	29,2	54,0
2042	314,1	562,9	1018,0	1895,0	16,6	29,7	53,7
2043	305,5	562,7	992,6	1860,8	16,4	30,2	53,3
2044	297,6	560,9	964,8	1823,2	16,3	30,8	52,9
2045	290,4	557,4	935,5	1783,4	16,3	31,3	52,5
2046	284,2	552,8	904,9	1742,0	16,3	31,7	51,9
2047	278,9	547,3	873,6	1699,8	16,4	32,2	51,4
2048	274,5	540,6	842,8	1658,0	16,6	32,6	50,8
2049	271,0	531,7	816,1	1618,8	16,7	32,8	50,4
2050	268,3	521,5	792,8	1582,7	17,0	33,0	50,1

Scenariul III-optimist

Anii	Populația în vîrstă aptă de muncă (mii persoane)			Numărul total (mii persoane)	Structura populației în vîrstă aptă de muncă, în %		
	15-24 ani	25-39 ani	40-59 ani		15-24 ani	25-39 ani	40-59 ani
2009	663,0	815,1	993,7	2471,8	26,8	33,0	40,2
2010	644,2	838,4	986,2	2468,8	26,1	34,0	39,9
2011	619,9	863,4	978,2	2461,5	25,2	35,1	39,7
2012	591,3	888,1	970,7	2450,1	24,1	36,2	39,6
2013	559,9	911,1	965,5	2436,5	23,0	37,4	39,6
2014	529,4	930,3	960,6	2420,3	21,9	38,4	39,7
2015	501,1	945,2	955,8	2402,2	20,9	39,3	39,8
2016	475,0	956,0	952,5	2383,6	19,9	40,1	40,0

2017	451,4	962,0	949,2	2362,7	19,1	40,7	40,2
2018	429,7	964,2	945,9	2339,8	18,4	41,2	40,4
2019	411,3	961,8	943,0	2316,1	17,8	41,5	40,7
2020	397,2	953,5	941,4	2292,2	17,3	41,6	41,1
2021	386,6	940,5	942,9	2270,0	17,0	41,4	41,5
2022	379,1	924,2	947,2	2250,5	16,8	41,1	42,1
2023	374,8	902,7	956,4	2233,9	16,8	40,4	42,8
2024	374,1	875,5	971,3	2220,9	16,8	39,4	43,7
2025	375,2	844,3	991,4	2211,0	17,0	38,2	44,8
2026	377,8	810,3	1015,3	2203,4	17,1	36,8	46,1
2027	381,6	774,2	1040,6	2196,4	17,4	35,3	47,4
2028	385,8	737,9	1066,0	2189,7	17,6	33,7	48,7
2029	389,4	705,0	1088,9	2183,2	17,8	32,3	49,9
2030	391,9	676,2	1108,6	2176,7	18,0	31,1	50,9
2031	393,9	650,6	1124,8	2169,3	18,2	30,0	51,9
2032	395,2	628,2	1136,5	2159,9	18,3	29,1	52,6
2033	395,5	608,4	1144,5	2148,4	18,4	28,3	53,3
2034	393,2	593,0	1148,9	2135,1	18,4	27,8	53,8
2035	389,5	581,6	1149,1	2120,2	18,4	27,4	54,2
2036	384,4	574,1	1145,1	2103,6	18,3	27,3	54,4
2037	378,1	569,9	1136,7	2084,7	18,1	27,3	54,5
2038	370,9	568,7	1124,1	2063,7	18,0	27,6	54,5
2039	363,0	569,2	1108,0	2040,2	17,8	27,9	54,3
2040	354,8	570,7	1088,7	2014,2	17,6	28,3	54,1
2041	346,5	572,6	1067,2	1986,3	17,4	28,8	53,7
2042	338,4	574,7	1044,9	1958,0	17,3	29,4	53,4
2043	330,8	576,5	1020,1	1927,3	17,2	29,9	52,9
2044	323,8	576,8	992,4	1893,1	17,1	30,5	52,4
2045	317,7	575,5	963,3	1856,5	17,1	31,0	51,9
2046	312,5	573,3	932,5	1818,3	17,2	31,5	51,3
2047	308,2	570,1	900,9	1779,2	17,3	32,0	50,6
2048	305,0	565,9	869,6	1740,5	17,5	32,5	50,0
2049	302,8	559,2	842,7	1704,7	17,8	32,8	49,4
2050	301,5	551,3	819,3	1672,1	18,0	33,0	49,0

Tabelul 6. Valorile proiectate ale numărului și ponderii persoanelor în vîrsta de pensionare (femei în vîrsta de 57 ani și mai mult, bărbați în vîrsta de 62 ani și mai mult)

Anii	Scenariul I-pesimist		Scenariul II moderat-pesimist		Scenariul III- optimist	
	Numărul total al populației	în vîrsta de pensionare %	Numărul total al populației	în vîrsta de pensionare %	Numărul total al populației	în vîrsta de pensionare %
2009	3567205	540728	3566902	540602	3575404	545076
2010	3563658	548504	3563836	548483	3572620	552971
2011	3559731	559116	3560783	559302	3570342	563973
2012	3555235	572107	3557562	572606	3568381	577628
2013	3549948	584973	3553955	585895	3566505	591400
2014	3543652	598697	3549740	600156	3564478	606285
2015	3536147	612770	3544714	614886	3562078	621785
2016	3527273	627705	3538702	630601	3559114	638442
2017	3516940	643113	3531595	646914	3555453	655866
2018	3505085	656827	3523305	661655	3550989	671884
2019	3491668	669337	3513763	675319	3545631	687010
2020	3476697	680609	3502945	687875	3539334	701200
2021	3460203	690950	3490850	699631	3532080	714774
2022	3442217	699768	3477480	709995	3523856	727135
2023	3422770	706467	3462843	718356	3514660	737649
2024	3401932	711383	3446984	725036	3504532	746635
2025	3379806	714413	3429992	729921	3493551	753968
2026	3356485	715960	3411945	733407	3481796	760044
2027	3332064	715831	3392932	735281	3469352	764621

2028	3306658	714634	21,6	3373066	736148	21,8	3456630	768299	22,2
2029	3280381	713583	21,8	3352463	737231	22,0	3442849	772319	22,4
2030	3253319	712893	21,9	3331221	738741	22,2	3429008	776892	22,7
2031	3225538	712055	22,1	3309417	740150	22,4	3414889	781468	22,9
2032	3197100	711041	22,2	3287130	741421	22,6	3400572	785991	23,1
2033	3168054	710230	22,4	3264426	742936	22,8	3386125	790849	23,4
2034	3138436	710201	22,6	3241356	745285	23,0	3371596	796643	23,6
2035	3108276	711049	22,9	3217961	748563	23,3	3357021	803471	23,9
2036	3077582	712699	23,2	3194262	752681	23,6	3342417	811223	24,3
2037	3046353	715324	23,5	3170264	757818	23,9	3327782	820082	24,6
2038	3014591	718595	23,8	3145972	763642	24,3	3313113	829704	25,0
2039	2982302	722161	24,2	3121391	769809	24,7	3298402	839750	25,5
2040	2949501	727218	24,7	3096523	777541	25,1	3283638	851467	25,9
2041	2916196	734517	25,2	3071364	787619	25,6	3268804	865678	26,5
2042	2882391	743697	25,8	3045903	799706	26,3	3253879	882062	27,1
2043	2848096	754019	26,5	3020132	813051	26,9	3238845	899853	27,8
2044	2813319	764616	27,2	2994037	826760	27,6	3223684	918128	28,5
2045	2778076	775796	27,9	2967610	841194	28,3	3208377	937315	29,2
2046	2742404	786750	28,7	2940859	855579	29,1	3192924	956693,1	30,0
2047	2706346	796652	29,4	2913800	869055	29,8	3177334	975363,7	30,7
2048	2669942	805624	30,2	2886447	881746	30,5	3161615	993460,7	31,4
2049	2633214	813332	30,9	2858800	893304	31,2	3145769	1010630	32,1
2050	2596171	819402	31,6	2830852	903300	31,9	3129796	1026388	32,8

Tabelul 7. Evoluția proiectată a numărului și structurii populației de vîrstă școlară și preșcolară (3-23 ani)

Anii	Scenariul I-pesimist				
	3-6 ani	7-19 ani	20-23 ani	Numărul total (mii)	% față de anul 2009
2009	148,2	643,9	288,8	1080,9	100,0
2010	149,3	613,1	283,4	1045,9	96,8
2011	150,1	586,1	273,6	1009,8	93,4
2012	151,6	563,0	260,6	975,3	90,2
2013	153,3	542,5	248,2	943,9	87,3
2014	155,0	524,6	236,4	916,1	84,8
2015	156,5	510,6	224,3	891,3	82,5
2016	156,1	501,3	212,0	869,5	80,4
2017	155,0	495,5	199,0	849,5	78,6
2018	153,0	492,7	185,8	831,5	76,9
2019	150,3	491,7	174,2	816,2	75,5
2020	146,9	491,6	164,7	803,2	74,3
2021	143,0	492,0	157,4	792,4	73,3
2022	138,7	492,4	152,2	783,3	72,5
2023	134,1	492,4	148,5	775,0	71,7
2024	129,4	490,9	146,6	766,9	70,9
2025	124,8	487,5	146,4	758,7	70,2
2026	120,3	482,9	147,1	750,3	69,4
2027	116,0	477,2	148,3	741,5	68,6
2028	112,2	470,2	149,0	731,4	67,7
2029	108,7	460,7	150,5	719,9	66,6
2030	105,6	450,0	152,2	707,8	65,5
2031	103,0	438,3	153,9	695,3	64,3
2032	100,9	426,0	155,4	682,2	63,1
2033	99,1	413,4	155,0	667,5	61,8
2034	97,7	400,8	153,8	652,3	60,3
2035	96,5	388,5	151,9	636,9	58,9
2036	95,6	376,7	149,2	621,5	57,5
2037	94,7	365,7	145,8	606,3	56,1

2038	94,0	355,6	142,0	591,5	54,7
2039	93,2	346,4	137,7	577,4	53,4
2040	92,4	338,3	133,1	563,9	52,2
2041	91,5	331,1	128,5	551,2	51,0
2042	90,5	324,9	123,9	539,3	49,9
2043	89,3	319,5	119,4	528,2	48,9
2044	87,9	314,8	115,2	517,9	47,9
2045	86,4	310,6	111,4	508,4	47,0
2046	84,8	306,8	107,9	499,5	46,2
2047	83,0	303,2	104,9	491,1	45,4
2048	81,2	299,7	102,3	483,2	44,7
2049	79,2	296,2	100,2	475,6	44,0
2050	77,3	292,5	98,4	468,2	43,3
Scenariul II moderat-pesimist					
Anii	3-6 ani	7-19 ani	20-23 ani	Numărul total (mii)	% față de anul 2009
2009	148,2	643,9	288,8	1080,9	100,0
2010	149,3	613,1	283,4	1045,8	96,8
2011	150,1	586,1	273,6	1009,8	93,4
2012	151,7	563,0	260,6	975,4	90,2
2013	153,6	542,5	248,2	944,3	87,4
2014	155,9	524,7	236,4	916,9	84,8
2015	158,0	510,6	224,3	892,9	82,6
2016	158,4	501,5	212,0	871,9	80,7
2017	158,1	495,9	199,0	853,0	78,9
2018	157,0	493,6	185,8	836,4	77,4
2019	155,1	493,2	174,2	822,6	76,1
2020	152,6	494,1	164,8	811,4	75,1
2021	149,4	495,5	157,5	802,4	74,2
2022	145,8	497,3	152,3	795,4	73,6
2023	141,9	498,9	148,5	789,3	73,0
2024	137,7	499,0	146,7	783,4	72,5
2025	133,5	497,5	146,5	777,5	71,9
2026	129,3	495,0	147,2	771,5	71,4

2027	125,3	491,4	148,4	765,1	70,8
2028	121,6	486,7	149,2	757,4	70,1
2029	118,2	479,4	150,7	748,4	69,2
2030	115,2	470,7	152,7	738,7	68,3
2031	112,7	461,0	154,9	728,6	67,4
2032	110,6	450,4	157,0	718,0	66,4
2033	108,9	439,3	157,4	705,7	65,3
2034	107,6	428,0	157,1	692,8	64,1
2035	106,7	416,8	156,0	679,6	62,9
2036	106,1	406,0	154,2	666,3	61,6
2037	105,8	395,8	151,7	653,3	60,4
2038	105,6	386,4	148,6	640,5	59,3
2039	105,5	377,9	145,0	628,4	58,1
2040	105,5	370,4	141,1	616,9	57,1
2041	105,4	364,0	137,0	606,3	56,1
2042	105,2	358,6	132,8	596,5	55,2
2043	104,9	354,1	128,6	587,6	54,4
2044	104,4	350,6	124,7	579,7	53,6
2045	103,8	347,8	121,0	572,5	53,0
2046	102,9	345,6	117,6	566,1	52,4
2047	101,9	343,8	114,6	560,4	51,8
2048	100,7	342,4	112,1	555,2	51,4
2049	99,4	341,0	110,0	550,4	50,9
2050	97,9	339,7	108,3	545,9	50,5
Scenariul III-optimist					
Anii	3-6 ani	7-19 ani	20-23 ani	Numărul total (mii)	% față de anul 2009
2009	148,2	644,0	288,9	1081,1	100,0
2010	149,4	613,1	283,5	1046,0	96,8
2011	150,2	586,2	273,7	1010,0	93,4
2012	152,0	563,1	260,7	975,8	90,3
2013	154,3	542,5	248,2	945,1	87,4
2014	157,1	524,8	236,5	918,3	85,0
2015	160,0	510,7	224,4	895,0	82,8

2016	161,2	501,8	212,1	875,1	81,0
2017	161,7	496,7	199,1	857,5	79,3
2018	161,4	494,9	185,9	842,3	77,9
2019	160,4	495,4	174,3	830,1	76,8
2020	158,6	497,2	164,8	820,7	75,9
2021	156,2	499,9	157,6	813,7	75,3
2022	153,2	503,1	152,4	808,7	74,8
2023	149,8	506,3	148,6	804,8	74,5
2024	146,2	508,3	146,8	801,2	74,1
2025	142,4	508,7	146,6	797,7	73,8
2026	138,6	508,2	147,3	794,2	73,5
2027	135,0	506,8	148,5	790,4	73,1
2028	131,6	504,3	149,3	785,3	72,7
2029	128,6	499,2	151,2	779,0	72,1
2030	125,9	492,6	153,5	772,1	71,4
2031	123,7	484,9	156,3	764,9	70,8
2032	122,0	476,1	159,2	757,3	70,1
2033	120,8	466,7	160,4	747,9	69,2
2034	120,0	457,0	160,9	737,9	68,3
2035	119,6	447,3	160,7	727,6	67,3
2036	119,7	437,9	159,7	717,2	66,4
2037	120,0	429,0	157,9	706,9	65,4
2038	120,5	420,9	155,5	697,0	64,5
2039	121,2	413,8	152,6	687,6	63,6
2040	122,0	407,8	149,2	679,0	62,8
2041	122,7	402,9	145,6	671,2	62,1
2042	123,4	399,2	141,8	664,4	61,5
2043	124,0	396,5	138,1	658,6	60,9
2044	124,4	394,9	134,5	653,7	60,5
2045	124,6	394,1	131,1	649,8	60,1
2046	124,5	394,1	128,1	646,7	59,8
2047	124,3	394,6	125,5	644,4	59,6
2048	123,8	395,5	123,3	642,6	59,5
2049	123,1	396,7	121,6	641,4	59,3
2050	122,3	397,8	120,4	640,5	59,3

Tabelul 8. Evoluția proiectată a numărului și structurii populației vîrstnice (60 ani și mai mult)

Scenariul I-pesimist				
Anii	Populația vîrstnică (mii persoane)		Structura populației vîrstnice (în %)	
	60-74 ani	75+ ani	60-74 ani	75+ ani
2009	353,5	143,1	71,2	28,8
2010	364,6	143,9	71,7	28,3
2011	376,2	144,9	72,2	27,8
2012	388,3	145,9	72,7	27,3
2013	399,9	146,8	73,1	26,9
2014	412,4	146,9	73,7	26,3
2015	426,1	146,2	74,4	25,6
2016	438,6	145,8	75,0	25,0
2017	451,9	145,8	75,6	24,4
2018	467,9	144,2	76,4	23,6
2019	486,8	140,8	77,6	22,4
2020	506,6	137,0	78,7	21,3
2021	523,7	133,9	79,6	20,4
2022	536,3	132,3	80,2	19,8
2023	544,3	132,3	80,4	19,6
2024	546,2	136,1	80,1	19,9
2025	542,4	142,6	79,2	20,8
2026	536,1	149,3	78,2	21,8
2027	529,1	156,0	77,2	22,8
2028	522,1	162,0	76,3	23,7
2029	514,5	167,8	75,4	24,6
2030	506,3	173,6	74,5	25,5
2031	498,8	178,6	73,6	26,4
2032	491,7	183,9	72,8	27,2
2033	485,3	189,6	71,9	28,1
2034	479,0	195,5	71,0	29,0
2035	473,1	201,3	70,1	29,9
2036	469,1	205,7	69,5	30,5
2037	467,9	208,1	69,2	30,8

2038	469,4	208,8	69,2	30,8
2039	473,4	208,2	69,5	30,5
2040	480,5	206,1	70,0	30,0
2041	489,5	202,9	70,7	29,3
2042	498,5	199,6	71,4	28,6
2043	509,2	196,3	72,2	27,8
2044	522,7	193,0	73,0	27,0
2045	538,1	189,7	73,9	26,1
2046	554,3	186,7	74,8	25,2
2047	570,3	184,6	75,5	24,5
2048	584,9	183,4	76,1	23,9
2049	596,4	182,8	76,5	23,5
2050	604,5	182,6	76,8	23,2
Scenariul II –moderat-pesimist				
Anii	Populația vîrstnică (mii persoane)		Structura populației vîrstnice (în %)	
	60-74 ani	75+ ani	60-74 ani	75+ ani
2009	353,4	143,0	71,2	28,8
2010	364,5	143,9	71,7	28,3
2011	376,3	145,0	72,2	27,8
2012	388,6	146,1	72,7	27,3
2013	400,4	147,1	73,1	26,9
2014	413,4	147,4	73,7	26,3
2015	427,5	147,0	74,4	25,6
2016	440,5	146,8	75,0	25,0
2017	454,5	147,1	75,6	24,4
2018	471,2	145,8	76,4	23,6
2019	491,0	142,7	77,5	22,5
2020	511,8	139,2	78,6	21,4
2021	530,0	136,5	79,5	20,5
2022	543,8	135,2	80,1	19,9
2023	553,0	135,7	80,3	19,7
2024	556,1	140,1	79,9	20,1
2025	553,4	147,3	79,0	21,0
2026	548,4	154,7	78,0	22,0

2027	542,4	162,3	77,0	23,0
2028	536,6	169,3	76,0	24,0
2029	530,1	176,1	75,1	24,9
2030	523,0	183,0	74,1	25,9
2031	516,6	189,2	73,2	26,8
2032	510,6	195,8	72,3	27,7
2033	505,2	202,8	71,4	28,6
2034	499,9	210,1	70,4	29,6
2035	494,9	217,5	69,5	30,5
2036	491,9	223,4	68,8	31,2
2037	491,9	227,2	68,4	31,6
2038	494,7	229,2	68,3	31,7
2039	500,1	229,9	68,5	31,5
2040	508,8	228,9	69,0	31,0
2041	519,7	226,8	69,6	30,4
2042	530,6	224,4	70,3	29,7
2043	543,4	222,0	71,0	29,0
2044	559,3	219,6	71,8	28,2
2045	577,3	217,1	72,7	27,3
2046	596,3	215,0	73,5	26,5
2047	615,1	213,8	74,2	25,8
2048	632,7	213,7	74,8	25,2
2049	647,0	214,2	75,1	24,9
2050	657,8	215,2	75,4	24,6
Scenariul III-optimist				
Anii	Populația vîrstnică (mii persoane)		Structura populației vîrstnice (în %)	
	60-74 ani	75+ ani	60-74 ani	75+ ani
2009	356,2	144,7	71,1	28,9
2010	367,4	145,6	71,6	28,4
2011	379,2	146,8	72,1	27,9
2012	391,8	148,1	72,6	27,4
2013	403,9	149,3	73,0	27,0
2014	417,2	149,8	73,6	26,4
2015	431,9	149,6	74,3	25,7

2016	445,5	149,7	74,8	25,2
2017	460,2	150,4	75,4	24,6
2018	477,9	149,5	76,2	23,8
2019	498,8	146,7	77,3	22,7
2020	520,9	143,7	78,4	21,6
2021	540,5	141,4	79,3	20,7
2022	555,9	140,6	79,8	20,2
2023	566,6	141,7	80,0	20,0
2024	571,2	146,9	79,5	20,5
2025	569,9	155,2	78,6	21,4
2026	566,2	163,8	77,6	22,4
2027	561,7	172,8	76,5	23,5
2028	557,3	181,1	75,5	24,5
2029	552,3	189,5	74,4	25,6
2030	546,5	198,1	73,4	26,6
2031	541,5	206,1	72,4	27,6
2032	536,8	214,6	71,4	28,6
2033	532,7	223,8	70,4	29,6
2034	528,5	233,4	69,4	30,6
2035	524,7	243,3	68,3	31,7
2036	522,8	251,7	67,5	32,5
2037	524,1	258,0	67,0	33,0
2038	528,5	262,3	66,8	33,2
2039	535,7	265,2	66,9	33,1
2040	546,5	266,3	67,2	32,8
2041	559,6	266,0	67,8	32,2
2042	573,0	265,6	68,3	31,7
2043	588,5	265,0	68,9	31,1
2044	607,4	264,3	69,7	30,3
2045	628,6	263,6	70,5	29,5
2046	651,1	263,2	71,2	28,8
2047	673,5	263,9	71,8	28,2
2048	694,6	265,9	72,3	27,7
2049	712,5	268,5	72,6	27,4
2050	726,7	271,9	72,8	27,2

Tabelul 9. Valorile proiectate ale ratei de dependență economică (numărul de persoane în vîrsta înaptă de muncă la 100 de persoane în vîrsta aptă de muncă)

Anii	Scenariul I-pesimist			Scenariul II-moderat-pesimist			Scenariul III-optimist		
	RDC	RDV	RDT	RDC	RDV	RDT	RDC	RDV	RDT
2009	27,8	22,8	50,6	27,8	22,8	50,6	27,7	23,0	50,7
2010	27,0	23,1	50,1	27,0	23,1	50,1	27,0	23,3	50,3
2011	26,5	23,6	50,1	26,6	23,6	50,1	26,6	23,7	50,3
2012	26,2	24,2	50,4	26,3	24,2	50,5	26,3	24,4	50,7
2013	26,1	24,9	51,0	26,2	24,9	51,1	26,3	25,1	51,4
2014	26,1	25,6	51,7	26,2	25,7	51,9	26,4	25,9	52,3
2015	26,1	26,4	52,2	26,4	26,5	52,9	26,6	26,8	53,3
2016	26,3	27,3	53,7	26,6	27,4	54,0	26,8	27,7	54,6
2017	26,5	28,3	54,8	26,8	28,4	55,2	27,1	28,8	55,9
2018	26,6	29,2	55,8	27,0	29,4	56,4	27,4	29,7	57,2
2019	26,8	30,1	56,8	27,2	30,3	57,5	27,7	30,7	58,4
2020	26,8	30,9	57,6	27,4	31,1	58,5	28,0	31,6	59,6
2021	26,7	31,6	58,3	27,4	31,9	59,3	28,1	32,5	60,6
2022	26,6	32,3	58,9	27,3	32,7	60,0	28,1	33,3	61,5
2023	26,4	32,9	59,2	27,2	33,3	60,5	28,1	34,0	62,2
2024	26,1	33,3	59,4	27,1	33,8	60,9	28,1	34,7	62,8
2025	25,7	33,7	59,3	26,8	34,3	61,0	27,9	35,2	63,1
2026	25,2	33,9	59,1	26,4	34,6	61,0	27,6	35,6	63,2
2027	24,6	34,1	58,7	25,9	34,8	60,8	27,2	36,0	63,2
2028	24,1	34,2	58,3	25,4	35,0	60,4	26,8	36,3	63,1
2029	23,5	34,3	57,9	24,9	35,2	60,2	26,4	36,6	63,0

2030	23,0	34,5	57,5	24,5	35,5	59,9	26,0	36,9	62,9
2031	22,5	34,7	57,2	24,0	35,7	59,8	25,6	37,3	62,9
2032	22,1	34,9	57,0	23,6	36,0	59,6	25,3	37,7	63,0
2033	21,7	35,2	56,8	23,3	36,3	59,6	25,0	38,1	63,1
2034	21,3	35,5	56,8	23,0	36,7	59,7	24,8	38,6	63,4
2035	21,1	35,9	57,0	22,7	37,2	59,9	24,6	39,2	63,9
2036	20,9	36,4	57,3	22,6	37,8	60,4	24,6	39,9	64,5
2037	20,8	37,1	57,8	22,5	38,5	61,0	24,6	40,7	65,3
2038	20,7	37,8	58,5	22,5	39,3	61,8	24,7	41,7	66,4
2039	20,7	38,6	59,3	22,6	40,1	62,7	24,9	42,6	67,5
2040	20,7	39,5	60,3	22,7	41,2	63,9	25,1	43,8	68,9
2041	20,9	40,7	61,6	23,0	42,4	65,4	25,5	45,2	70,7
2042	21,0	42,1	63,1	23,2	43,9	67,1	25,9	46,8	72,7
2043	21,2	43,7	64,9	23,6	45,5	69,1	26,4	48,6	75,0
2044	21,4	45,3	66,8	24,0	47,3	71,2	26,9	50,5	77,5
2045	21,7	47,1	68,8	24,4	49,2	73,6	27,5	52,6	80,1
2046	21,9	49,1	71,0	24,8	51,2	76,0	28,1	54,8	82,9
2047	22,2	51,0	73,1	25,2	53,2	78,4	28,7	57,0	85,7
2048	22,4	52,9	75,2	25,6	55,2	80,8	29,2	59,2	88,5
2049	22,5	54,8	77,3	26,0	57,3	83,2	29,8	61,4	91,2
2050	22,7	56,6	79,3	26,3	59,2	85,5	30,3	63,6	93,9

• RDC – rata de dependență copii (0-15 ani)

• RDV – rata de dependență vîrstnici (persoane în vîrstă de pensionare: femei de 57 ani și mai mult, bărbați de 62 ani și mai mult)

• RDT – rata de dependență totală

РЕЗЮМЕ

В результате снижения показателей рождаемости и установившейся тенденции сокращения смертности среди взрослого населения в большинстве стран мира наблюдается процесс демографического старения. Это беспрецедентное явление, охватившее все континенты и регионы, является одним из основных вызовов XXI века.

Увеличение доли пожилых людей в общей структуре населения и сохранение их функциональных возможностей открывают новые перспективы для этой группы населения в экономической, социальной и культурной сферах. В то же время старение населения создает и ряд трудностей, связанных с увеличением расходов по пенсионному обеспечению, медицинскому обслуживанию, а также с созданием соответствующих условий для использования потенциала пожилых людей. Поэтому старение населения привлекает все больше внимания со стороны общества, правительств, научных исследователей. В странах с переходной экономикой, в том числе и в Республике Молдова, в первой половине этого столетия ожидается ускоренное развитие процесса старения, поэтому у них будет значительно меньше времени для адаптации к новому профилю возрастной пирамиды, чем потребовалось для этого экономически развитым странам. Чтобы отреагировать максимально эффективно на этот вызов времени правительствами этих стран должны быть предприняты превентивные меры по уменьшению негативного воздействия процесса демографического старения.

Для оценки глубины и остроты проблемы, как в настоящее время, так и на предстоящие годы, и разра-

ботки соответствующих рекомендаций по улучшению демографической ситуации необходимо комплексное исследование процесса старения в Республике Молдова. Детальный анализ факторов, определяющих процесс старения, а также его особенностей в административно-территориальном разрезе может послужить основой для разработки важных политических решений, затрагивающих интересы общества в целом. Именно такую задачу поставили перед собой авторы монографии «Старение населения в Республике Молдова: экономические и социальные последствия».

В первой главе «Старение населения в Республике Молдова в мировом и европейском контексте» анализируются теоретические аспекты исследования процесса старения, а также накопленный опыт в данной области. Старение населения и трансформация возрастной структуры рассматриваются в контексте теории демографического перехода. Подчеркивается неравномерность демографического развития различных регионов мира, на основе данных прогнозов рассматриваются перспективы изменения структуры населения в территориальном разрезе. Основной вывод первой главы: **несмотря на то, что старение населения является универсальным процессом и развивается в странах с различным уровнем экономики, временные возможности для адаптации к новому профилю возрастной пирамиды сильно различаются.**

Во второй главе «Эволюция и определяющие факторы старения населения в Республике Молдова» на основе статистических данных переписей населения за период 1959-2004 гг., а также данных текущей статистики анализируются изменения возрастной структуры

населения. Основным фактором старения населения в республике является резкое сокращение рождаемости. В последние годы суммарный коэффициент рождаемости установился на уровне 1,2-1,3 ребенка на одну женщину фертильного возраста, что является «крайне низким уровнем». Ссылаясь на разработки известных демографов (W.Lutz, 2005) авторы утверждают, что Республика Молдова, как и другие европейские страны попала в «ловушку низкой рождаемости» и ее подъем может быть сопряжен с повышенными трудностями.

В развитии процесса старения в Республике Молдова снижение смертности и увеличение средней продолжительности жизни имеет второстепенное значение. На протяжении 1950-2007 гг. в эволюции смертности выделяются два периода: 1950-1965, когда уровень смертности снижался от 11,2‰ в 1950 г. до 6,2‰ в 1965, и после 1965 г., когда наблюдался постоянный рост этого показателя (12,0‰, 2007 г.). Увеличение общего коэффициента смертности в период 1950-2007 гг. является результатом, как старения населения, так и чрезвычайно высокой смертности среди мужчин трудоспособного возраста. Используя метод Е.Андреева, анализируется вклад различных возрастных групп в увеличение/снижение продолжительности жизни при рождении в период 1990-2007 гг.

Роль миграционного фактора наиболее сильно стала ощущаться в последние два десятилетия, однако из-за отсутствия статистических данных остается сложным оценить влияние этого фактора на процесс старения населения.

В третьей главе «Особенности процесса старения населения в административно-территориальном разрезе» особое внимание уделяется анализу струк-

туры населения. Наблюдаются существенные различия в демографическом развитии различных районов республики, где доля пожилых людей в общей структуре населения изменяется от 10,4% (центр) до 24,9% (север). Исходя из уровня старения населения, административно-территориальные единицы были разделены на пять групп:

1. административно-территориальные единицы с молодым населением, в которых доля пожилых людей в общей структуре населения составляет менее 12%. Это мун. Кишинэу, районы Яловень и Криулень;
2. административно-территориальные единицы, в которых доля пожилых людей варьирует в пределах 12,1-14%. В эту группу вошли 17 территориальных образований различных экономико-географических зон республик, включая мун. Бэлць, АТЕ Гагаузия, районы: Кантемир, Стрэшень, Анений Ной, Басарабьяска, Кагул, Дубэсарь, Ниспорень, Чимишлия, Хынчешть, Теленешть, Леова, Орхей, Кэушень, Унгень, Штефан Водэ;
3. административно-территориальные единицы с долей пожилых людей в пределах 14,1-16%. К ним относятся районы Кэлэрашь, Сынжерей, Резина, Тараклия;
4. административно-территориальные единицы с долей пожилых людей в пределах 16,1-19%: Шолдэнешть, Фэлешть, Сорока, Флорешть, Глодень;
5. административно-территориальные единицы, в которых доля пожилых людей составляет более 19,1%. К ним относятся северные районы республики: Окница, Дрокия, Рышканы, Единец, Бричень, Дондушень.

Отдельный параграф посвящен анализу возрастной структуры населения трудоспособного возраста в территориальном разрезе.

Четвертая глава «Причины демографического старения. Анализ на административно-территориальном уровне» посвящена определению факторов региональной дифференциации процесса старения. Исследование процесса рождаемости в территориальном разрезе показывает, что основной потенциал рождаемости сохраняется в сельской местности. Самые высокие суммарные коэффициенты рождаемости регистрируются в районах Штефан Водэ (1,64), Теленешть (1,65), Шолдэнешть (1,74). В то же время в мун. Кишинэу этот показатель на протяжении последних лет составляет меньше единицы, а в мун. Бэлць 1,07. Таким образом, население этих двух территориальных образований давно не воспроизводит себя, а растет исключительно за счет притока населения из других районов. С углублением процесса старения населения в сельской местности постепенно утрачивается репродуктивный потенциал, что в последующие годы может стать существенным препятствием в увеличении рождаемости.

Особое внимание уделяется анализу продолжительности жизни при рождении в территориальном разрезе. Установлено, что в 22 районах, в которых проживает 54,2% населения республики по данным переписи 2004 г. этот показатель значительно ниже, чем в целом по республике и изменяется от 64,9 года в Дубэсарь до 70,7 в Дрокии. На основе таблиц смертности, построенных для 2006 года, рассматривается вклад различных возрастных групп в формирование различий в продолжительности жизни при рождении для административно-территориальных единиц Республики Молдова.

Дифференцированный характер смертности населения в различных районах республики в существенной степени определяет территориальные различия старения населения. В то время как в центральных и южных районах высокий уровень смертности населения трудоспособного возраста оказывает сдерживающий эффект на процесс старения населения, в северных районах республики этот процесс определяется низким уровнем рождаемости, а также сокращением смертности населения в трудоспособном и пожилом возрастах.

Анализ коэффициентов рождаемости, смертности и естественного прироста в административно-территориальном разрезе показывает, что в большинстве районов, за исключением мун. Кишинэу, районов Яловень, Стрэшень, Кантемир, Сынжерей и АТЕ Гагаузия, смертность превышает рождаемость и, как следствие, регистрируется отрицательный прирост населения.

На основе баланса населения для 2008 г. оценивается вклад миграции в формирование населения различных административно-территориальных единиц. Анализ показывает, что положительное миграционное сальдо регистрируется в двух муниципиях Кишинэу и Бэлць и Сорокском районе.

В пятой главе «Старение населения: экономические и социальные последствия» на основе результатов прогнозирования численности населения Республики Молдова на период до 2051 года рассматриваются возможные варианты развития населения. Согласно трем сценариям в первой половине этого столетия численность населения республики будет постоянно уменьшаться, даже при условии, что общий коэффициент фертильности увеличится к 2051 г. до 2,1. Вместе со

снижением рождаемости будет углубляться процесс старения населения. Если общий коэффициент фертильности останется на уровне 1,3-1,4 (сценарий I), то к середине XXI века соотношение между тремя возрастными группами (дети, трудоспособное население и пожилые) изменится существенным образом, доля пожилых в общей структуре населения достигнет 30%, а доля детей сократится до 12,8%.

Экономические и социальные последствия старения населения многочисленны и затрагивают самые разные стороны жизнедеятельности общества, оказывая существенное влияние на перспективы социально-экономического развития страны. Основная задача современного общества состоит в разработке соответствующих социальных программ по предупреждению негативных эффектов старения населения. В то же время приоритет должен быть отдан мерам, которые обеспечат полноценное участие пожилого населения в жизни общества, наиболее полное использование их потенциала, как трудового, так и духовного. Авторы выдвигают ряд предложений по улучшению демографической ситуации в Республике Молдова: меры по стимулированию рождаемости, сокращению смертности и улучшению здоровья населения, социальной защите пожилого населения.

SUMMARY

Due to the decrease in natality and the persisting tendency towards the improvement of the adult mortality, the population aging process takes place in most countries of the world. This unprecedented event which engulfed the developed countries in the XIXth century and the developing countries over the last decades is one of the most important challenges of the XXIst century.

The growth of the proportion of the elderly in the total population, changes in and persistence of their functional capabilities give new perspectives for this group of the population in the economic, social and cultural spheres of the life. At the same time, the population aging process creates a number of difficulties such as an increase in expenses of the provision of pensions, medical assistance as well as a creation of the adequate conditions for the use of the potential of the elderly. That is why the population aging process attracts the attention of the modern societies and governments. Since the countries that face the transition to the market economy, including the Republic of Moldova, expect an accelerated development of the population aging process during the first half of this century, they have much less time to be adopted to a new profile of the age pyramid compared to the developed countries. At present, the problem of the population aging process is especially important and the government of these countries must take steps to respond to this challenge the most effectively.

To take a comprehensive approach to the given problem both at present and in the future as well as to elaborate the recommendations upon the improvement of the demographic situation, an analysis of the population aging

process in the Republic of Moldova is needed. A detailed analysis of the evolution of the demographic processes is required to take the political decisions which touch upon the problems of the whole of the society. It was the goal of the monograph **“Population Aging in the Republic of Moldova: Economic and Social Consequences”** that the authors set.

In the first chapter *“Population Aging in the Republic of Moldova in the World and European Context”*, the theoretical aspects of the research process are shown, the experience of other researchers in the given field is analyzed. Population aging and the transformation of the age structure are considered in the light of the theory of the demographic transition. The heterogeneity of the demographic evolution in the different world regions is underlined, future changes in the population age structure by regions are shown based on the population projection data. The main conclusion of the first chapter: though the population aging is a universal process and it evaluates in the countries with different income, the time factor of the adoption to a new profile of the age pyramid differs significantly.

In the second chapter *“Evolution and determining factors of the population aging in the Republic of Moldova”*, based on the 1959-2004 census data and the vital statistics, the modifications of the population age structure are analyzed. The main factor of the population aging process in Moldova is a sharp decrease in natality. Over the recent years, the total fertility rate oscillated at the level 1,2-1,3 children per one woman of the fertile age. Referring to the papers of the known demographers (W. Lutz, 2005), the authors assert that the Republic of Moldova as other European countries fell into “a trap of low fertility” and its rise may be associated with the considerable difficulties.

The decrease in mortality or the growth of life expectancy is of minor importance to the evolution of the population aging process in the Republic of Moldova. During 1950-2007 years, there can be distinguished two periods of the evolution of mortality: the period 1950-1965 characterized by the drop in mortality from 11,2‰ in 1950 to 6,2‰ in 1965 and the period since 1965 year characterized by a continuous grow of the indicator (12,0‰, 2007 r.). The increase in the crude death rate results from the population aging process and the extremely high mortality of the working age population, specifically, males. Using the component method (E. Andreev), the contribution of different age groups to the increase/decrease in life expectancy at birth is shown for the 1990-2007 years.

The influence of the migration factor is more and more significant over the last two decades; however, because of the absence of the statistical data it is problematic to estimate its contribution to the population aging process.

In the third chapter *“The peculiarities of the population aging process by regions”*, a special attention is given to the analysis of the population age structure. There are considerable differences of the demographic evolution of the different regions in the republic. The proportion of the elderly varies from 10,4% (Center) to 24,9% (North). Resulting from the level of the population aging process, the administrative-territorial units were divided into five groups:

1. The administrative-territorial units with the “young population”, where the proportion of the elderly is less than 12%. These are mun. Chisinau, Ialoveni and Criuleni.
2. The administrative-territorial units where the proportion of the elderly varies at the level 12,1-14%. This group is composed of 17 territorial units of the differ-

ent economical-geographical regions of the republic, including mun. Balti, Gagauzia, regions Cantemir, Straseni, Anenii Noi, Basarabasca, Cahul, Dubasari, Nisporeni, Cimislia, Hincesti, Telenesti, Ieova, Orhei, Causeni, Ungheni, Stephan Voda.

3. The administrative-territorial units where the proportion of the elderly varies at the level 14,1-16%. These are Calarasi, Singerei, Rezina, Taraclia.
4. The administrative-territorial units where the proportion of the elderly varies at the level 16,1-19%. These are Soldanesti, Falesti, Soroca, Floresti, Glodeni.
5. The administrative-territorial units where the proportion of the elderly 19% and over. These are the northern regions of the republic: Ocnita, Drochia, Riscani, Edinet, Briceni, Donduseni.

A special paragraph is dedicated to the analysis of the population age structure of the working age population.

The fourth chapter "*The causes of the population aging process. Regional analysis*" is dedicated to the determination of the factors of the regional differentiation of the aging process. The regional analysis of the natality shows that the main potential of the natality belongs to the rural areas. The highest total fertility rates are registered in the following regions: Stephan Voda (1,64 children per 1 woman of fertile age), Telenesti (1,65), Soldanesti (1,74). At the same time, in mun. Chisinau, this indicator is less than one over the last years, and in mun. Balti – 1,07. So, the natural reproduction of these two municipalities is negative for a long time and the growth of their population is solely due to the migrants' flows from other regions. The progress of the aging process in the rural areas diffuses the reproductive potential gradually, which can produce a significant obstacle in the way of increasing the natality.

A special attention is given to the analysis of the life expectancy at birth by regions. It was found out that in 22 regions, where 54,2% of the population of the republic live according to the 2004 census, this indicator is lower compared to the mean republican value and it varies from 64,9 years in Dubasari to 70,7 in Drochia. Based on the life tables produced for 2006 year, the contribution of the different age groups to the formation of the difference between the republican and regional values of life expectancy at birth is shown.

The regional heterogeneity of mortality accounts for the regional differences of the population aging process considerably in the Republic of Moldova. While in the Central and the Southern regions, the high level of mortality of the working age population inhibits the progress of the aging process, in the Northern regions, this process is influenced not only by the low natality and the migrants' flow but also by lower level of mortality of the working age population and the elderly compared to the republican values.

The analysis of crude death rate, crude birth rate and natural increase by regions shows that in most of the units except mun. Chisinau, regions Ialoveni, Straseni, Cantemir, Singerei, Gagauzia the negative natural increase is registered due to higher level of crude death rate compared to crude birth rate.

Based on the balance equation for 2008 year, the contribution of the migration to the increase/decrease of the population size is shown for the different administrative-territorial units. The analysis shows that the positive balance of migration is registered in two municipalities Chisinau and Balti and the region Soroca.

In the fifth chapter *“Population aging: economical and social consequences”* based on the population projec-

tions till 2051 year, the possible variants of the evolution of the population size are considered. According to three scenarios, during the first part of the century, the population number of the republic will be decreasing continuously even provided that the total fertility rate will have been increased up to 2,1 by 2051 year. If the total fertility rate is held at the level 1,3-1,4 (scenario I), the ratio between three main age groups (children, the adults, the elderly) will be changed considerably: the proportion of the elderly in the total population structure will be 30% while the proportion of children – 12,8%.

The economical and social consequences of the population aging process are numerous and they touch upon different spheres of the society, considerably influencing upon the future socio-economical development of the country. The main task of the modern society is to elaborate the adequate social programs to prevent the negative effects of the population aging. At the same time the priority must be given to the measures ensuring the active participation of the elderly in the social life, the full use of their both work and spiritual potential. The authors set a series of recommendations upon the improvement of the demographic situation in the Republic of Moldova: the measures upon the natality stimulation, reduction of the mortality and the improvement of the population health, social protection of the elderly.